

Σ Ε Ι Ρ Α

νέα λογομάθεια

διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Συντακτικό

Επιστημονική υπεύθυνη: Ιωάννα Αντωνίου-Κρητικού

Επιμέλεια: Ζοή Αντωνοπούλου, Βίκυ Μποτίνη, Νάντια Οικονόμου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΣΕΙΡΑ

νέα λογομάθεια

διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Συντακτικό

Σειρά «νέα λογομάθεια» – διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας
Συντακτικό

Επιστημονική υπεύθυνη: Ιωάννα Αντωνίου-Κρητικού
Επιμέλεια: Ζωή Αντωνοπούλου, Βίκυ Μποτινή, Νάντια Οικονόμου
Σχεδιασμός εξωφύλλου & σελιδοποίηση: Άρτεμις Γλάρου

Συνοδευτικό εγχειρίδιο του ομώνυμου DVD-ROM
Κυκλοφόρησε από το Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου (ΙΕΛ – Ε.Κ. «Αθηνά»)

ISBN: 960-8191-40-8

Copyright © 2007 – Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου (ΙΕΛ – Ε.Κ. «Αθηνά»)

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ (ΙΕΛ – Ε.Κ. «Αθηνά»)
Αρτέμιδος 6 & Επιδαύρου, 151 25 Παράδεισος Αμαρουσίου
Τηλ.: 210 6875300 – Fax: 210 6854270 – <http://www.ilsp.gr> – support@ilsp.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική ή μερική, ή απόδοση κατά την παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια από το ΙΕΛ. Νόμος 2121/1993 και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

RESEARCH AND INNOVATION CENTER
IN INFORMATICS, COMMUNICATIONS
AND INTELLIGENT TECHNOLOGIES
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ
ΣΤΕ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΑΣ

Ελλάδα
ανταγωνιστική
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΣΕΙΡΑ

νέα λογομάθεια

διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο αυτό απευθύνεται σε όσους ενδιαφέρονται για το Συντακτικό της ελληνικής γλώσσας και είναι χρήσιμο βοήθημα για μαθητές Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Εντάσσεται στην σειρά «νέα λογομάθεια» και αποτελεί συνοδευτική έκδοση του ομώνυμου DVD-ROM.

Το διδακτικό υλικό του DVD-ROM καλύπτει το σύνολο των γλωσσικών φαινομένων της Νέας Ελληνικής, καθώς και την αντίστοιχη ύλη ασκήσεων. Συγκεκριμένα, οι μαθητές θα μπορέσουν:

- να παρακολουθήσουν την πορεία εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας
- να συνειδητοποιήσουν την πολυμορφία της γλωσσικής έκφρασης
- να εξασκηθούν σε θέματα που αφορούν και στα τέσσερα επίπεδα του λόγου: το Συντακτικό, την Γραμματική, το Λεξιλόγιο και την Ορθογραφία.

Έγινε προσπάθεια το DVD-ROM να είναι ελκυστικό για τους μαθητές, χάρη στις δυνατότητες των πολυμέσων (κειμένα, εικόνες, ήχοι και κίνηση). Δίνεται η ευκαιρία στον μαθητή να συμμετέχει ενεργά, ενώ μαθαίνει. Χάρη στην διαδραστικότητα ο μαθητής είναι σε θέση να κάνει διάφορες επιλογές και μπορεί οποιαδήποτε στιγμή να πλοηγηθεί σε όλη την διδακτική ύλη που περιλαμβάνεται στα ηλεκτρονικά βιβλία, η έντυπη μορφή των οποίων αποτελεί την σειρά «νέα λογομάθεια».

Το DVD-ROM όμως περιέχει και παρουσιάσεις της ύλης μέσω των διδακτικών μερών τα οποία επεξηγούν τις δύσκολες έννοιες ώστε να γίνουν πιο προσιτές στον μαθητή. Χρησιμοποιούνται διάφορες προσεγγίσεις, συνθετική φωνή, βίντεο, κινούμενα σχέδια κ.λπ. Τα διδακτικά μέρη συνοδεύονται από πλήθος ασκήσεων, πολλές από τις οποίες έχουν σχεδιασθεί με παιγνιώδη τρόπο, ώστε να είναι ελκυστικές και να κινητοποιούν τα παιδιά. Η επιτυχία στις ασκήσεις επιβραβεύεται με τα λεγόμενα «ηλεκτρονικά βραβεία» που έχουν επιλεγεί από τον χώρο της τέχνης και του

πολιτισμού. Επιτυγχάνεται έτσι μία ευρύτερη προσέγγιση της γλώσσας σε συνδυασμό με πολιτισμικά στοιχεία.

Το λογισμικό «νέα λογομάθεια» προσφέρει στα παιδιά ένα πλούτο εργαλείων Γλωσσικής Τεχνολογίας για επισήμανση και διόρθωση ορθογραφικών λαθών και λαθών συμφωνίας μεταξύ των λέξεων, εργαλείων συγγραφής κειμένων, εργαλείων για την κλίση οποιασδήποτε λέξης κ.λπ.

Η «νέα λογομάθεια» είναι ένα λογισμικό που καλύπτει την διδακτέα ύλη των τριών τελευταίων τάξεων του Δημοτικού και των τριών τάξεων του Γυμνασίου. Είναι όμως πολύ χρήσιμη και στα παιδιά του Λυκείου για επανάληψη, αλλά και στους γονείς που θέλουν να επιβλέπουν την κατάκτηση της γλώσσας από το παιδί τους.

Το DVD-ROM «νέα λογομάθεια» αποτελεί μετεξέλιξη του γνωστού λογισμικού «λογομάθεια» που είχε μεγάλη επιτυχία τα προηγούμενα χρόνια. Πέραν του ελλαδικού χώρου χρησιμοποιείται και στα σχολεία της Κύπρου για την υποβοήθηση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας.

Πρόσφατα το ΙΕΛ αποφάσισε να υποστηρίξει την ηλεκτρονική έκδοση με σειρά βιβλίων. Έτσι το παιδί μπορεί να έχει «σταθερή αναφορά» στο μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου, ακόμη και όταν δεν έχει μαζί του τον Η/Υ.

Γύρω στους 100 επιστήμονες έχουν συμβάλει στην προσπάθεια αυτή. Θέλω να ευχαριστήσω όλους αυτούς που συνέβαλαν τόσο στην αρχική μορφή όσο και στην σύγχρονη μορφή και ιδιαίτερω τους κ.κ. Γ. Μπαμπινιώτη, τέως Πρύτανη του Παν/μίου Αθηνών, Ν. Μήτση, Αντιπρύτανη Παν/μίου Θεσσαλίας και Αντιπρόεδρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Δ. Μελά, πρώην Αντιπρόεδρο του Π. Ι. και Δ. Ακτύπη, πρώην Σχολικό Σύμβουλο.

Καθ. Γεώργιος Καραγιάννης
Πρόεδρος Ε.Κ. «Αθηνά», Διευθυντής ΙΕΛ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόταση	9
Ονοματική φράση – Ρηματική φράση	14
Απλή πρόταση	15
Μεταβατικά και αμετάβαρα ρήματα – Το αντικείμενο	21
Μονόπρωτα και δίπρωτα ρήματα	25
Πρόταση με υποκείμενο – συνδετικό ρήμα – κατηγορούμενο ..	33
Επαυξημένη πρόταση	40
Ονοματικοί προσδιορισμοί	43
Ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί: παράθεση, επεξήγηση, άλλες σχέσεις	44
Ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί: επιθετικοί, κατηγορηματικοί προσδιορισμοί	50
Ετερόπρωτοι προσδιορισμοί ουσιαστικών	57
Ετερόπρωτοι προσδιορισμοί επιθέτων	63
Επιρρηματικοί προσδιορισμοί	66
Λειτουργίες – χρήσεις των πτώσεων	78
Λειτουργίες των μετοχών	82
Σύνδεση προτάσεων	85
Παρατακτική σύνδεση προτάσεων	85
Υποτακτική σύνδεση προτάσεων	95
Ονοματικές προτάσεις	96
Ειδικές προτάσεις	97
Βουλευτικές προτάσεις	101
Ενδοιαστικές προτάσεις	108

Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις	113
Αναφορικές προτάσεις	118
Επιρρηματικές προτάσεις	123
Αιτιολογικές προτάσεις	123
Τελικές προτάσεις	126
Αποτελεσματικές/συμπερασματικές προτάσεις . .	128
Υποθετικές προτάσεις	131
Εναντιωματικές προτάσεις	135
Παραχωρητικές προτάσεις	137
Χρονικές προτάσεις	139
Αναφορικές προτάσεις	143
Παθητική σύνταξη	146
Ευθύς και πλάγιος λόγος	155
Σύγκριση	163
Πρόταση, περίοδος, παράγραφος	172
Επαναληπτικές ασκήσεις	179
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
Λύσεις των ασκήσεων	198
Σύνδεση με το περιεχόμενο του DVD-ROM νέα λογομάθεια . .	219
Βιβλιογραφία	221

ΠΡΟΤΑΣΗ

Πρόταση ονομάζουμε ένα οργανωμένο σύνολο λέξεων που εκφράζει ένα μόνο νόημα και λειτουργεί σημασιολογικά αυτόνομα.

Π.χ. Η Άννα κοιμάται.

Ο Πέτρος έμαθε τα νέα.

Το δωμάτιο είναι σκοτεινό.

Ο μαθητής έδωσε το τετράδιο στον δάσκαλο.

Ο φωτογράφος έβγαλε μια φωτογραφία.

Αυτό που κάνει την πρόταση να έχει νόημα είναι:

- η σωστή οργάνωση των λέξεων
- το νοηματικό ταίριασμα μεταξύ τους

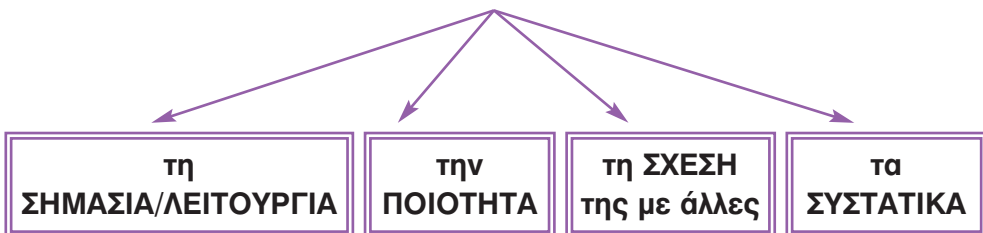
Δεν αρκεί, δηλαδή, να βάζουμε λέξεις τυχαία τη μια δίπλα στην άλλη για να φτιάξουμε μια πρόταση, γιατί τότε θα μπορούσαμε να πούμε ότι και τα παρακάτω σύνολα λέξεων είναι προτάσεις.

Π.χ. *Κοιμάται Άννα η.

*Το πράγμα άρχισε να γίνονται ενδιαφέροντα.

*Ο τοίχος ροχάλιζε ήσυχα.

Κάθε πρόταση χαρακτηρίζεται ως προς

Ως προς τη ΣΗΜΑΣΙΑ/ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ¹ μια πρόταση μπορεί να είναι:

1. **αποφαντική:** όταν μας πληροφορεί για κάτι.
Π.χ. Η θάλασσα είναι γαλάζια.
Τα παιδιά παίζουν στον κήπο.
Κάθε μέρα πηγαίνω στο σχολείο.
2. **προστακτική:** όταν εκφράζει προτροπή, παράκληση, προσταγή, παραχώρηση.
Π.χ. Περίμενε λίγο ακόμα.
Φύγε γρήγορα.
Προσπάθησε πάλι.
3. **επιφωνηματική:** όταν εκφράζει ένα έντονο συναίσθημα (έκπληξη, θαυμασμό).
Π.χ. Πόσο μου αρέσουν τα ταξίδια!
Τι ωραία μέρα!
4. **ερωτηματική:** όταν ζητάμε μια πληροφορία.
Π.χ. Τι ώρα θα έρθεις αύριο;
Είναι ωραίο νησί η Σαντορίνη;

Η παραπάνω διάκριση καλύπτει τις βασικές επικοινωνιακές ανάγκες του ομιλητή ο οποίος επιλέγει το είδος της πρότασης που θα χρησιμοποιήσει, ανάλογα με τις επικοινωνιακές περιστάσεις (ποιος μιλάει σε ποιον, τον τρόπο μετάδοσης του μηνύματος κ.ά.). Έτσι μια αποφαντική πρόταση, στο κατάλληλο περιβάλλον, μπορεί να δηλώσει ερώτηση, θαυμασμό, έκπληξη κ.ά.

¹ Η αντίστοιχη παραδοσιακή κατηγοριοποίηση αφορά στο περιεχόμενο και περιλαμβάνει προτάσεις κρίσεως, επιθυμίας, επιφωνηματικές και ερωτηματικές.

- Π.χ. Έρθε ο Πέτρος. (απόφανση)
Έρθε ο Πέτρος; (ερώτηση)
Έρθε ο Πέτρος! (έκπληξη)

Ως προς την ΠΟΙΟΤΗΤΑ μια πρόταση μπορεί να είναι:

1. **καταφατική:** όταν δεν έχει άρνηση.
Π.χ. Φτιάχνουμε κάστρα στην άμμο.
Την Κυριακή θα πάμε στο εξοχικό μας.
2. **αρνητική ή αποφατική:** όταν δηλώνει άρνηση με το **δεν** ή το **μη(ν)**.
Π.χ. Δεν προσέχει καθόλου στον δρόμο.
Μη μιλάς τόσο δυνατά.

Ως προς τη ΣΧΕΣΗ της με άλλες μια πρόταση μπορεί να είναι:

1. **κύρια ή ανεξάρτητη:** όταν έχει αυτοτελές νόημα και δεν εξαρτάται από άλλη πρόταση.
Π.χ. Πηγαίνω περίπατο.
Έρχομαι μαζί σου.
Η παράσταση τελείωσε.
2. **δευτερεύουσα ή εξαρτημένη:** όταν δεν έχει αυτοτελές νόημα, αλλά χρησιμεύει για να προσδιορίσει ή να συμπληρώσει κάποια άλλη πρόταση ή έναν όρο πρότασης.
Π.χ. **Όταν έρθεις**, θα σου εξηγήσω.
Επειδή αισθανόταν άσχημα, έφυγε από το θέατρο.
Μου εξήγησε **ότι δεν έφταιγε αυτός**.

Ανάλογα με το νόημα που θέλουμε να διατυπώσουμε, οι προτάσεις μπορούν να συνδυαστούν ως εξής:

- **κύρια + κύρια**
Π.χ. Ο Γιάννης ήρθε και η Μαρία έφυγε.
- **κύρια + δευτερεύουσα**
Π.χ. Διάβαζε, όταν τον επισκέφτηκα.
δευτερεύουσα + κύρια
Π.χ. Όταν τον επισκέφτηκα, διάβαζε.
- **κύρια + δευτερεύουσα + δευτερεύουσα**
Π.χ. Δεν απάντησε, επειδή κατάλαβε ότι έφταιγε.
δευτερεύουσα + δευτερεύουσα + κύρια
Π.χ. Αν και δεν ήταν καλός στα Μαθηματικά και δεν διάβαζε πολύ, πέρασε στο Πανεπιστήμιο.
δευτερεύουσα + κύρια + δευτερεύουσα
Π.χ. Όταν έρχονταν τα Χριστούγεννα, έπαιρνε την άδειά του, για να πάει στο χωριό.

Σε αντίθεση με τις κύριες προτάσεις οι δευτερεύουσες δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο.

Ως προς τα **ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ** μια πρόταση μπορεί να είναι:

1. **απλή**: όταν έχει ολοκληρωμένο νόημα, δίνει απάντηση στις ερωτήσεις *ποιος και τι* και περιλαμβάνει Υποκείμενο – Ρήμα – Αντικείμενο ή Υποκείμενο – Συνδετικό ρήμα – Κατηγορούμενο.
Π.χ. Το μωρό κλαίει.
2. **επαυξημένη**: όταν, εκτός από τους κύριους όρους (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο, κατηγορούμενο), έχει και **δευτερεύοντες όρους** ή **προσδιορισμούς**.
Π.χ. Το μωρό της Μαρίας κλαίει συνέχεια.

3. **ελλειπτική (ελλιπής)**: όταν από την πρόταση είναι δυνατόν να παραλειφθούν οι όροι που εννοούνται εύκολα.

Π.χ. Αύριο φεύγω. (εννοείται εγώ)

Έτοιμος, έτοιμος. (εννοείται είμαι)

Όταν μια πρόταση έχει περισσότερα από ένα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα λέγεται **σύνθετη**.

Π.χ. Ο Γιώργος, η Άννα και ο Δημήτρης είναι καλοί φίλοι.

Ο πατέρας μου είναι τίμιος και ειλικρινής.

Οι συνθήκες επικοινωνίας είναι αυτές που επιτρέπουν στον ομιλητή να προσθέτει ή να αφαιρεί όρους από μία απλή πρόταση, προκειμένου να επιτευχθεί με τον καλύτερο τρόπο ο επικοινωνιακός στόχος.

ΟΝΟΜΑΤΙΚΗ ΦΡΑΣΗ – ΡΗΜΑΤΙΚΗ ΦΡΑΣΗ

Η **ονοματική φράση** (ΟΦ) έχει ως κεφαλή ένα ουσιαστικό ή μια λέξη που λειτουργεί ως ουσιαστικό.

Π.χ. Η **Άρτεμη** διαβάζει.

Μια ΟΦ μπορεί να λειτουργεί:

- ως υποκείμενο ενός ρήματος (σε ονομαστική)
- ως κατηγορούμενο του υποκειμένου ή του αντικειμένου (σε ονομαστική ή αιτιατική αντίστοιχα)
- ως άμεσο ή έμμεσο αντικείμενο του ρήματος (σε αιτιατική ή γενική)
- ως συμπλήρωμα πρόθεσης (σε αιτιατική ή γενική)
- ως συμπλήρωμα ή προσδιορισμός μιας άλλης ΟΦ (συνήθως σε γενική)

Μια ΟΦ μπορεί:

- να αποτελείται από αντωνυμία, επίθετο, αριθμητικό, άλλο μέρος του λόγου, δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση, π.χ. **Εκείνοι** επέστρεψαν.
- να περιέχει επιθετική φράση, απόλυτο ή τακτικό αριθμητικό, άρθρο, προσδιορισμό, κτητική αντωνυμία, επιρρηματικό προσδιορισμό, σύνδεσμο, π.χ. Αγόρασε **καινούριο** αυτοκίνητο.
- να επεκταθεί με την προσθήκη συμπληρώματος ή αναφορικής πρότασης, π.χ. Το διαμέρισμα, **το οποίο νοικιάσαμε**, βρίσκεται στον τρίτο όροφο.

Η **ρηματική φράση** (ΡΦ) δίνει πληροφορίες για το υποκείμενο και αποτελεί συνδυασμό ενός ρήματος με τα αντικείμενά του ή με τα κατηγορηματικά συμπληρώματά του ή με τα τροπικά, τοπικά και χρονικά επιρρηματικά που το προσδιορίζουν. Το ρήμα είναι ο πυρήνας του μηνύματος και δηλώνει δράση ή κατάσταση.

Π.χ. Η Άρτεμη **βλέπει τηλεόραση**.

ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Μια πρόταση λέγεται **απλή**, όταν αποτελείται από μια ονομαστική φράση ως υποκείμενο και μια ρηματική φράση².

Υποκείμενο³ είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος μέσα στην πρόταση. Μπορούμε να το βρούμε απαντώντας στην ερώτηση: **ποιος; ποια; ποιο;**

Το υποκείμενο είναι πάντα σε πτώση ονομαστική (ενικού ή πληθυντικού) και συμφωνεί με το ρήμα της πρότασης σε αριθμό και πρόσωπο.

Π.χ. Τα παιδιά φωνάζουν. (Ποια φωνάζουν; → Τα παιδιά)
Η αίθουσα ήταν γεμάτη. (Ποια ήταν γεμάτη; → Η αίθουσα)
Αυτός δεν έδωσε σημασία. (Ποιος δεν έδωσε σημασία; → Αυτός)

Η μορφή του υποκειμένου σε μια απλή πρόταση μπορεί να είναι: ουσιαστικό, αντωνυμία, αλλά και άλλη λέξη που μπορεί να έχει θέση ουσιαστικού (επίθετο, μετοχή, άκλιτη λέξη).

² Η ρηματική φράση αντιστοιχεί στο **κατηγορήμα** της παραδοσιακής προσέγγισης.

³ Το υποκείμενο σε α' και β' πρόσωπο παραλείπεται συχνά όταν δεν δίνεται έμφαση σε αυτό.
Π.χ. Φεύγω.
Εγώ φεύγω, **εσύ** μπορείς να μείνεις, αν θέλεις.

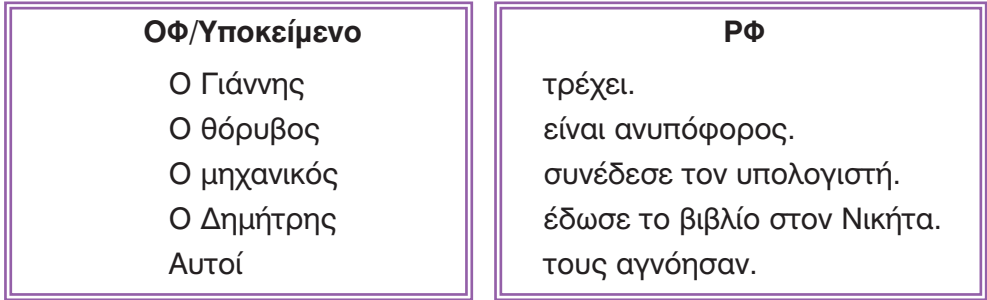
Ένα υποκείμενο σε γ' πρόσωπο παραλείπεται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- όταν εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα
- όταν εκφράζει μια γενική έννοια (π.χ. οι άνθρωποι)
- όταν ένα μόνο υποκείμενο μπορεί να εννοηθεί, π.χ. Μεταφέρουν πετρέλαιο από τον Περσικό Κόλπο στη Μεσόγειο (ενν. τα πετρελαιοφόρα πλοία).
- όταν το ρήμα δηλώνει κάποιο φυσικό φαινόμενο, π.χ. Βρέχει.

Όταν τα υποκείμενα είναι περισσότερα του ενός, το ρήμα μπαίνει σε πληθυντικό αριθμό και στο επικρατέστερο πρόσωπο (το α' είναι επικρατέστερο του β' και το β' του γ').

Π.χ. **Εγώ και εσύ** θα φύγουμε.
Εσύ και η Μαρία θα φύγετε.

ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Άσκηση 1

Υπογράμμισε το υποκείμενο των ρημάτων και σημείωσε τη μορφή του (ουσιαστικό ή αντωνυμία).

	ουσιαστικό	αντωνυμία
1. Η παράσταση είχε αρχίσει.	☐	☐
2. Οι μουσικοί συντονίζονταν.	☐	☐
3. Οι ηθοποιοί καθυστέρησαν.	☐	☐
4. Οι θεατές είχαν ενθουσιαστεί.	☐	☐
5. Κάποιοι χειροκροτούσαν.	☐	☐
6. Μερικοί αδιαφορούσαν.	☐	☐
7. Οι νέοι σφύριζαν.	☐	☐
8. Εμείς απογοητευτήκαμε.	☐	☐
9. Η τρικυμία σταμάτησε.	☐	☐
10. Κανείς δεν πέρασε.	☐	☐
11. Ποιος φωνάζει;	☐	☐

Άσκηση 2

Υπογράμμισε τα υποκείμενα των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις.

1. Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γης, σημαίνουν τα επουράνια. Η Δέσποινα τaráχτηκε κι εδάκρυσαν οι εικόνες. Ο πόλεμος αρχί-νησε κι ανάψαν τα ντουφέκια. Χορεύουν τα κλεφτόπουλα, γλε-ντάνε τα καημένα. Ο ήλιος εβασίλευε κι ο Δήμος παραγγέλνει.
2. Ο αέρας φυσούσε. Τα παράθυρα ανοιγόκλειναν, οι πόρτες έτρι-ζαν. Ακούγονταν βήματα. Κάποιος έκλαιγε. Ο Κώστας φοβήθηκε.
3. Η άνοιξη έρχεται. Τα χελιδόνια καταφθάνουν, τα λουλούδια ανθίζουν, τα δέντρα πρασινίζουν. Η φύση οργιάζει. Πλησιάζει το Πάσχα.
4. Η νύχτα έπεσε, βγήκε το φεγγάρι, φάνηκαν τ' αστέρια. Τα κατα-στήματα έκλεισαν. Τα φώτα ανάψαν, οι διαβάτες λιγότεψαν, οι δρόμοι αδειάζουν. Η πόλη κοιμάται.

Άσκηση 3

Συμπλήρωσε τις προτάσεις με την κατάλληλη ονοματική ή ρηματική φράση.

1. χόρεψα – Εσείς – Εσύ – απεργούν – Εμείς

..... φύγατε.

Εγώ

..... κοιμήθηκες.

..... τρέχουμε.

Οι δάσκαλοι

2. έφυγε – τραγούδησε – Ο Ξέρξης – φταίτε – Εγώ

Εσύ

..... λούστηκα.

..... νικήθηκε.

Το πλοίο

Εσείς

3. Τα παιδιά – Εγώ – φύγε – ταξιδεύει – διαβάζουμε

Εμείς

..... ανησυχούν.

Εσύ

..... ζαλίζομαι.

Ο πατέρας

4. κοιμάμαι – περάστε – τελείωσαν – Το φαγητό – Εσύ

Εγώ

..... καίγεται.

Τα παιχνίδια

Εσείς

..... στάσου!

Άσκηση 4

Αντιστοίχισε τις ονοματικές με τις ρηματικές φράσεις.

- 1) 1. Οι χειρουργοί
2. Ο ύπνος
3. Οι αθλητές
4. Η πηγή
5. Οι εκπαιδευτικοί
- α) στέρεψε
β) διδάσκουν
γ) ηρεμεί
δ) χειρουργούν
ε) προπονούνται
- ◆ ◆ ◆
- 2) 1. Ο παππούς
2. Ο στρατιώτης
3. Τα σκυλιά
4. Οι ψίθυροι
5. Ο καιρός
- α) πολεμάει
β) γαυγίζουν
γ) έχει αλλάξει
δ) αναπαύεται
ε) ακούστηκαν
- ◆ ◆ ◆
- 3) 1. Τα λουλούδια
2. Οι κατηγορούμενοι
3. Το ρολόι
4. Η τράπεζα
5. Η βάρκα
- α) έκλεισε
β) θα βουλιάξει
γ) θα μαραθούν
δ) αθώθηκαν
ε) είχε σταματήσει

- 4) 1. Το αεροπλάνο
2. Τα νερά
3. Οι διψασμένοι
4. Τα πλεύμενα
5. Οι μεθυσμένοι

- α) παραπάτησαν
β) προσγειώθηκε
γ) θα ξεδιψάσουν
δ) μολύνθηκαν
ε) αρμένιζαν

Μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα – Το αντικείμενο

Ορισμένα ρήματα συνοδεύονται από μία ή περισσότερες λέξεις που είναι απαραίτητες, για να συμπληρώσουν την έννοιά τους. Η λέξη ή οι λέξεις αυτές αποτελούν τα **αντικείμενα**⁴ του ρήματος.

Π.χ. Ο τεχνίτης επισκευάζει **το ψυγείο**.

Το χιόνι σκέπασε **το βουνό**.

Η Αλέκα ζήτησε **μια χάρη από τον Άρη**.

Οι παραπάνω προτάσεις δεν θα είχαν πλήρες νόημα αν παραλείπαμε το αντικείμενο.

Τα ρήματα ενεργητικής διάθεσης, που δέχονται αντικείμενο (ή αντικείμενα) ως απαραίτητο συμπλήρωμα της έννοιάς τους, ονομάζονται **μεταβατικά**.

Η ενέργεια που δηλώνουν τα **μεταβατικά ρήματα** πηγαιίνει από το υποκείμενο στο αντικείμενο. Το αντικείμενο των μεταβατικών ρημάτων είναι συνήθως ουσιαστικό, αλλά μπορεί να είναι και άλλο μέρος του λόγου, ακόμα και ολόκληρη πρόταση.

Αντίθετα τα ρήματα, που δεν χρειάζονται αντικείμενο για να συμπληρωθεί η έννοιά τους, ονομάζονται **αμετάβατα**⁵.

Π.χ. Ο Πέτρος διαβάζει.

Η Μαρία τρώει.

Το αυτοκίνητο τρέχει.

Τα παιδιά φωνάζουν.

⁴ Όταν το αντικείμενο έχει την ίδια ρίζα με το ρήμα ή διαφορετική αλλά με συγγενική σημασία, λέγεται **εσωτερικό** ή **σύστοιχο** αντικείμενο, π.χ. **Έζησε έντονη ζωή**.

⁵ Ορισμένα ρήματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν άλλοτε ως μεταβατικά και άλλοτε ως αμετάβατα.

Π.χ. Η φωτιά **άναψε**. (αμετάβατο) ΑΛΛΑ Ο Νίκος **άναψε** τη φωτιά. (μεταβατικό)
Το δέντρο **λύγισε**. (αμετάβατο) ΑΛΛΑ Ο αέρας **λύγισε** το δέντρο. (μεταβατικό)

	ΟΦ/Υποκείμενο + ΡΦ	
	μεταβατικό ρήμα	αντικείμενο/αντικείμενα
Η γραμματέας	θα ενημερώσει	τους καινούριους. (επίθετο)
Η αστυνομία	αναζητούσε	τους αγνοούμενους. (μετοχή)
Ο Πέτρος	δεν βρήκε	κανέναν. (αντωνυμία)
Η εταιρεία	θα συνεργαστεί	με τους ερευνητές. (εμπρόθετο σύνολο)
Οι εργαζόμενοι	συμφώνησαν	να απεργήσουν. (πρόταση)
Ο δημοσιογράφος	δημοσίευσε	το άρθρο στην εφημερίδα. (ουσιαστικό + εμπρόθετο σύνολο)

Η ρηματική φράση μιας απλής πρότασης μπορεί να αποτελείται από:

- μεταβατικό ρήμα και ένα αντικείμενο
Π.χ. Ο μηχανικός **συνέδεσε τον υπολογιστή.**
- μεταβατικό ρήμα και δύο αντικείμενα
Π.χ. Ο Δημήτρης **έδωσε το βιβλίο στον Νικήτα.**

Άσκηση 1

Υπογράμμισε τα ρήματα και σημείωσε ποια από αυτά έχουν συμπληρώματα (μεταβατικά) και ποια δεν έχουν (αμετάβατα).

	ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ	ΑΜΕΤΑΒΑΤΟ
1. Οι εργάτες ανοίγουν χαντάκι.	☐	☐
2. Το πάτωμα τρίζει.	☐	☐
3. Λάμπει ο ήλιος.	☐	☐
4. Χάσαμε το λεωφορείο.	☐	☐
5. Βρήκες κάθισμα;	☐	☐
6. Ο δάσκαλος χαμογέλασε.	☐	☐
7. Θαυμάζω τη φύση.	☐	☐
8. Φεύγει το καράβι.	☐	☐
9. Ζωγραφίσαμε ένα χωριό.	☐	☐
10. Ήρθαν τα χελιδόνια.	☐	☐

Άσκηση 2

Συμπλήρωσε το υποκείμενο, το ρήμα και το ή τα αντικείμενα. Μερικές φορές το υποκείμενο παραλείπεται.

1. Έστειλα το γράμμα στην Ελένη.

.....
Υποκείμενο

.....
Ρήμα

.....
Αντικείμενο

.....
Αντικείμενο

2. Ο Κώστας μοιάζει του πατέρα.

Υποκείμενο

Ρήμα

Αντικείμενο

Αντικείμενο

3. Ο δάσκαλος παρέδωσε Μαθηματικά.

Υποκείμενο

Ρήμα

Αντικείμενο

Αντικείμενο

4. Άκουσες το ανέκδοτο;

Υποκείμενο

Ρήμα

Αντικείμενο

Αντικείμενο

5. Μου χάρισε ένα βιβλίο.

Υποκείμενο

Ρήμα

Αντικείμενο

Αντικείμενο

6. Ζήτησα χρήματα από τον πατέρα.

Υποκείμενο

Ρήμα

Αντικείμενο

Αντικείμενο

7. Οι εργάτες έχτισαν το σπίτι.

Υποκείμενο

Ρήμα

Αντικείμενο

Αντικείμενο

8. Οι επιστήμονες παρουσίασαν την εργασία.

Υποκείμενο

Ρήμα

Αντικείμενο

Αντικείμενο

9. Ο ληστής άρπαξε την τσάντα από τη γυναίκα.

Υποκείμενο

Ρήμα

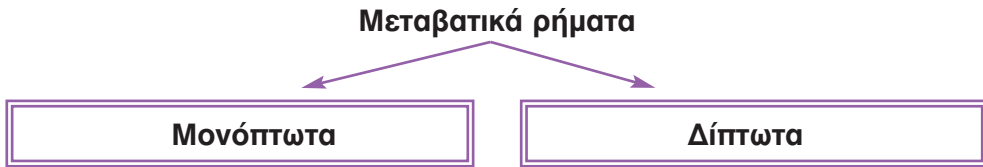
Αντικείμενο

Αντικείμενο

Μονόπτωτα και δίπτωτα ρήματα

Τα μεταβατικά ρήματα διακρίνονται σε **μονόπτωτα** και **δίπτωτα**.

Όταν η έννοια του μεταβατικού ρήματος συμπληρώνεται με **ένα** μόνο αντικείμενο, τότε το ρήμα ονομάζεται **μονόπτωτο**⁶.

Π.χ. Ο πατέρας σκαλίζει **τον κήπο**.

Όταν η έννοια του μεταβατικού ρήματος συμπληρώνεται με **δύο** αντικείμενα, τότε το ρήμα ονομάζεται **δίπτωτο**.

Π.χ. Η εταιρεία χορήγησε **άδεια στους υπαλλήλους**.

Το **αντικείμενο των μονόπτωτων ρημάτων** βρίσκεται σε αιτιατική πτώση και μερικές φορές σε γενική.

Π.χ. Η Μαρία αγόρασε **τις καραμέλες**.

Η Νίκη μοιάζει **της μητέρας**.

Ο Κώστας μίλησε **του πατέρα**.

⁶ Όταν η πρόταση είναι σύνθετη, ένα μονόπτωτο ρήμα μπορεί να έχει πολλά αντικείμενα που συνδέονται μεταξύ τους με παρατακτικούς συνδέσμους ή με κόμμα:

(1) Οι θεατές χειροκρότησαν τους ηθοποιούς, τον σκηνοθέτη και τον σκηνογράφο.

Παρόλο που εδώ υπάρχουν τρία αντικείμενα (τους ηθοποιούς – τον σκηνοθέτη – τον σκηνογράφο), το ρήμα είναι μονόπτωτο, γιατί χρειάζεται ένα συμπλήρωμα για να ολοκληρωθεί η έννοιά του. Η παραπάνω πρόταση θα μπορούσε να αναλυθεί σε τρεις προτάσεις:

Οι θεατές χειροκρότησαν τους ηθοποιούς.

Οι θεατές χειροκρότησαν τον σκηνοθέτη.

Οι θεατές χειροκρότησαν τον σκηνογράφο.

Επομένως τα τρία αντικείμενα του παραδείγματος (1) προέρχονται από τη σύνθεση των παραπάνω τριών προτάσεων και αποτελούν νοηματικά ένα συμπλήρωμα για το ρήμα.

Συχνά η γενική⁷ μπορεί να αντικατασταθεί από προθετική φράση ως αντικείμενο.

Π.χ. Η Νίκη μοιάζει **στη μητέρα**.

Ο Κώστας μίλησε **στον πατέρα**.

Ως αντικείμενο χρησιμοποιούνται και οι αδύνατοι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας.

Π.χ. Ο οδηγός ειδοποίησε την τροχαία. → Ο οδηγός **την** ειδοποίησε.

καθώς και συμπληρωματικές προτάσεις⁸.

Π.χ. Προσπαθώ **να καταλάβω**.

Πιστεύει **ότι θα τα καταφέρει**.

Τα **δίπρωτα ρήματα** συντάσσονται με:

α) **αιτιατική + γενική** ή **προθετική φράση** (άμεσο + έμμεσο αντικείμενο)

Ο Τάσος έστειλε **χρήματα της μητέρας**.

αιτιατική + γενική

Ο Τάσος έστειλε **στη μητέρα χρήματα**.

προθετική φράση + αιτιατική

β) **αιτιατική + αιτιατική**⁹ ή **προθετική φράση** (άμεσο + έμμεσο αντικείμενο)

Ο δάσκαλος διδάσκει **τον Κώστα γεωγραφία**.

αιτιατική (έμμεσο) + αιτιατική (άμεσο)

⁷ Όταν η γενική δεν είναι αντικείμενο, αλλά φανερώνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται η έννοια του ρήματος, λέγεται **γενική προσωπική**. Είναι γενική ονόματος προσώπου ή προσωπικής αντωνυμίας και απαντάται συνήθως με απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις.

Π.χ. **Μου** είναι δύσκολο να το καταλάβω.

⁸ Οι προτάσεις με το **ότι, πως, που**, καθώς και οι προτάσεις με το **να** (βουλητικές) αποτελούν τις συμπληρωματικές προτάσεις.

⁹ Όταν ένα ρήμα συντάσσεται με δύο αιτιατικές συχνά η μία είναι κατηγορούμενο της άλλης (**κατηγορούμενο του αντικειμένου**), π.χ. Εξέλεξαν τον Γιάννη **βουλευτή**.

Ο δάσκαλος εξετάζει **τον Κώστα στη γεωγραφία**.

αιτιατική (άμεσο) + προθετική φράση (έμμεσο)

Ο δάσκαλος διδάσκει **στον Κώστα γεωγραφία**.

προθετική φράση (έμμεσο) + αιτιατική (άμεσο)

Το έμμεσο αντικείμενο είναι έμψυχο ή προσωποποιημένο πράγμα, εκτός από την περίπτωση που υπάρχει στην πρόταση εμπρόθετο αντικείμενο το οποίο είναι πάντοτε έμμεσο.

Το ένα από τα δύο αντικείμενα των δίπτωτων ρημάτων μπορεί να είναι και συμπληρωματική πρόταση.

Π.χ. Κάλεσα τον Γιάννη **να έρθει**.

Ειδοποίησα τον Κώστα **ότι έφτασε το πακέτο**.

Άσκηση 1

Υπογράμμισε τα συμπληρώματα των ρημάτων κάθε πρότασης.

1. Οι επισκέπτες έφεραν δώρα.
2. Ο τεχνίτης συνέχισε την εργασία.
3. Ο μαθητής έλυσε την άσκηση.
4. Γνώρισε τον εαυτό σου!
5. Στη γιαγιά έμοιαζε η Νίκη.
6. Δεν λέω ψέματα.
7. Όλοι αναζητούν την ευτυχία.
8. Όλοι θέλουν να είναι καλά.

9. Ο Πέτρος άνοιξε την πόρτα.
10. Οι κατασκηνωτές άναψαν φωτιά.

Άσκηση 2

Υπογράμμισε τα μεταβατικά ρήματα και σημείωσε ποια από αυτά είναι μονόπτωτα και ποια δίπτωτα.

1. Του ζήτησα μια χάρη, να μου εξηγήσει τη λύση του προβλήματος. Παρόλη την προσπάθειά του, εγώ δεν καταλάβαινα τίποτα. Από τότε μίσησα τα Μαθηματικά.

ΜΟΝΟΠΤΩΤΑ

ΔΙΠΤΩΤΑ

2. Μου έστειλε το γράμμα και περίμενε την απάντησή μου. Εγώ καθυστέρούσα, επειδή ήθελα να πάρω κι άλλες πληροφορίες γι' αυτόν. Τελικά μου τηλεφώνησε και μου ζήτησε να του δώσω μια απάντηση.

ΜΟΝΟΠΤΩΤΑ

ΔΙΠΤΩΤΑ

3. Όταν τελειώσω τα μαθήματά μου, θα γράψω ένα γράμμα στη γιαγιά μου. Θα της ζητήσω να μου στείλει παλιές φωτογραφίες για το άλμπουμ μου.

ΜΟΝΟΠΤΩΤΑ

ΔΙΠΤΩΤΑ

4. Ο ταχυδρόμος έφερε ένα δέμα στον Αντρέα. Μόλις όμως το ξεδίπλωσε, είδε ένα κόκκινο κουτί με πράσινη κορδέλα. Το άνοιξε και έβγαλε μια κάρτα που έγραφε το εξής: «Τι σου θυμίζει αυτή η πλάκα;»

ΜΟΝΟΠΤΩΤΑ

ΔΙΠΤΩΤΑ

Άσκηση 3

Υπογράμμισε τα αντικείμενα των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις.

1. Εγώ σου φώναξα. Φώναξα σ' εσένα.
2. Σε φώναξε ο γείτονάς σου.
3. Κάποιος σου φώναξε. Ποιος φώναξε σ' εμένα;
4. Κάποιοι σε ζήτησαν. Ποιοι με ζήτησαν;
5. Αυτοί ζητούσαν εσάς. Σας περίμεναν.
6. Πολλοί μας ήθελαν. Ήθελαν εμάς.
7. Όλοι την αγαπούσαν. Αυτήν αγαπούσαν όλοι.
8. Τις μάλωσε η μητέρα. Αυτές έφταιγαν.
9. Τους κράτησε η αστυνομία. Αυτούς κυνηγούσαν.
10. Κι αυτές να χαιρετήσεις. Χαιρετήσέ τες.

Άσκηση 4

Συμπλήρωσε τις προτάσεις με τους αδύνατους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών που λειτουργούν ως αντικείμενα.

1. Ζήτησα από την Ελένη να πει τι συνέβη. εξήγησα ότι έπρεπε οπωσδήποτε να μάθω κι αυτή απάντησε: «..... επαναλαμβάνω ότι μόνο η Αθηνά ξέρει τι έγινε. Πήγαινε και ρώτησέ».
2. – Εσύ κάλεσες τον Κώστα; – Δεν κάλεσα εγώ. Αντίθετα προσπάθησα να μιλήσω και να πείσω να μην έρθει, μια και θα ήταν και η Μαρία εκεί. Πάντως, όταν είδε ο Κώστας, αντέδρασε πολύ καλύτερα απ' ό,τι περίμενα.
3. Τηλεφώνησέ τώρα, για να καλέσεις στη γιορτή σου. Πες να φέρει και την αδελφή του. Αν όμως πει ότι δεν μπορεί, να ζητήσεις εξηγήσεις.
4. εξήγησα την άσκηση, αλλά υποθέτω ότι δεν καταλαβαίνει, επειδή δεν ξέρει τη θεωρία. Άμα μελετήσει, θα δεις ότι δεν θα δυσκολεύεται. Τηλεφώνησέ αύριο και πες αν έχει καμιά απορία.

Άσκηση 5

Συμπλήρωσε τις προτάσεις με τα εμπρόθετα αντικείμενα που λείπουν.

1. Η Μαρία χάρισε της Νίκης μια κούκλα.

Η Μαρία χάρισε μια κούκλα.

2. Η μητέρα έδωσε του πατέρα τη λίστα με τα ψώνια.

➡ Η μητέρα έδωσε τη λίστα με τα ψώνια.

3. Κάνεις κακό του εαυτού σου.

➡ Κάνεις κακό

4. Ο δάσκαλος διδάσκει τα παιδιά κιθάρα.

➡ Ο δάσκαλος διδάσκει κιθάρα.

5. Ζήτησα του πατέρα χρήματα.

➡ Ζήτησα χρήματα.

6. Γέμισα ένα άλμπουμ γραμματόσημα.

➡ Γέμισα ένα άλμπουμ

7. Γέμισαν τους τοίχους ζωγραφιές.

➡ Γέμισαν τους τοίχους

Άσκηση 6

Συμπλήρωσε τις προτάσεις με τα παρακάτω αντικείμενα στον σωστό τύπο.

1. εφημερίδα, χρήματα, Μαρία, Πέτρος, τραγούδι, κοινό

✧ Η Μαρία έδωσε του την

✧ Η Ελένη δάνεισε της τα

✧ Ο τραγουδιστής αφιέρωσε το στο

2. πίνακας, ευθύνες, αυτοκίνητο, ευκαιρία, μου, σου, του, της

- ✧ έδωσα μια (σ' εσένα)
- ✧ φόρτωσες τις (σ' εμένα)
- ✧ χάρισε έναν (σ' αυτήν)
- ✧ έκλεψαν το (απ' αυτόν)

Πρόταση με υποκείμενο – συνδετικό ρήμα – κατηγορούμενο

Ορισμένα ρήματα **συνδέουν** το υποκείμενο της πρότασης με κάποιο επίθετο ή ουσιαστικό που δίνει πληροφορίες για το υποκείμενο και προβάλλει την ιδιότητα αυτού που περιγράφουμε.

Π.χ. Η Ελένη **είναι δικαστικός**.

Η απόφαση **θεωρείται δίκαιη**.

Ο Πετρόπουλος **έγινε διευθυντής**.

Ο Τάσος **διορίστηκε πρόεδρος**.

Ο καιρός **φαίνεται βροχερός**.

Τα ρήματα αυτά λέγονται **συνδετικά** και το επίθετο ή το ουσιαστικό που δίνει κάποια πληροφορία για το υποκείμενο ονομάζεται **κατηγορούμενο**¹⁰.

Το κατηγορούμενο, εκτός από επίθετο και ουσιαστικό, μπορεί να είναι και επιρρηματικό συμπλήρωμα (με τη μορφή επιρρηματος ή προθετικής φράσης) το οποίο έχει θέση ουσιαστικού ή επιθέτου.

Π.χ. Το σπίτι ήταν **άνω-κάτω**. (επίρρημα)

Αυτά τα νέα δεν είναι **τίποτα**. (αντωνυμία)

Το έργο ήταν **ό,τι πιο βαρετό**. (πρόταση)

Το σερβίτσιο είναι **από πορσελάνη**. (προθετική φράση)

Είμαι **κουρασμένη**. (μετοχή)

¹⁰Όταν το κατηγορούμενο είναι επίθετο, το υποκείμενο συμφωνεί με το κατηγορούμενο σε γένος, αριθμό και πτώση.

Π.χ. Τα κοσμήματα ήταν χρυσά.

Η απόφαση είναι δίκαιη.

Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, συμφωνεί με το υποκείμενο σε αριθμό και πτώση.

Π.χ. Ο ερχομός της ήταν έκπληξη.

Το έργο ήταν απελπισία.

ΟΦ/Υποκείμενο	+	ΡΦ	
		συνδετικό ρήμα	κατηγορούμενο
Το βιβλίο		ήταν	ενδιαφέρον.
Η σκάλα		είναι	ξύλινη.
Η νίκη		θεωρείται	βέβαιη.
Το πρόβλημα		φαίνεται	δύσκολο.
Οι πληροφορίες		αποδείχθηκαν	λανθασμένες.

Τα κυριότερα συνδετικά ρήματα είναι τα εξής:

είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, θεωρούμαι

Ως συνδετικά όμως μπορούν να χρησιμοποιηθούν και πολλά άλλα ρήματα.

Π.χ. **Γεννήθηκε** φτωχός.

Ζει μόνη.

Ο Πετρόπουλος **ανακηρύχθηκε** πρόεδρος.

Οι πολιτικοί αρχηγοί **εμφανίστηκαν** ψύχραιμοι.

Ο κατηγορούμενος **αποδείχθηκε** αθώος.

Ορισμένα ρήματα, αν και δεν είναι συνδετικά, δέχονται κατηγορούμενο¹¹ όταν ακολουθούνται από το **ως** και ουσιαστικό ή επίθετο.

Π.χ. **Υπηρετεί ως** αξιωματικός.

Ο Συγγρός **αναγνωρίσθηκε ως** εθνικός ευεργέτης.

Προληπτικό και επιρρηματικό κατηγορούμενο

Μερικές φορές το κατηγορούμενο μπορεί να δηλώνει κάποια ιδιότητα που πρόκειται να αποκτήσει το υποκείμενο, αφού ολοκληρωθεί η ενέργεια.

¹¹Το **σαν** εμφανίζεται μπροστά από το κατηγορούμενο, όταν θέλουμε να κάνουμε μια παρομοίωση.

Π.χ. Εμφανίστηκε **σαν** κλέφτης.

Έγινε **σαν** το φλουρί. (= κιτρίνισε)

γεια του ρήματος. Στην περίπτωση αυτή το κατηγορούμενο ονομάζεται **προληπτικό**.

Π.χ. Η αδερφή μου σπουδάζει **φιλόλογος**.

(= σπουδάζει για να γίνει φιλόλογος, πρόκειται να γίνει φιλόλογος)

Η οικοδομή χτίζεται **εξαώροφη**.

(= πρόκειται να γίνει εξαώροφη, τώρα χτίζεται κι όταν τελειώσει, θα είναι εξαώροφη)

Άλλες φορές το κατηγορούμενο λειτουργεί ως επίρρημα. Στην περίπτωση αυτή το κατηγορούμενο μπορεί να αντικατασταθεί από επίρρημα, γι' αυτόν τον λόγο ονομάζεται **επιρρηματικό**.

Π.χ. Ο Κώστας περπατούσε **καμαρωτός**. (= καμαρωτά)

Η σημαία κυματίζει **περήφανη**. (= περήφανα)

Η βροχή έπεφτε **ασταμάτητη**. (= ασταμάτητα)

Ο Νίκος χάθηκε **φαντάρος**. (= όταν ήταν φαντάρος)

Άσκηση 1

Σχημάτισε προτάσεις του τύπου Υποκείμενο–Συνδετικό ρήμα–Κατηγορούμενο.

1.

Υποκείμενο

Συνδετικό ρήμα

Κατηγορούμενο

.....

.....

.....

2.

ανακηρύχτηκε
ήταν Ο ύποπτος
Το τοπίο Ο Ολυμπιακός
καταπράσινο
πρωταθλητής
αποδείχθηκε
ένοχος

Υποκείμενο Συνδετικό ρήμα Κατηγορούμενο

.....
.....
.....

3.

κατάντησε
ερείπιο Το σπίτι
θεωρήθηκε γεμάτα
ήταν Τα δοχεία
Ο γείτονας
ύποπτος

Υποκείμενο Συνδετικό ρήμα Κατηγορούμενο

.....
.....
.....

4.

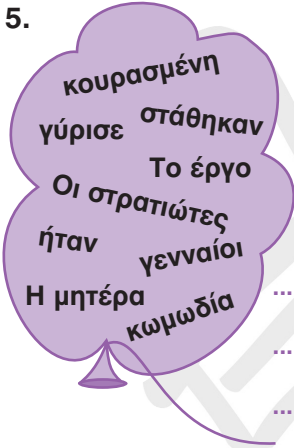
Ο καιρός
έγινε Η Άννα
φαίνεται κομμάτια
Το ποτήρι
χημικός σπούδασε
βροχερός

Υποκείμενο Συνδετικό ρήμα Κατηγορούμενο

.....
.....
.....

5.

Υποκείμενο Συνδετικό ρήμα Κατηγορούμενο

.....

.....

.....

Άσκηση 2

Με τις παρακάτω λέξεις σχημάτισε προτάσεις που να αποτελούνται από Υποκείμενο–Συνδετικό ρήμα–Κατηγορούμενο.

1.

Τα βιβλία διορίστηκε καινούρια Ο λόφος καθηγήτρια λέγεται
φαίνονται Η Νίκη Ακρόπολη

Υποκείμενο Συνδετικό ρήμα Κατηγορούμενο

.....

.....

.....

2.

Ο Κώστας απογοήτευση πρόεδρος Η βίλα έχει καταντήσει ήταν
εκλέχθηκε Το έργο ερείπιο

Υποκείμενο Συνδετικό ρήμα Κατηγορούμενο

.....

.....

.....

3.

ήταν απόλαυση Το φαγητό ευτυχία Το συμβόλαιο απάτη
θεωρούνται Τα παιδιά αποδείχθηκε

Υποκείμενο

Συνδετικό ρήμα

Κατηγορούμενο

4.

Εμείς Το βιβλίο είμαστε Εγώ ενθουσιασμένη είμαι
ήταν πράσινο ξένοι

Υποκείμενο

Συνδετικό ρήμα

Κατηγορούμενο

Άσκηση 3

Συμπλήρωσε τις προτάσεις με τα κατάλληλα προληπτικά κατηγορούμενα.

1. Ο Νίκος σπουδάζει για να γίνει μηχανικός.

Ο Νίκος σπουδάζει

2. Ο Πέτρος προπονείται για να γίνει πρωταθλητής.

Ο Πέτρος προπονείται για

3. Το κύμα ορθώνεται και πάει να γίνει βουνό.

Το κύμα ορθώνεται

4. Ο Τάσος προτάθηκε για να γίνει βουλευτής.
Ο Τάσος προτάθηκε για
5. Το κτήριο χτίζεται για να γίνει πολυώροφο.
Το κτήριο χτίζεται
6. Ο δρόμος ανοίγεται έτσι ώστε να γίνει φαρδύς.
Ο δρόμος ανοίγεται

Άσκηση 4

Συμπλήρωσε την πρόταση με την κατάλληλη ρηματική φράση έτσι ώστε να αποτελείται από Υποκείμενο–Ρήμα–Κατηγορούμενο. Στη συνέχεια, δήλωσε αν το κατηγορούμενο της πρότασης είναι προληπτικό ή επιρρηματικό.

	Προληπτικό	Επιρρηματικό
1. Η Χριστίνα..... <div style="display: flex; justify-content: space-around; border: 1px solid black; padding: 2px;"> περνούσε βιαστική αγόρασε αυτοκίνητο </div>	☐	☐
2. Η ηλικιωμένη γυναίκα..... <div style="display: flex; justify-content: space-around; border: 1px solid black; padding: 2px;"> περπατούσε σκυφή έλαβε γράμμα </div>	☐	☐
3. Ο Αντώνης..... <div style="display: flex; justify-content: space-around; border: 1px solid black; padding: 2px;"> νοίκιασε διαμέρισμα σπουδάζει γιατρός </div>	☐	☐
4. Ο Γιώργος..... <div style="display: flex; justify-content: space-around; border: 1px solid black; padding: 2px;"> διδάσκει αγγλικά βαδίζει καμαρωτός </div>	☐	☐
5. Ο καιρός..... <div style="display: flex; justify-content: space-around; border: 1px solid black; padding: 2px;"> δείχνει βελτίωση προβλέπεται αίθριος </div>	☐	☐
6. Το οίκημα..... <div style="display: flex; justify-content: space-around; border: 1px solid black; padding: 2px;"> χτίζεται τριώροφο έκρυσε τη θέα </div>	☐	☐

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Επαυξημένη πρόταση λέγεται η πρόταση που εκτός από τους κύριους όρους (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο, κατηγορούμενο) έχει και **δευτερεύοντες όρους** ή **προσδιορισμούς**.

Οι προσδιορισμοί εξηγούν, καθορίζουν, αναπτύσσουν περισσότερο ή συμπληρώνουν την έννοια των κύριων όρων ή την έννοια άλλων προσδιορισμών. Επαυξημένες προτάσεις χρησιμοποιούμε συνήθως τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο.

Π.χ. Η Άννα είναι μαθήτρια.

Η Άννα είναι **επιμελής** μαθήτρια.

Η Άννα είναι **πολύ επιμελής** μαθήτρια.

Ο Γιάννης έλειπε.

Ο Γιάννης, **ο ξάδελφός μου**, έλειπε.

Ο Γιάννης, **ο ξάδελφός μου**, έλειπε **χθες**.

Στις επαυξημένες προτάσεις διακρίνουμε ονοματικούς και επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

Άσκηση 1

Είναι απλές ή επαυξημένες οι παρακάτω προτάσεις;

	ΑΠΛΗ	ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ
1. Ο ήλιος φωτίζει τη γη.	☐	☐
2. Η μητέρα εργάζεται πολλές ώρες.	☐	☐
3. Τα παιδιά είχαν τελειώσει τις εργασίες.	☐	☐

4. Η είσοδος του σχολείου ήταν ανοιχτή.
5. Αυτή η πηγή είχε ιαματικό νερό.
6. Ο Νίκος, ο πρόεδρος της τάξης, είναι δραστήριος.
7. Τα μάτια του μωρού ήταν κλειστά.
8. Ο ουρανός έγινε σκοτεινός.
9. Ο αέρας έριξε κάτω τα κίτρινα φύλλα.
10. Φυσούσε δυνατά.

ΑΠΛΗ

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ

Άσκηση 2

Συμπλήρωσε τις προτάσεις προσθέτοντας τους κατάλληλους δευτερεύοντες όρους στο υποκείμενο, το αντικείμενο ή το κατηγορούμενο.

1.

**ο καθρέφτης
της ψυχής****ένα καλάθι****ο Πρόδρομος****θαυμάσια****η Δήμητρα****το ξακουστό
μοναστήρι**

Ο Ιωάννης,,
βάπτισε τον Χριστό.

Η γειτόνισσα έφερε φρούτα.

Τα μάτια,, έδει-
χναν ικανοποίηση.

Επισκεφθήκαμε τη Φανερωμένη,

Η ξαδέλφη μου,, είναι
..... πιανίστρια.

2. **τη θεά της σοφίας υγεία ο Κώστας σπουδαίος δυο δοχεία η μικρή μου αδερφή**
- Αγοράσαμε λάδι.
 Λάτρευαν την Αθηνά,

 Όλοι αυτό εύχονταν,
 Αρρώστησε η Μαρία,

 Ο θεός του,
 είναι χειρουργός.
3. **τσουχτερό η Αθήνα εσωτερική απότομη η γειτόνισσα**
- Η πρωτεύουσα,
 υποφέρει από το νέφος.
 Το κρύο μας διαπερνούσε.
 Η Καίτη,, πήρε αυτοκίνητο.
 Η συμπεριφορά του
 μας παραξένεψε.
 Η σκάλα ήταν ξύλινη.
4. **φρέσκα ευθεία μεγαλύτερα απότομη μικρότερο του καιρού**
- Η αλλαγή
 με πειράζει.
 Η οδός είναι πάντα η πιο σύντομη.
 Αγόρασα φρούτα και
 λαχανικά από τον μανάβη.
 Τα παιδιά πληρώνουν
 ολόκληρο εισιτήριο.
 Πρέπει να επιτύχουμε τη μεγαλύτερη παραγω-
 γή με το κόστος.

Ονοματικοί προσδιορισμοί

Ονοματικός προσδιορισμός είναι κάθε ονοματική φράση (ουσιαστικό, επίθετο, αριθμητικό, μετοχή ή αντωνυμία) που προσδιορίζει κάποια άλλη ονοματική φράση.

Π.χ. Ο Αντωνιάδης, **ο καθηγητής**, συνταξιοδοτήθηκε.

Η **αναπάντεχη** συνάντηση τον αναστάτωσε.

Άκουγα το **δυνατό** σφύριγμα **του ανέμου**.

Ο αδελφός μου, **ο Τάκης**, πήρε το πτυχίο του.

Οι ονοματικοί προσδιορισμοί διακρίνονται σε *ομοιόπτωτους* και *ετερόπτωτους*.

Ομοιόπτωτος προσδιορισμός είναι μία ονοματική φράση που προσδιορίζει μία άλλη ονοματική φράση στην ίδια (όμοια) πτώση.

Π.χ. Ο Κώστας, **ο γείτονας**, αδιαφορεί.

Η **καλή** μέρα φαίνεται από το πρωί.

Ετερόπτωτος προσδιορισμός είναι μία ονοματική φράση που προσδιορίζει μία άλλη ονοματική φράση σε άλλη (έτερη) πτώση (συνήθως γενική).

Π.χ. Στα μάτια της έτρεξαν δάκρυα **χαράς**.

Ανακαλύφθηκαν κοιτάσματα **σιδήρου**.

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί: παράθεση, επεξήγηση, άλλες σχέσεις

Παράθεση

Ο Παπαδιαμάντης, **ο συγγραφέας**, καταγόταν από τη Σκιάθο.

Από μακριά είδαμε τον Πειραιά, **το μεγάλο μας λιμάνι**.

Έδωσε συνέντευξη ο Ελύτης, **ο ποιητής**.

Στην **παράθεση** από μια έννοια **ειδικότερη**, πιο συγκεκριμένη, πηγαίνουμε σε μια άλλη έννοια **γενικότερη** που χαρακτηρίζει την πρώτη.

Η παράθεση είναι πάντοτε στην ίδια πτώση με το ουσιαστικό που προσδιορίζει, ενώ μπορεί και να διαφέρουν στο γένος και τον αριθμό (Πειραιάς - λιμάνι).

Η παράθεση μπορεί να αναλυθεί και σε αναφορική πρόταση.

Π.χ. Ο Παπαδιαμάντης, **ο συγγραφέας**, ... =

Ο Παπαδιαμάντης, **που είναι συγγραφέας**, ...

Εκτός από τα ουσιαστικά παράθεση δέχονται και άλλα μέρη του λόγου που έχουν θέση ουσιαστικού. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως παράθεση ένα επίθετο, μια αντωνυμία ή και ολόκληρη πρόταση.

Π.χ. Εντύπωση κάνει το κάστρο, **πελώριο και άγριο**.

Ο Αντωνίου, **αυτός που ήρθε χθες**, είναι ο δικηγόρος του.

Όταν η παράθεση χαρακτηρίζει το περιεχόμενο της πρότασης που ακολουθεί, ονομάζεται **προεξαγγελτική παράθεση**.

Π.χ. **Θαύμα θαυμάτων!** Ήρθες στην ώρα σου!

Και **το σπουδαιότερο**, κανένας δεν δυσαρεστήθηκε.

Η παράθεση χωρίζεται από το ουσιαστικό που προσδιορίζει με κόμμα.

Επεξήγηση

Ο αδερφός μου, **ο Πέτρος**, είναι μεγάλο ζιζάνιο.

Ένα είναι το όνειρο του κόσμου, **η ειρήνη**.

Η πρωτεύουσα της Ελλάδας, **η Αθήνα**, έχει 4.000.000 κατοίκους.

Είχε μαζευτεί πολύς κόσμος, **άντρες και γυναίκες**.

Οι εκπαιδευτικοί έχουν ένα μεγάλο χάρισμα, **την υπομονή**.

Στην **επεξήγηση** από μια λέξη με **γενικότερη** και κάπως αόριστη έννοια, πηγαίνουμε σε μια **μερικότερη** και πιο συγκεκριμένη, που επεξηγεί την πρώτη.

Γενικότερη έννοια	Ειδικότερη έννοια
Ο αδερφός μου	ο Πέτρος
Η πρωτεύουσα της Ελλάδας	η Αθήνα
... ένα μεγάλο χάρισμα	την υπομονή

Η επεξήγηση, όπως και η παράθεση, βρίσκεται πάντοτε στην ίδια πτώση με το ουσιαστικό που προσδιορίζει, χωρίς να συμφωνεί απαραίτητα ως προς τον αριθμό και το γένος.

Π.χ. όνειρο - ειρήνη
 χάρισμα - υπομονή
 κόσμος - άντρες και γυναίκες

Η επεξήγηση μπορεί να αναλυθεί με τον επεξηγηματικό σύνδεσμο **δηλαδή**.

Π.χ. Η πρωτεύουσα της Ελλάδας, **η Αθήνα**... =
 Η πρωτεύουσα της Ελλάδας, **δηλαδή η Αθήνα**...

Εκτός από τα ουσιαστικά επεξήγηση δέχονται και άλλα μέρη του λόγου που έχουν *θέση* ουσιαστικού, όπως επίθετο, αντωνυμία ή και ολόκληρη πρόταση.

Π.χ. Η περιπέτεια είναι για τους τολμηρούς, **για μας**.
 Αυτό σας λέω μόνο, **να προσέχετε**.

Η επεξήγηση χωρίζεται με κόμμα από το ουσιαστικό που προσδιορίζει.

Άλλες σχέσεις

Οι ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί που εκφέρονται με ουσιαστικό μπορεί να δηλώνουν και άλλες σχέσεις, εκτός από παράθεση και επεξήγηση. Οι προσδιορισμοί αυτοί συνήθως δηλώνουν **μέτρο, τοπική έκταση, χρονική έκταση, σχέση περιέχοντος και περιεχομένου, διαιρεμένο όλο** κ.ά.

Π.χ. Φέρε μου **ένα ποτήρι** κρασί.

Δεν έχει ούτε **ένα κομμάτι** γη.

Κάθεται **3 μήνες** τον χρόνο.

Υπάρχουν και περιπτώσεις ουσιαστικών που προσδιορίζονται από άλλα ουσιαστικά και συνδέονται με ένα ενωτικό, π.χ. λέξη-κλειδί, κίνδυνος-θάνατος, μητέρα-γλώσσα, ποιητής-φιλόσοφος, ταξίδι-αστραπή, άνθρωπος-πουλί.

Άσκηση 1

Οι υπογραμμισμένες ονοματικές φράσεις αποτελούν παράθεση, επεξήγηση ή δηλώνουν κάποια άλλη σχέση;

	παράθεση	επεξήγηση	άλλη σχέση
1. Στο Ναύπλιο δολοφονήθηκε ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας, <u>ο Καποδίστριας</u> .	☐	☐	☐
2. Ο Γιώργος, <u>ο συμμαθητής μας</u> , ήρθε πρώτος στους αγώνες.	☐	☐	☐
3. Ο Ιγνάτιος παντρεύτηκε μια γλυκιά ποντικούλα, <u>την Εβίτα</u> .	☐	☐	☐
4. Ο Παπαφλέσσας, <u>ο μπουρλοτιέρης των ψυχών</u> , σκοτώθηκε στο Μανιάκι.	☐	☐	☐
5. Ο πατέρας έφερε <u>ένα κουτί</u> γλυκά.	☐	☐	☐
6. Το Ναύπλιο, <u>η πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας</u> , είναι μια πολύ καθαρή πόλη.	☐	☐	☐
7. Επισκεφθήκαμε την πρωτεύουσα της Ηπείρου, <u>τα Γιάννενα</u> .	☐	☐	☐

	παράθεση	επεξήγηση	άλλη σχέση
8. Ο Λουκάς, <u>ένας από τους ευαγγελιστές</u> , ήταν και ζωγράφος.	☐	☐	☐
9. Ο Δημήτρης διαβάζει <u>έξι ώρες</u> την ημέρα.	☐	☐	☐
10. Τον Οδυσσέα τον προστάτευε η θεά της σοφίας, <u>η Αθηνά</u> .	☐	☐	☐

Άσκηση 2

Υπογράμμισε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς των προτάσεων και σημείωσε αν πρόκειται για παράθεση ή επεξήγηση.

	παράθεση	επεξήγηση
1. Ανάψαμε ένα κερί στον Άγιο Νικόλαο, τον μητροπολιτικό ναό.	☐	☐
2. Τους μίλησε για την αγάπη, το πιο όμορφο συναίσθημα.	☐	☐
3. Ο Ιωάννης, ο αγαπημένος μαθητής του Χριστού, έγραψε την Αποκάλυψη.	☐	☐
4. Ο Πέτρος και η Τασία, οι φίλοι μου, θα έρθουν στη γιορτή μου.	☐	☐
5. Ο εθνικός μας ποιητής, ο Σολωμός, γεννήθηκε στη Ζάκυνθο.	☐	☐
6. Ο Ελύτης, ο νομπελίστας ποιητής μας, γεννήθηκε στη Μυτιλήνη.	☐	☐

	παράθεση	επεξήγηση
7. Οι συμμαθητές μου, ο Δημήτρης και ο Χρήστος, καθυστέρησαν στο μάθημα.	☐	☐
8. Ο πολιούχος της Πάτρας, ο Άγιος Ανδρέας, γιορτάζεται στις 30 Νοεμβρίου.	☐	☐
9. Ο Αρσάκης, ο μεγάλος ευεργέτης, ίδρυσε τα Αρσάκεια σχολεία.	☐	☐

Ομοιόπρωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί: επιθετικοί, κατηγορηματικοί προσδιορισμοί

Επιθετικοί προσδιορισμοί

Τα επίθετα ως **επιθετικοί προσδιορισμοί** προσδιορίζουν ουσιαστικά με τα οποία συμφωνούν στο γένος, τον αριθμό και την πτώση και τους αποδίδουν μια σταθερή, μόνιμη ιδιότητα (**προσδιοριστική λειτουργία**).

Π.χ. Μπροστά μας αντικρίσαμε τον **απέραντο** ωκεανό.

Η **καλή** μέρα από το πρωί φαίνεται.

Ήταν **γελαστός** και **ευχάριστος** άνθρωπος.

Κάποιες φορές οι επιθετικοί προσδιορισμοί «δένονται» τόσο στενά με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν, ώστε οι ονοματικές φράσεις που σχηματίζουν μπορούν να αποδοθούν με μία μόνο λέξη.

Π.χ. μεγάλη πόλη = μεγαλούπολη

φτωχό σπίτι = φτωχόσπιτο

μεγάλος επιχειρηματίας = μεγαλοεπιχειρηματίας

Ως επιθετικοί προσδιορισμοί με λειτουργία και σημασία επιθέτου χρησιμοποιούνται επίσης αντωνυμίες, μετοχές, αριθμητικά, επιρρήματα με οριστικό άρθρο και ουσιαστικά με πρόθεση (εμπρόθετα) ή και χωρίς.

Π.χ. Τα **πληγωμένα** πουλιά δεν σάλευαν. (μετοχή)

Ήταν άνθρωπος **με γνώση**. (εμπρόθετο ουσιαστικό)

Ξημέρωσε μέρα **Κυριακή**. (ουσιαστικό)

Ο πάνω όροφος ήταν ακατοίκητος. (επίρρημα με άρθρο)

Ουσιαστικοποίηση επιθέτου

Συχνά το ουσιαστικό που προσδιορίζει ο επιθετικός προσδιορισμός παραλείπεται, επειδή εννοείται εύκολα. Σ' αυτήν την περίπτωση ο επιθετικός προσδιορισμός παίρνει τη θέση ουσιαστικού (ουσιαστικοποιείται), δηλαδή το επίθετο λειτουργεί ως κεφαλή της ονοματικής φράσης.

Π.χ. Οι **πλούσιοι** καλοπερνούν. (εννοείται *άνθρωποι*)

Φέτος πάτησε τα **σαράντα**. (εννοείται *χρόνια*)

Ορισμένα ουδέτερα έχουν ουσιαστικοποιηθεί και ενταχθεί στη γλώσσα μας σε τέτοιο βαθμό που τίποτα δεν θυμίζει το ουσιαστικό που προσδιόριζαν.

Π.χ. Θέλω να φάω ένα **γλυκό**.

Ήθελε να του κάνει **κακό**.

Κατηγορηματικοί προσδιορισμοί

Τα επίθετα ως **κατηγορηματικοί προσδιορισμοί** προσδιορίζουν ουσιαστικά με τα οποία συμφωνούν στο γένος, τον αριθμό και την πτώση προσδίδοντας σ' αυτά μια ιδιότητα παροδική, πρόσκαιρη (**κατηγορηματική λειτουργία**).

Π.χ. Ο Κώστας περπατούσε με το κεφάλι **σκυμμένο**.

Ο λοχαγός **ανήσυχος** παρακολουθούσε τις εξελίξεις.

Το καράβι έφτασε με τη σημαία **μεσίστια**.

Οι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί εμφανίζονται χωρίς άρθρο και ακολουθούν το ουσιαστικό, ενώ συμβαίνει συνήθως το αντίθετο με τους επιθετικούς προσδιορισμούς.

Κατηγορηματικοί προσδιορισμοί είναι συνήθως τα επίθετα **όλος, ολόκληρος, μισός, διπλός, μοναχός** ή επίθετα που δηλώνουν ψυχική κατάσταση (ανήσυχος, ήρεμος, γαλήνιος κ.λπ.). Επιπλέον ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται και μετοχές.

Π.χ. Η καρδιά του **ολόκληρη** γέμισε από ευτυχία.

Με κοίταζε με μάτια **φοβισμένα**.

Άσκηση 1

Είναι επιθετικός ή κατηγορηματικός ο υπογραμμισμένος προσδιορισμός;

Επιθετικός Κατηγορηματικός
προσδιορισμός προσδιορισμός

1. Η ανθισμένη αμυγδαλιά φέρνει μήνυμα ελπίδας.

	Επιθετικός προσδιορισμός	Κατηγορηματικός προσδιορισμός
2. Οι <u>Έλληνες</u> στρατιώτες πολέμησαν ηρωικά.	☐	☐
3. Η φωνή του <u>βροντερή</u> αντηχούσε ως πέρα.	☐	☐
4. Όλοι θαύμαζαν τη <u>βροντερή</u> φωνή του.	☐	☐
5. Παρακολουθήσαμε την παράσταση με μάτια <u>δακρυσμένα</u> .	☐	☐
6. Ο στρατηγός <u>αγέρωχος</u> παρακολουθούσε την παρέλαση.	☐	☐
7. Και ο <u>κάτω</u> κόσμος άνοιξε και τρίζουν τα θεμέλια.	☐	☐
8. Προσπαθούσε να κρύψει τα <u>δακρυσμένα</u> μάτια της.	☐	☐
9. Ο παππούς είναι <u>έμπειρος</u> άνθρωπος.	☐	☐
10. Στεκόταν με τα μάτια <u>κλειστά</u> .	☐	☐

Άσκηση 2

Συμπλήρωσε τις προτάσεις με τις κατάλληλες λέξεις και σημείωσε αν οι προσδιορισμοί που σχηματίστηκαν είναι επιθετικοί ή κατηγορηματικοί.

1. ανήσυχος ολόκληρο απέραντη
καλοκαιρινό επιμελείς Επιθετικός Κατηγορηματικός
προσδιορισμός προσδιορισμός
- Ο δάσκαλος επιβραβεύει τους μαθητές.
- Το δάσος
χαιρόταν την άνοιξη.

Επιθετικός
προσδιορισμός

Κατηγορηματικός
προσδιορισμός

Ο προπονητής
παρακολουθούσε την εξέλιξη του
αγώνα.

Τους μίλησε για το
ταξίδι του.

Χαμηλά βουνά περιτριγύριζαν μια
..... πεδιάδα.

2.

επάνω γαλανά γελαστός
σκεπτική όλη

Ο πατέρας
πρόσφερε τα δώρα.

Στον όροφο
είναι το γραφείο.

Η μητέρα
κάθισε στο γραφείο της.

Τώρα πες μου
την αλήθεια.

Ο Δημήτρης έχει
μάτια.

3. **βλοσυρό** **κομμένη** **ξαφνικός** **Επιθετικός** **Κατηγορηματικός**
επιβλητικό **δυνατός** **προσδιορισμός** **προσδιορισμός**

Ο αέρας ξεσήκω-
νε τα πάντα.

Με την ανάσα τον
είδαμε να πέφτει.

Με παρατηρούσε με βλέμμα
.....

Ο ερχομός της με
παραξένεψε.

Το τοπίο σου
έκοβε την ανάσα.

4. **μεγάλη** **διπλανό** **έντρομο**
καινούριο **όλα**

..... τα ωραία πράγμα-
τα έχουν ένα τέλος.

Θα φορέσω το
μου πουκάμισο.

Στο σπίτι έγινε ληστεία.

Το παιδί παρακο-
λουθούσε τους ληστές.

Έφτασε η μέρα.

Άσκηση 3

Να μετατρέψεις τον επιθετικό προσδιορισμό σε κατηγορηματικό ή αντίστροφα.

1. Το παιδί με το γελαστό πρόσωπο στεκόταν απέναντί μας.

 Το παιδί με το στεκόταν απέναντί μας.

2. Ο ουρανός συννεφιασμένος μας χαλούσε τη διάθεση.

 Ο μας χαλούσε τη διάθεση.

3. Ο μαθητής ανήσυχος προσπαθούσε να αποφύγει τη διευθύντρια.

 Ο προσπαθούσε να αποφύγει τη διευθύντρια.

4. Ο Πέτρος έδειξε το γόνατό του γρατζουνισμένο.

 Ο Πέτρος έδειξε το του.

5. Μετέφεραν στο νοσοκομείο τον αξιωματικό τραυματισμένο.

 Μετέφεραν στο νοσοκομείο τον
.....

6. Ο καπετάνιος ψύχραιμος αντιμετώπισε την κακοκαιρία.

 Ο αντιμετώπισε την κακοκαιρία.

7. Ο παίκτης τιμωρημένος παρακολουθούσε.

 Ο παρακολουθούσε.

8. Η θάλασσα φουρτουνιασμένη απλωνόταν μπροστά μας.

 Η απλωνόταν
μπροστά μας.

9. Ο νευριασμένος δάσκαλος μπήκε μέσα στην τάξη.

 Ο μπήκε μέσα
στην τάξη.

10. Η Άννα παραγμένη δεν ήξερε τι έλεγε.

 Η δεν ήξερε τι
έλεγε.

Ετερόπρωτοι προσδιορισμοί ουσιαστικών

Ετερόπρωτοι προσδιορισμοί λέγονται οι προσδιορισμοί που βρίσκονται σε άλλη (έτερη) πτώση από τις λέξεις που προσδιορίζουν.

Οι ετερόπρωτοι προσδιορισμοί ουσιαστικών είναι κυρίως ουσιαστικά και εμφανίζονται συνηθέστερα σε πτώση γενική και σπανιότερα σε αιτιατική.

Π.χ. Η γάτα **της Σοφίας** είναι καλομαθημένη.

Τους ακολουθούσαν πουλιά **της θάλασσας**.

Ανακαλύφθηκαν κοιτάσματα **σιδήρου**.

Το κρασί **της Σάμου** είναι φημισμένο.

Το πηγάδι ήταν **έξι μέτρα** βαθύ.

Ο Νίκος είναι **ένα χρόνο** μικρότερος.

Η γενική πτώση που προσδιορίζει άλλο ουσιαστικό άλλης πτώσης έχει πάρα πολλές **σημασίες**:

Δάκρυα χαράς	Δηλώνει αιτία και λέγεται γενική της αιτίας .
Η γάτα της Σοφίας	Δηλώνει τον κτήτορα και λέγεται γενική κτητική .
Οι προσδοκίες των ανθρώπων	Δηλώνει τον δράστη της ενέργειας και λέγεται γενική υποκειμενική ¹² .
Το κρασί της Σάμου	Δηλώνει τόπο, προέλευση και λέγεται γενική του τόπου .

¹²Για να διαπιστώσουμε αν η γενική είναι **υποκειμενική**, μετατρέπουμε το προσδιοριζόμενο ουσιαστικό σε ρήμα ενεργητικό. Στην περίπτωση αυτή το ουσιαστικό σε γενική λειτουργεί ως **υποκείμενο** του ρήματος.

Π.χ. Οι προσδοκίες **των ανθρώπων**. → **Οι άνθρωποι** προσδοκούν.

Η στολή της δουλειάς	Δηλώνει σκοπό και λέγεται γενική του σκοπού .
Ένα μέρος του μισθού	Δηλώνει το σύνολο και λέγεται γενική του όλου ή διαιρετική .
Οι εξερευνητές του διαστήματος	Δηλώνει τον αποδέκτη της ενέργειας και λέγεται γενική αντικειμενική ¹³ .

Εκτός από τις σημασίες που είδαμε, η γενική¹⁴ μπορεί να δηλώνει:

- **προέλευση**, π.χ. Το ποίημα του **Ρίτσου**
- **ποσότητα, διαστάσεις και μονάδες μέτρησης**, π.χ. Βάρος **τριών τόνων**
- **καταγωγή ή συγγένεια**, π.χ. Η αδερφή της **Μαρίας**
- **χρόνο**, π.χ. Στο φως της **αυγής**
- **ιδιότητα**, π.χ. Πουλιά της **θάλασσας**

Οι ετερόπρωτοι προσδιορισμοί ουσιαστικών σε αιτιατική είναι σπανιότεροι.

Π.χ. Ήταν ένα άλμα **4 μέτρα** μήκος.

Εγέρασα μωρέ παιδιά, **σαράντα χρόνια** κλέφτης. (δημοτικό τραγούδι)

¹³ Για να διαπιστώσουμε αν η γενική είναι **αντικειμενική**, μετατρέπουμε το προσδιοριζόμενο ουσιαστικό σε ρήμα ενεργητικό. Στην περίπτωση αυτή το ουσιαστικό σε γενική λειτουργεί ως **αντικείμενο** του ρήματος.

Π.χ. Οι εξερευνητές **του διαστήματος**. → Εξερευνούν **το διάστημα**.

¹⁴ Σε ορισμένες περιπτώσεις ο προσδιορισμός σε γενική μπορεί να αντικατασταθεί από εμπρόθετη σύνταξη (σύνταξη με πρόθεση).

Π.χ. τετράδιο **ασκήσεων** → τετράδιο **για** ασκήσεις
στολή **δουλειάς** → στολή **για** δουλειά

Άσκηση 1

Αντιστοίχισε τους ετερόπρωτους προσδιορισμούς με τη σημασία τους.

1. Τα τετράδια του Κώστα είναι καθαρά.	• γενική της αιτίας
2. Η χαρά του γυρισμού ήταν μεγάλη.	• γενική κτητική
3. Ακούγεται το βέλασμα των προβάτων.	• γενική υποκειμενική
4. Το σπίτι του Γιώργου είναι παραδοσιακό.	• γενική αντικειμενική
5. Τρία θρανία της τάξης μας είναι χαλασμένα.	• γενική διαιρετική
6. Η γιαγιά έχει τη φροντίδα του σπιτιού.	• γενική κτητική
7. Η στολή καταδύσεων είναι ακριβή.	• γενική του τόπου
8. Η απόφαση του διευθυντή μάς ξάφνιασε.	• γενική του σκοπού
9. Στη μάχη των Δερβενακίων θριάμβευσε ο Κολοκοτρώνης.	• γενική υποκειμενική
10. Μην πειράζεις τα βιβλία του δασκάλου.	• γενική διαιρετική
11. Τα δωμάτια του σπιτιού είναι όλα μεγάλα.	• γενική υποκειμενική
12. Η σκέψη της μητέρας είναι πάντα στα παιδιά της.	• γενική κτητική

Άσκηση 2

Ξαναγράψε τις προτάσεις μετατρέποντας τους ομοιόπρωτους επιθετικούς προσδιορισμούς σε ετερόπρωτους με το αντίστοιχο ουσιαστικό σε πώση γενική (ή και αντίστροφα).

- Απολαμβάνω τα καλοκαιρινά μπάνια.
Απολαμβάνω τα μπάνια
- Ο θαλασσινός αέρας είναι δροσερός.
Ο αέρας είναι δροσερός.

3. Δοκιμάσαμε τριαντάχρονο κρασί.
Δοκιμάσαμε κρασί
4. Πάλι φυσάει της άνοιξης τ' αγέρι.
Πάλι φυσάει το αγέρι.
5. Η Μάνη δεν γνώρισε τουρκικό ζυγό.
Η Μάνη δεν γνώρισε τον ζυγό
6. Οι χοροί της Κρήτης έχουν λεβεντιά.
Οι χοροί έχουν λεβεντιά.
7. Η μητρική στοργή είναι παροιμιώδης.
Η στοργή είναι παροιμιώδης.
8. Η εκπομπή είχε τραγούδια σμυρνέικα.
Η εκπομπή είχε τραγούδια
9. Ο Πηνειός διασχίζει τη θεσσαλική πεδιάδα.
Ο Πηνειός διασχίζει την πεδιάδα
10. Είναι φημισμένο το πατρινό καρναβάλι.
Είναι φημισμένο το καρναβάλι

Άσκηση 3

Να μετατρέψεις την αναφορική πρόταση στον αντίστοιχο ετερόπτωτο προσδιορισμό.

1. Τα σχόλια που γίνονται από τον κόσμο.

2. Οι εκπομπές που μεταδίδονται από την τηλεόραση.

3. Τα αποτελέσματα που σημειώθηκαν στους αγώνες.

.....

4. Η γοητεία που έχουν τα παραμύθια.

.....

5. Το φως που έρχεται από το φεγγάρι.

.....

6. Τα τραγούδια που αναφέρονται στη λευτεριά.

.....

7. Τα πουλιά που πετούν πάνω από τη θάλασσα.

.....

8. Η μαστίχα που παράγεται στη Χίο.

.....

9. Το θέατρο που βρίσκεται στην Επίδαυρο.

.....

10. Η τούρτα που έφτιαξε η μητέρα.

.....

Άσκηση 4

Ξαναγράψε κάθε πρόταση αντικαθιστώντας το ρήμα με το αντίστοιχο ουσιαστικό και το υποκείμενο ή το αντικείμενο με γενική υποκειμενική ή αντικειμενική. Στη συνέχεια σημείωσε το είδος του ετερόπρωτου προσδιορισμού.

1. Ο καιρός αλλάζει.

Η

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

2. Βάφω τον τοίχο.

Το

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

3. Γυαλίζω τα παπούτσια.

Το

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

4. Τα χελιδόνια φτερουγίζουν.

Το

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

5. Τα φύλλα κιτρινίζουν.

Το

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

6. Εξερευνούν το διάστημα.

Η

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

7. Τραγουδούν την αγάπη.

Το

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

8. Η μητέρα γιορτάζει.

Η

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

9. Τα παιδιά κλαίνε.

Το

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

10. Τα πουλιά τιτβίζουν.

Το

Γεν. υποκειμενική

Γεν. αντικειμενική

Ετερόπρωτοι προσδιορισμοί επιθέτων

Ορισμένα επίθετα δέχονται ως συμπλήρωμα στο νόημά τους ουσιαστικά ή αντωνυμίες σε άλλη πτώση, ονομάζονται **ετερόπρωτοι προσδιορισμοί των επιθέτων** και εκφέρονται σε πτώση γενική ή αιτιατική.

Π.χ. Είναι ένοχος **ληστείας**.

→ **γενική της αιτίας**¹⁵
(είναι ένοχος γιατί διέπραξε ληστεία)

Ο Πέτρος είναι μικρότερός **μου**.

→ **γενική συγκριτική**¹⁶
(είναι μικρότερος από εμένα)

Φάνηκε αντάξιος **των προσδοκιών μας**.

→ **γενική της αξίας**¹⁷

Είναι συνομήλικός **μου**.

→ **γενική αντικειμενική**¹⁸
(είναι συνομήλικος με εμένα)

Οι ετερόπρωτοι προσδιορισμοί επιθέτων σε αιτιατική δηλώνουν:

- **το μέτρο**, όταν προσδιορίζουν επίθετα, όπως *βαθύς, ψηλός, μακρύς*
Π.χ. Το πηγάδι ήταν **έξι μέτρα** βαθύ.
- **τη διαφορά**, όταν προσδιορίζουν συγκριτικά επίθετα
Π.χ. Ο Νίκος είναι **ένα χρόνο** μικρότερος.
- **το περιεχόμενο**, όταν προσδιορίζουν επίθετα, όπως *γεμάτος, όλος*
Π.χ. Ήταν μια στέρνα γεμάτη **νερό**.

¹⁵ Γενική της αιτίας δέχονται επίθετα, όπως *ένοχος, ύποπτος*.

¹⁶ Γενική συγκριτική δέχονται τα επίθετα συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού.

¹⁷ Γενική της αξίας δέχονται επίθετα, όπως *άξιος, ανάξιος, αντάξιος*.

¹⁸ Γενική αντικειμενική δέχονται επίθετα, όπως *όμοιος, ανόμοιος, συνομήλικος*.

Άσκηση 1

Αντιστοιχίσε τους ετερόπρωτους προσδιορισμούς με τη σημασία τους.

1. Φάνηκε ανάξιος των περιστάσεων.	• γενική της αιτίας
2. Θεωρείται ένοχος ληστείας.	• αιτιατική του περιεχομένου
3. Η κανάτα ήταν γεμάτη κρασί.	• γενική της αξίας
4. Η μπλούζα ήταν γεμάτη χρώματα.	• αιτιατική του περιεχομένου
5. Θεωρείται ένοχος εγκλήματος.	• γενική της αιτίας
6. Η Σοφία είναι γρηγορότερή μου.	• γενική συγκριτική
7. Ο δρόμος ήταν δέκα μέτρα πλατύς.	• γενική συγκριτική
8. Η Λένα είναι μεγαλύτερή μου.	• αιτιατική της διαφοράς
9. Ο Τάσος είναι δυο χρόνια μικρότερος.	• αιτιατική του μέτρου
10. Είναι ένοχος κλοπής.	• γενική της αξίας
11. Ο Γιάννης είναι συνομήλικος της αδερφής μου.	• γενική αντικειμενική
12. Στάθηκε ανάξιος της εμπιστοσύνης μας.	• γενική της αιτίας

Άσκηση 2

Σημείωσε τη σημασία του ετερόπρωτου προσδιορισμού του επιθέτου που υπάρχει σε κάθε πρόταση.

1. Ο Θάνος είναι άξιος συγχαρητηρίων.

2. Ο Φάνης είναι ψηλότερος τρεις πόντους.

3. Η Ελένη φαίνεται συνομήλική σου.

4. Ήταν ένα μέρος γεμάτο σκουπίδια.

5. Ο τοίχος ήταν όλος ζωγραφιές.

6. Ο Θεμιστοκλής θεωρείται ισάξιάς του.

7. Είσαι δέκα χρόνια μικρότερος.

8. Κρίθηκε ένοχος φόνου.

9. Αποδείχθηκε ανάξιος της εμπιστοσύνης μου.

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Οι **επιρρηματικοί προσδιορισμοί**¹⁹ είναι επιρρήματα, επιρρηματικές εκφράσεις, εμπρόθετοι προσδιορισμοί ή και ολόκληρες επιρρηματικές προτάσεις που συμπληρώνουν την έννοια κυρίως του ρήματος, αποτελούν, δηλαδή, μέρος του ρηματικού συνόλου. Μπορεί επίσης να συμπληρώνουν και την έννοια επιθέτου, ουσιαστικού, μετοχής ή και επιρρήματος.

Π.χ. **Αύριο** θα πάμε εκδρομή. (συμπληρώνει το ρήμα)

Μέρες περιμένω αυτήν την απάντηση. (συμπληρώνει το ρήμα)

Αν τρέξουμε, θα προλάβουμε. (συμπληρώνει το ρήμα)

Η θάλασσα είναι **πολύ** ζεστή. (συμπληρώνει το επίθετο)

Χρειάζεται διάβασμα, **για να περάσεις στις εξετάσεις**.

(συμπληρώνει το ουσιαστικό)

Έβαλα τα βιβλία **στα ράφια**. (συμπληρώνει το ρήμα)

Ήρθε **σχεδόν** αμέσως. (συμπληρώνει το επίρρημα)

Περπατούσε **τραγουδώντας**. (συμπληρώνει το ρήμα)

Μονολεκτικοί και περιφραστικοί επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί διακρίνονται σε **μονολεκτικούς** και **περιφραστικούς**.

¹⁹Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί απαντούν σε ερωτήσεις, όπως **πού, πότε, πώς, πόσο, γιατί**.

Π.χ. Σήμερα ο Νίκος έφερε στο σπίτι ξαφνικά ένα γατάκι.

Πότε το έφερε; → Σήμερα (επιρρ. προσδιορισμός χρόνου)

Πού το έφερε; → Στο σπίτι (επιρρ. προσδιορισμός τόπου)

Πώς το έφερε; → Ξαφνικά (επιρρ. προσδιορισμός τρόπου)

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Μονολεκτικοί λέγονται οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί που αποτελούνται από μία λέξη.

Π.χ. Πήγα **γρήγορα** στο σπίτι.

Έφυγα **τρεχάτος** για τη δουλειά.

Προσπέρασε **σιγοτραγουδώντας**.

Οι μονολεκτικοί επιρρηματικοί προσδιορισμοί εκφέρονται με:

- **επιρρήματα** που δηλώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαίωση, άρνηση, δισταγμό

Π.χ. Σου γράφω **βιαστικά**.

- **πτωτικά²⁰ χωρίς άρθρο:**

α) **ουσιαστικά** που δηλώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, αιτία, σκοπό, αναφορά

Π.χ. **Ώρες** σε περίμενα.

β) **επίθετα** που δηλώνουν χρόνο ή τρόπο (επιρρηματικά κατηγορούμενα)

Π.χ. Ο μαθητής έφυγε **σκυφτός**.

- **επιρρηματικές μετοχές** που δηλώνουν χρόνο, τρόπο, αιτία, εναντίωση

Π.χ. Η μητέρα ήρθε **γελώντας**.

²⁰Τα ονοματικά μέρη του λόγου που έχουν πτώσεις, δηλαδή άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, μετοχή, λέγονται **πτωτικά**.

Περιφραστικοί λέγονται οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί που αποτελούνται από δύο ή περισσότερες λέξεις.

Π.χ. Είναι πρώτος **στον χορό** και **στο τραγούδι**.

Θα είναι εδώ **το απόγευμα**.

Χρειάζεσαι χρόνο, **για να το κάνεις αυτό**.

Οι **περιφραστικοί επιρρηματικοί προσδιορισμοί** εκφέρονται με:

- **επιρρηματικές εκφράσεις** που δηλώνουν τόπο, χρόνο, ποσό, τρόπο, βεβαίωση, άρνηση, αιτία, σκοπό, αναφορά

Π.χ. Τα παιδιά στάθηκαν **πλάι πλάι**.

Έτρωγε **κάθε μέρα** κοτόπουλο.

- **εμπρόθετους προσδιορισμούς**²¹ που δηλώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αιτία, σκοπό, αναφορά, αποτέλεσμα, προϋπόθεση, εναντίωση

Π.χ. Ήρθε το λεωφορείο **από την Πάτρα**.

Ο Πέτρος είναι άσος **στο κολύμπι**.

- **πτωτικά με άρθρο** που δηλώνουν τόπο, χρόνο, ποσό, αιτία

Π.χ. Ο πατέρας θα επιστρέψει **το βράδυ**.

Τα παιδιά του πεθαίνουν **της πείνας**.

- **ζεύγη επιρρημάτων** που δηλώνουν τόπο, τρόπο, χρόνο, ποσό

Π.χ. Του τα είπες **πολύ καλά**.

Όλοι χάρηκαν **λίγο πολύ**.

²¹ Οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί λέγονται και **προθετικές φράσεις** ή **προθετικά σύνολα**. Οι προθέσεις συνοδεύουν: ουσιαστικά (από το σχολείο), επίθετα (με το καλό), αντωνυμίες (για σένα), μετοχές (χωρίς την αγαπημένη του), αριθμητικά (με δεκαοχτώ χιλιάδες), ακόμη και δευτερεύουσες προτάσεις (με όποιον δάσκαλο καθίσεις).

- **διπλασιασμένα πτωτικά** που δηλώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό
Π.χ. Ο γαλατάς περνούσε **πρωί πρωί**.
Ο μικρός βάδιζε **τοίχο τοίχο**.
- **συνδυασμούς επιρρήματος και εμπρόθετου προσδιορισμού** που δηλώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο
Π.χ. Ο δρόμος περνά **μπροστά από το σχολείο**.
Το μάθαμε **ύστερα από μέρες**.
- **επιρρηματικές προτάσεις** που δηλώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αιτία, σκοπό, αποτέλεσμα, προϋπόθεση, εναντίωση
Π.χ. Μάζευε χρήματα, **για να αγοράσει παπούτσια**.
Θα βρεις καλά φρούτα στην αγορά **αν πας νωρίς**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Οι κυριότερες σημασίες του τόπου είναι:

α) στάση, β) κίνηση, γ) προσανατολισμός (προορισμός, κατεύθυνση, προέλευση, διέλευση) και δ) περιοχή.

Π.χ. Πηγαίνω **σχολείο**. (κίνηση)

Κατάγομαι **από τη Σπάρτη**. (προέλευση)

Οι κυριότερες σημασίες του χρόνου είναι:

α) χρονικό σημείο και β) συχνότητα.

Π.χ. Πηγαίνω στο γυμναστήριο **τρεις φορές την εβδομάδα**. (συχνότητα)

Άσκηση 1

Υπογράμμισε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς και σημείωσε τη σημασία τους.

	χρόνος	τόπος	τρόπος	ποσό	αιτία
1. Η μητέρα ετοιμάζει το φαγητό στην κουζίνα.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Η γιαγιά παίρνει χάπια κάθε μεσημέρι.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Τα παιδιά παρακολουθούν με προσοχή το μάθημα.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Ο σκύλος έτρεμε από το κρύο.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Όλοι έμειναν λίγο πολύ ευχαριστημένοι.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ο Μιχάλης κερδίζει το ψωμί του δουλεύοντας.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Ο πατέρας αγόρασε φρούτα από τη λαϊκή.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Το γραφείο θα κλείσει τον Αύγουστο.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Η εγχείρηση κόστισε μια περιουσία.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Πέρσι το καλοκαίρι έμαθα να κολυμπώ.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Αυτά τα βιβλία κοστίζουν πανάκριβα.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ο αδερφός μου υπηρετεί τη στρατιωτική του θητεία στη Σάμο.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Μιλά αδιάκοπα και με κουράζει.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Θέλω αύριο να επιστρέψω.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Πεθαίνω της πείνας.	☐	☐	☐	☐	☐

Άσκηση 2

Χαρακτήρισε συντακτικά τους όρους των προτάσεων και προσδιόρισε τη σημασία των επιρρηματικών προσδιορισμών.

1. Ο θεός πηγε στην Αμερική.
.....
2. Ο τροχονόμος ρυθμίζει προσεκτικά την κυκλοφορία.
.....
3. Σήμερα η Ελένη διαβάζει Ιστορία.
.....
4. Αύριο η μητέρα θα πάει τον Κώστα στο θέατρο.
.....
5. Ο Δημήτρης αγαπάει υπερβολικά τον αδερφό του.
.....
6. Το μεσημέρι φάγαμε με όρεξη τα μακαρόνια.
.....
7. Από τη βιασύνη του ο Γιώργος ξέχασε την ομπρέλα του.
.....
8. Η Μαρία έφυγε το πρωί βιαστικά για το σχολείο.
.....
9. Σε δυο χρόνια η Σοφία παίρνει το δίπλωμά της.
.....
10. Το βράδυ θα βγούμε για καφέ.
.....

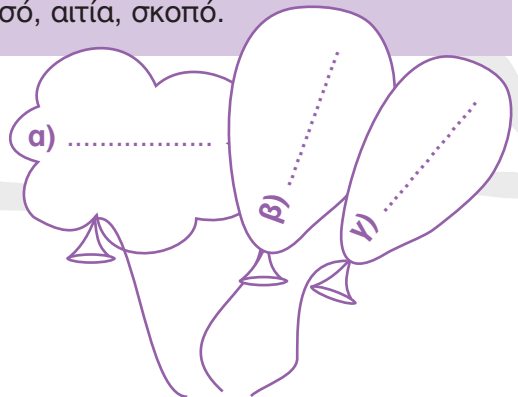
11. Αγόρασα τρία μέτρα ύφασμα για φόρεμα.
12. Τρέχαμε με το αυτοκίνητο για να προλάβουμε.
13. Έρχεται στο γραφείο σχεδόν κάθε μέρα.
14. Ο Νίκος πηγαίνει στον στρατό τον Ιούλιο.
15. Μιλούσε με μεγάλη δυσκολία τα Ελληνικά.
16. Του πετάξαμε τα κλειδιά από το μπαλκόνι.
17. Μετά την απομάκρυνση από το ταμείο δεν αναγνωρίζονται λάθη.
18. Το μωρό κοίταζε τρομαγμένο τον σκύλο.

Άσκηση 3

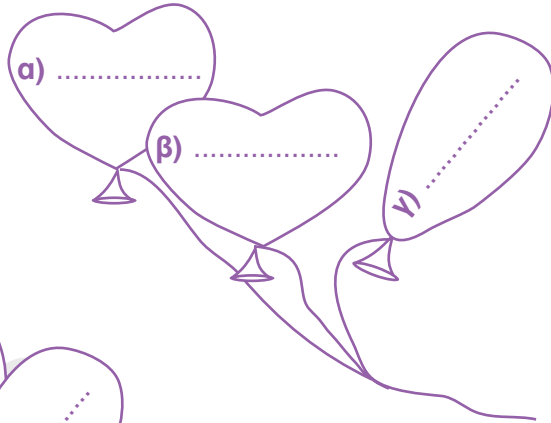
Σημείωσε τι δηλώνουν οι υπογραμμισμένοι προσδιορισμοί των προτάσεων: χρόνο, τόπο, τρόπο, ποσό, αιτία, σκοπό.

1. Το 1940(α) οι Έλληνες νίκησαν εύκολα(β) τους Ιταλούς στην Ήπειρο(γ).

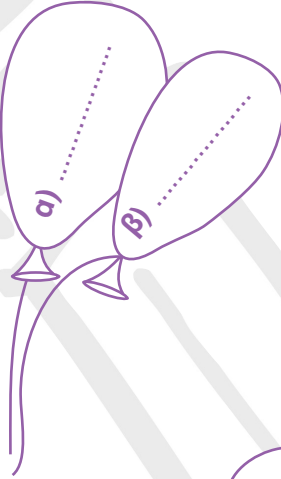

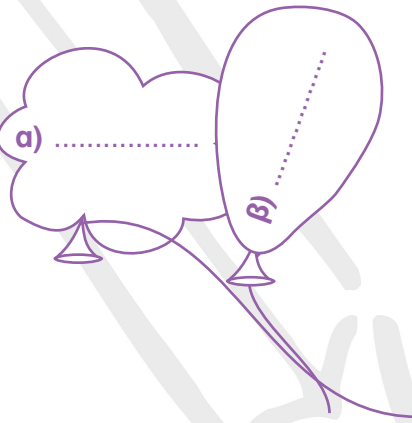
2. Πήγε στο γραφείο(α) πικραμένος(β) από τη συμπεριφορά(γ) της γυναίκας του.

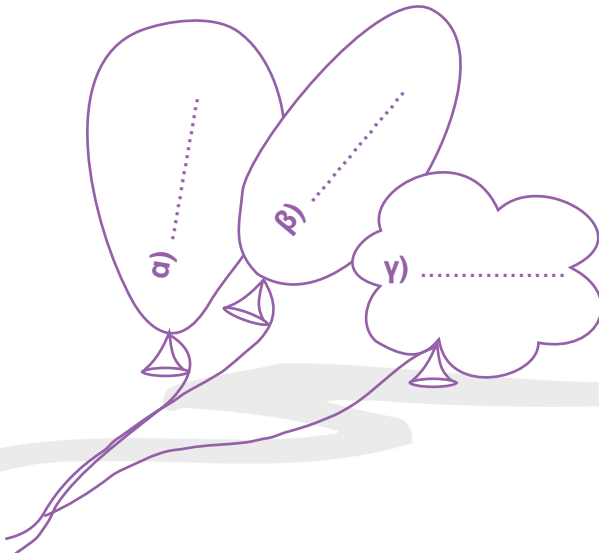
3. Τρέχοντας(α) ο σκύλος στην αυλή(β) έριξε τη γλάστρα.

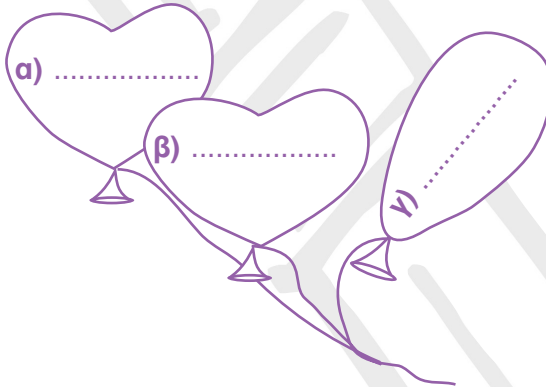
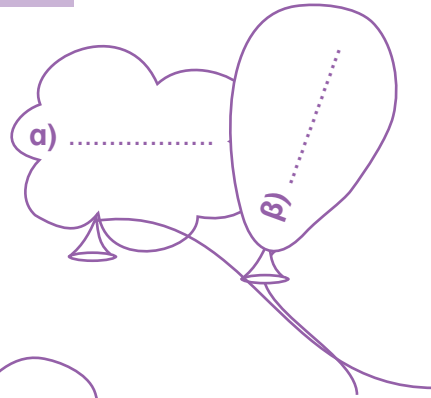
4. Κάποια στιγμή(α) θα περάσω από το μαγαζί(β) του θείου.

5. Η μητέρα κουράστηκε πάρα πολύ(α) χτες(β) με τις δουλειές(γ) του σπιτιού.

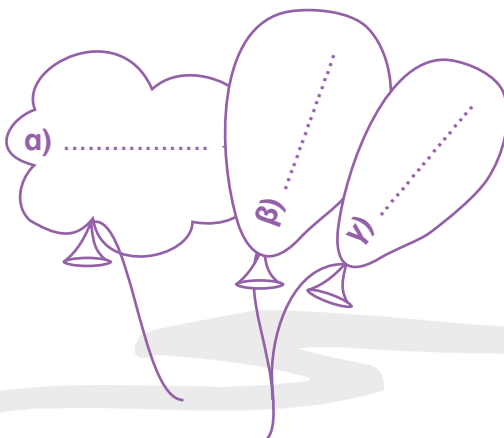
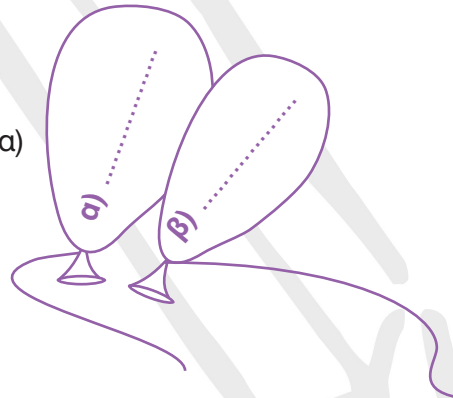

6. Από χτες(α) πέφτει χιόνι
στα ορεινά(β).

7. Από το πρωί(α) σκαρφαλώ-
νουμε σιγά σιγά(β) στο
βουνό(γ).

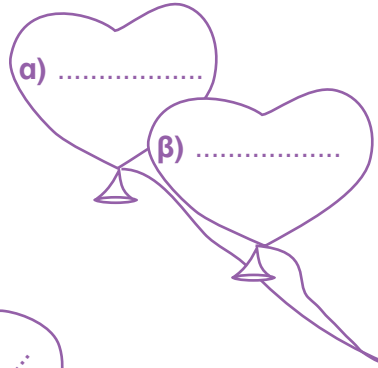
8. Προχώρησε βαριεστημένος(α)
προς την έξοδο(β).

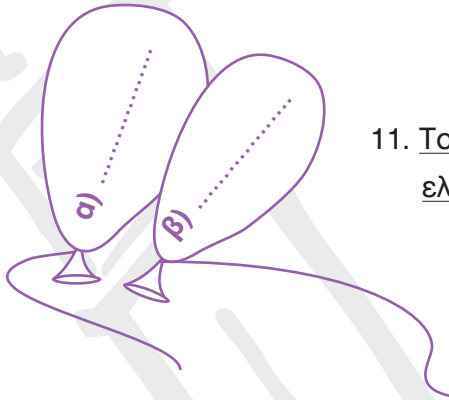
9. Με το αυτοκίνητο(α) φτά-
νεις στο χωριό(β) σε μια
ώρα(γ).

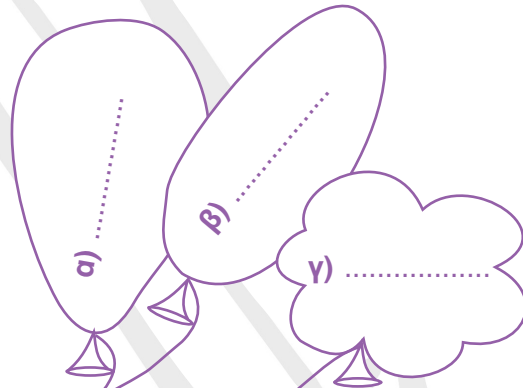
10. Μείνουμε από βενζίνη(α)
στη μέση του δρόμου(β).

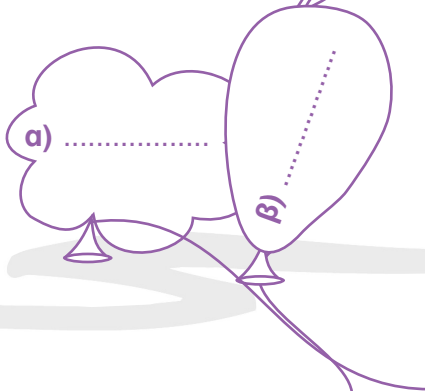
11. Το βράδυ(α) τρώμε
ελαφρά(β).

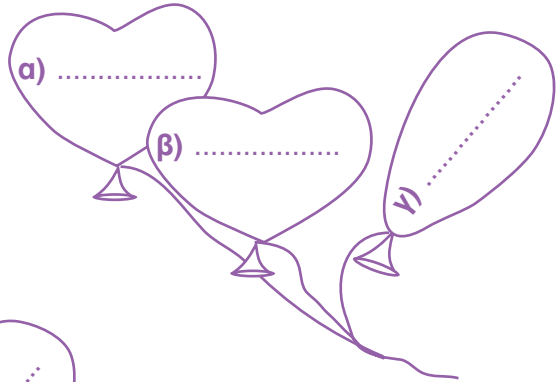
12. Ο πατέρας νοσηλεύεται
από προχθές(α) στο νοσο-
κομείο(β) με προβλήματα
καρδιάς(γ).

13. Σύντομα(α) θα μεταφερθού-
με σε καινούριο σπίτι(β).

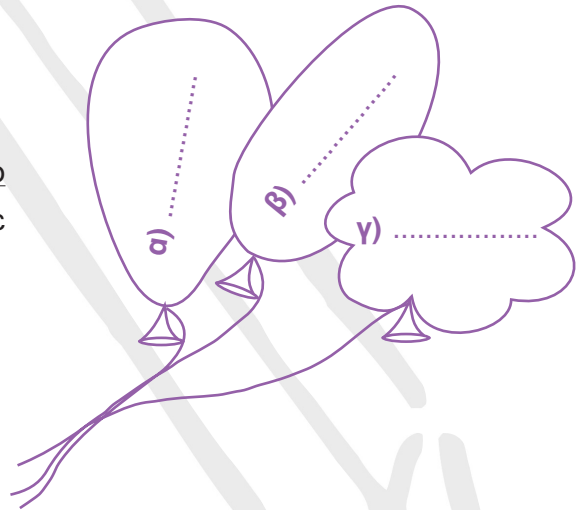

14. Πέρι(α) στο νησί(β)
έπαθε δηλητηρίαση από
μολυσμένο κρέας(γ).

15. Δουλέψαμε αρκετά(α) το
σαββατοκύριακο(β) στο
γραφείο(γ).

16. Κουρασμένοι(α) από το
τρέξιμο(β) σωριαστήκαμε
στις πολυθρόνες(γ).

Άσκηση 4

Υπογράμμισε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς και σημείωσε τι δηλώνουν.

1. Ο Πέτρος βέβαια δεν άκουσε τίποτα.

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

2. Ίσως να μη θέλει να μιλήσει σε κανέναν.

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

3. Πιθανόν να χρειάζεται περισσότερο χρόνο για να ολοκληρώσει τη δουλειά.

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

4. Δεν μιλήσαμε για την αρρώστια του θείου.

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

5. Μαζέψαμε χρήματα για την εκδρομή.

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

6. Σωστά, αυτό το έκανα για το χατήρι σου.

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

7. Οι γνώσεις μου για τη μουσική είναι ελάχιστες.

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

8. Αλήθεια, θέλεις να επισκεφτούμε τη γιαγιά;

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

9. Αγόρασα καινούριο φόρεμα για τον γάμο του Νίκου.

βεβαίωση άρνηση δισταγμός αναφορά σκοπός

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ – ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΤΩΣΕΩΝ

Ονομαστική

Βασική λειτουργία της ονομαστικής είναι να δηλώνει το υποκείμενο του ρήματος.

Π.χ. **Η Μαρία** παίζει.

Είναι επίσης η πτώση στην οποία συναντάμε το κατηγορούμενο του υποκειμένου (με συνδετικά ρήματα).

Π.χ. **Η Αντωνία** είναι **φιλόλογος**.

Αιτιατική

Βασική λειτουργία της αιτιατικής είναι να δηλώνει το άμεσο αντικείμενο των μονόπτωτων ρημάτων (μεταβατικών), αλλά και το έμμεσο αντικείμενο των δίπτωτων ρημάτων.

Σε αιτιατική εκφέρεται και το κατηγορούμενο του αντικειμένου.

Π.χ. Σε καθιστώ **υπεύθυνο** για ό,τι συμβεί.

Η αιτιατική χρησιμοποιείται και επιρρηματικά για να δηλώσει μεταξύ άλλων:

- τόπο, π.χ. Έχουμε γιορτή **σπίτι** μας.
- χρόνο, π.χ. Δικαιούται άδεια είκοσι **ημέρες** τον χρόνο.
- αξία ή μέτρο διαφοράς, π.χ. Έχτισε τον τοίχο τρία **μέτρα**.
- σκοπό, π.χ. Πήγε **ψάρεμα**.

Ως ετερόπτωτος προσδιορισμός ουσιαστικού ή επιθέτου, η αιτιατική μπορεί να δηλώνει τα ακόλουθα μεταξύ άλλων:

- ποσό/μέτρο, π.χ. Έχουμε ένα πηγάδι δέκα **μέτρα** βάθος.
- περιεχόμενο, π.χ. Τα παπούτσια της ήταν γεμάτα **λάσπες**.
- διαφορά, π.χ. Η Μαρία είναι τρεις **μήνες** μεγαλύτερη.
- αναφορά, π.χ. Είναι Ελληνίδα **την καταγωγή**.

Η αιτιατική συντάσσεται επίσης με διάφορες προθέσεις και λειτουργεί ως:

- α) έμμεσο αντικείμενο, π.χ. Δίνω το κλειδί **στον Γιάννη**.
- β) κατηγορούμενο του αντικειμένου, π.χ. Προορίζουν τον Λευτέρη **για αντιπρόεδρο** του Διοικητικού Συμβουλίου.
- γ) προσδιορισμός επιθέτου, π.χ. Το αμφιθέατρο ήταν γεμάτο **από μαθητές** που παρακολουθούσαν την εορταστική εκδήλωση.
- δ) επιρρηματικός προσδιορισμός (με διάφορες σημασίες), π.χ. Φτάσαμε στο σχολείο **με μισή ώρα** καθυστέρηση (χρόνος).

Γενική

Η γενική χρησιμοποιείται ως ετερόπτωτος προσδιορισμός ουσιαστικών και επιθέτων με διάφορες σημασίες, όπως:

- αιτία, π.χ. Κραυγές **ανησυχίας**
- κτητική, π.χ. Η ποδιά **της Μαρίας**
- υποκειμενική ή γενική του δράστη, π.χ. Η φωνή **της συνείδησης**
- αντικειμενική ή γενική του αποδέκτη της ενέργειας, π.χ. Η φροντίδα **των παιδιών**
- σκοπό, π.χ. Παπούτσια **περιπάτου**
- όλο ή διαιρετική, π.χ. Ένα κομμάτι **του γλυκού**
- μέτρο, π.χ. Σωλήνας τριών **εκατοστών**
- ιδιότητα, π.χ. Ταινία **εποχής**
- τόπο, π.χ. Το λάδι **της Καλαμάτας**
- καταγωγή ή συγγένεια, π.χ. Η κόρη **της Γιάννας**

Η γενική χρησιμοποιείται επίσης και ως:

- έμμεσο αντικείμενο, π.χ. Στέλνω **του Γιάννη** χρήματα.
- γενική προσωπική, π.χ. Δεν **σου** φτάνει ολόκληρη σοκολάτα, θες να φας και του αδελφού σου;
- εμπρόθετος προσδιορισμός με τις προθέσεις *περί, επί, αντί, δια, μεταξύ, εναντίον, κατά* (σε λόγιο ύφος).

Π.χ. Νόμος **περί ευθύνης** υπουργών.

Μιλήσαμε **επί** όλων των επίκαιρων **θεμάτων**.

Τέλος, η γενική εμφανίζεται και σε τυποποιημένες εκφράσεις που έχουν επιρρηματική λειτουργία, π.χ. Θα έρθουμε **του Αγίου Γεωργίου**.

Η κλητική χρησιμοποιείται μόνο σε προσφωνήσεις, δεν συσχετίζει δηλαδή ονόματα μεταξύ τους ή ονόματα με ρήματα και δεν επιτελεί καμιά από τις λειτουργίες των πτώσεων.

Άσκηση 1

Ποια λειτουργία επιτελεί η υπογραμμισμένη λέξη σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις;

1. Η δασκάλα επέτρεψε στους μαθητές να βγουν στο προαύλιο του σχολείου και να παίξουν.
 α) αντικείμενο σε αιτιατική β) αιτιατική της αναφοράς
 γ) αντικείμενο σε γενική δ) αιτιατική του τόπου
2. Οι προσπάθειες των γιατρών να την σώσουν αποδείχθηκαν άκαρπες.
 α) αντικείμενο σε γενική β) αιτιατική της αναφοράς
 γ) γενική υποκειμενική δ) γενική του τόπου
3. Η φούστα σου θέλει σιδέρωμα.
 α) αντικείμενο σε γενική β) αιτιατική της αναφοράς
 γ) γενική του τόπου δ) γενική κτητική
4. Έδωσα στον Πέτρο τα κλειδιά του αυτοκινήτου μου και τα έχασε.
 α) έμμεσο αντικείμενο β) άμεσο αντικείμενο
 γ) αντικείμενο σε γενική δ) αιτιατική του ποσού

5. Ένα μέρος των χρημάτων θα διατεθεί για τα ορφανά παιδιά.
- α) γενική υποκειμενική β) άμεσο αντικείμενο
 γ) γενική διαιρετική δ) γενική του ποσού
6. Τα δυο ξαδέρφια γεννήθηκαν με δυο μέρες διαφορά.
- α) αιτιακή του τόπου β) αιτιακή του χρόνου
 γ) αιτιακή του σκοπού δ) αιτιακή του ποσού
7. Μου επιτρέπεις να φύγω;
- α) άμεσο αντικείμενο β) γενική του χρόνου
 γ) γενική κτητική δ) γενική προσωπική
8. Τα τελευταία έξι χρόνια σπουδάζει στην Ιταλία γιατρός.
- α) άμεσο αντικείμενο β) έμμεσο αντικείμενο
 γ) κατηγορούμενο δ) κατηγορούμενο του αντικειμένου
9. Δεν έφυγε ακόμα ο Γιώργος;
- α) άμεσο αντικείμενο β) έμμεσο αντικείμενο
 γ) κατηγορούμενο δ) υποκείμενο
10. Έηρθε με τα μυαλά γεμάτα νέες ιδέες για το πώς να επεκτείνει την επιχείρηση του πατέρα του.
- α) αιτιακή του περιεχομένου β) αιτιακή του τρόπου
 γ) αιτιακή της αναφοράς δ) αιτιακή του ποσού

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ

Η μετοχή μπορεί να είναι:

- **Επιθετική**, όταν έχει επιθετική σημασία, δηλαδή χρησιμοποιείται ως επίθετο. Επιθετικές είναι οι μετοχές παθητικής φωνής ενεστώτα και παρακειμένου.

Η επιθετική μετοχή μπορεί να λειτουργεί ως:

- **επιθετικός προσδιορισμός**
Π.χ. Οι **αναπτυσσόμενες** χώρες αντιμετωπίζουν πολλά οικονομικά προβλήματα.
- **κατηγορηματικός προσδιορισμός**
Π.χ. Βρέθηκε με **δεμένα** τα χέρια.
- **κατηγορούμενο**
Π.χ. Οι περισσότερες γυναίκες σήμερα είναι **εργαζόμενες**.

Οι παθητικές μετοχές συχνά ουσιαστικοποιούνται και λειτουργούν ως υποκείμενο, αντικείμενο κ.λπ.

Π.χ. Οι **προσκεκλημένοι** άρχισαν να προσέρχονται στον χώρο της δεξίωσης στις 9.30 μ.μ. (υποκείμενο)

- **Επιρρηματική**, όταν έχει επιρρηματική σημασία και δηλώνει τρόπο, χρόνο, αιτία, υπόθεση, εναντίωση. Επιρρηματικές είναι οι μετοχές ενεστώτα ενεργητικής φωνής (σε -οντας ή -ώντας).

Η επιρρηματική μετοχή ανάλογα με τη σημασία της αναλύεται σε πρόταση.

Π.χ. **Φεύγοντας** από το σπίτι, πάρε το παλτό σου. (**χρονική μετοχή** = όταν φύγεις από το σπίτι)

Διαβάζοντας συστηματικά, θα περάσεις στις εξετάσεις. (**υποθετική μετοχή** = αν διαβάσεις συστηματικά)

Όταν η μετοχή έχει το ίδιο υποκείμενο με το ρήμα που προσδιορίζει λέγεται **συνημμένη**. Όταν όμως έχει δικό της υποκείμενο ή φαίνεται να μην έχει καθόλου υποκείμενο και προσδιορίζει ολόκληρη την πρόταση στην οποία ανήκει, λέγεται **απόλυτη**.

Π.χ. Φτάσαμε στο χωριό περπατώντας. (συνημμένη μετοχή)

Φτάσαμε στο χωριό ξημερώνοντας Χριστούγεννα. (απόλυτη μετοχή)

Άσκηση 1

Υπογράμμισε τις μετοχές και σημείωσε ποιες είναι επιθετικές και ποιες επιρρηματικές.

	επιθετική μετοχή	επιρρηματική μετοχή
1. Τα προϊόντα μας διατίθενται σε επιλεγμένα καταστήματα σε όλη την Ελλάδα.	☐	☐
2. Τρώγοντας έρχεται η όρεξη.	☐	☐
3. Μαζί με την αίτηση κατέθεσα και συνημμένο αντίγραφο του πτυχίου μου.	☐	☐
4. Δεν είναι δυνατόν να διαβάζεις βλέποντας τηλεόραση.	☐	☐
5. Βρέθηκα προ τετελεσμένου γεγονότος χωρίς καμία δυνατότητα αντίδρασης.	☐	☐
6. Αυτή η συσκευή είναι προηγμένης τεχνολογίας.	☐	☐
7. Προσπαθώ εδώ και ώρα να του τηλεφωνήσω, αλλά η γραμμή είναι κατειλημμένη.	☐	☐
8. Πέρασε τα τελευταία χρόνια της ζωής του γράφοντας την αυτοβιογραφία του.	☐	☐

	επιθετική μετοχή	επιρρηματική μετοχή
9. Μην κάνεις βεβιασμένες κινήσεις, γιατί γρήγορα θα το μετανιώσεις.	☐	☐
10. Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας μαθαίνουν ευκολότερα παίζοντας.	☐	☐
11. Περπατώντας χθες σε κεντρικό δρόμο της Αθήνας συνάντησα τυχαία μια παλιά μου συμμαθήτρια.	☐	☐
12. Ήρθε τρέχοντας από το νοσοκομείο για να μου πει τα δυσάρεστα νέα.	☐	☐

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Οι τρόποι με τους οποίους συνδέονται οι προτάσεις, για να εξυπηρετηθούν οι επικοινωνιακοί στόχοι και οι ανάγκες του ομιλητή, είναι οι ακόλουθοι:

Παρατακτική σύνδεση: όταν οι προτάσεις παρατίθενται, δηλαδή τοποθετούνται ισοδύναμες ή μια δίπλα στην άλλη.

Π.χ. Κοίταζε τη θάλασσα και χάζευε την απεραντοσύνη της.

Υποτακτική σύνδεση: όταν έχουμε εξάρτηση (υπόταξη) μιας ή πολλών προτάσεων από μια άλλη.

Π.χ. Ο καπετάν Διαμαντής ήταν ένας αγέρωχος άνθρωπος, που χαιρόσων να τον βλέπεις.

Όταν υπάρχουν ασύνδετοι όμοιοι όροι μέσα στην ίδια πρόταση, όπως ουσιαστικά, επίθετα, επιρρήματα ή ασύνδετες προτάσεις, τότε έχουμε **ασύνδετο σχήμα**.

Π.χ. Ο πατέρας αγόρασε μήλα, πορτοκάλια, σταφύλια και αχλάδια.

Τα μάτια του ήταν αεικίνητα, λαμπερά, διαπεραστικά.

Το πρωί σηκώθηκε, πλύθηκε, ντύθηκε, έφαγε και έφυγε για τη δουλειά.

Παρατακτική σύνδεση προτάσεων

Παρατακτική σύνδεση ή **παράταξη** λέγεται η σύνδεση των προτάσεων κατά την οποία αυτές παρατίθενται (δηλαδή τοποθετούνται) ισοδύναμες ή μια δίπλα στην άλλη χωρίς λογική σχέση εξάρτησης της μιας από την άλλη.

Στην παρατακτική σύνδεση συνδέονται προτάσεις που είναι όμοιες μεταξύ τους και στη μορφή και στη λειτουργία (κύρια + κύρια ή δευτερεύουσα + δευτερεύουσα). Οι σύνδεσμοι που χρησιμοποιούνται στην παρατακτική σύνδεση ονομάζονται **παρατακτικοί** και είναι οι εξής:

- Οι **συμπλεκτικοί σύνδεσμοι** (και, ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ)
Π.χ. Κοίταζε τη θάλασσα **και** θαύμαζε την ομορφιά της.
Ούτε άκουγε **ούτε** έβλεπε.

Οι συμπλεκτικοί σύνδεσμοι συνδέουν τις προτάσεις:

- καταφατικά (χωρίς άρνηση)
Π.χ. Κοίταζε τη θάλασσα **και** χάζευε την απεραντοσύνη της.
Ησύχασε, όταν έμαθε **και** κατάλαβε την αλήθεια.
- αποφατικά (με άρνηση στη μία ή και στις δύο προτάσεις)
Π.χ. **Το** ξέρω **και δεν** με ενδιαφέρει.
Ούτε ξέρω **ούτε** είδα τίποτα.

Ο **και** ως παρατακτικός σύνδεσμος έχει ιδιαίτερη λειτουργική αξία, γιατί συνδέει προτάσεις που έχουν μεταξύ τους διάφορες σχέσεις, οι συνηθέστερες από τις οποίες είναι οι εξής:

- συγχρονικότητα → Άκουγε ραδιόφωνο **και** διάβαζε εφημερίδα.
- διαδοχικότητα → Μπήκε στο αυτοκίνητο **και** εξαφανίστηκε.
- αιτία – αποτέλεσμα → Δεν δουλεύει **και** δεν έχει χρήματα.
- αντίθεση → Πεινάει **και** δεν τρώει.
(= παρόλο που πεινάει, δεν τρώει)

Οι προτάσεις που συνδέονται με συμπλεκτικούς συνδέσμους δεν χωρίζονται συνήθως με κόμμα.

- Οι **διαχωριστικοί σύνδεσμοι** (ή – ή, είτε – είτε)
Π.χ. Ή έρχεσαι τώρα μαζί μου **ή** φεύγω.
Είτε το θέλεις **είτε** όχι, το πρόβλημα υπάρχει.

Όταν συνδέονται περισσότερες από δύο προτάσεις, ο διαχωριστικός σύνδεσμος μπαίνει συνήθως μπροστά από κάθε πρόταση ή καμιά φορά μόνο στην τελευταία.

Π.χ. Ο Μανόλης όλη μέρα **ή** παίζει **ή** τρώει **ή** κοιμάται.

Ο Μανόλης όλη μέρα παίζει, τρώει **ή** κοιμάται.

Οι προτάσεις που συνδέονται με διαχωριστικούς συνδέσμους δεν χωρίζονται συνήθως με κόμμα.

- Οι **αντιθετικοί σύνδεσμοι** (μα, αλλά, παρά, όμως, ωστόσο, ενώ, αν και, μολονότι, μόνο)

Π.χ. Δεν ήταν εύκολο, **μα** τα κατάφερε.

Όχι μόνο δεν ήρθε, **αλλά** δεν πήρε και τηλέφωνο.

Ο αντιθετικός σύνδεσμος **παρά** συνδέει κανονικά μια αρνητική πρόταση με μια δεύτερη καταφατική.

Π.χ. Να μη φύγεις **παρά** μόνο μαζί της. (= να φύγεις μόνο μαζί της)

Όταν συνδέεται αντιθετικά μια αρνητική πρόταση με μια δεύτερη καταφατική, συχνά παραλείπεται ο αντιθετικός σύνδεσμος για έμφαση.

Π.χ. Δεν πεινώ, διψώ.

Μπροστά από τους αντιθετικούς συνδέσμους βάζουμε κόμμα, όταν αντιθέτουν προτάσεις, όχι όμως όταν αντιθέτουν όρους.

Π.χ. Είναι μικρός **αλλά** θαυματουργός.

(ο σύνδεσμος **αλλά** αντιθέτει όρους)

Μερικά πράγματα λέγονται, **αλλά** δεν γίνονται.

(ο σύνδεσμος **αλλά** αντιθέτει προτάσεις)

- Οι **συμπερασματικοί σύνδεσμοι** (λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως, έτσι)

Π.χ. Ο Γιάννης δεν ήρθε. **Άρα** κάτι του έτυχε.

Το τραπέζι είναι έτοιμο. **Λοιπόν**, τι περιμένετε;

Οι συμπερασματικοί σύνδεσμοι συνδέουν κανονικά δύο κύριες προτάσεις και μπαίνουν στην αρχή της δεύτερης πρότασης η οποία εκφράζει το συμπέρασμα που προκύπτει από την προηγούμενη πρόταση.

Π.χ. Ο Κώστας δεν ξέρει γράμματα, **άρα** δεν έγραψε αυτός το γράμμα.

Ο καιρός είναι πολύ άσχημος. **Επομένως** η εκδρομή ματαιώνεται.

Ο σύνδεσμος **λοιπόν** μπαίνει όχι μόνο στην αρχή, αλλά και ύστερα από μία ή και περισσότερες λέξεις ή καμιά φορά και στο τέλος της πρότασης.

Π.χ. Δεν υπήρχε λεωφορείο. Γυρίσαμε **λοιπόν** με τα πόδια.

Το τραπέζι είναι έτοιμο. Τι περιμένουμε **λοιπόν**;

Το τραπέζι είναι έτοιμο. **Λοιπόν**, τι περιμένουμε;

Συνήθως η συμπερασματική πρόταση χωρίζεται από την προηγούμενη πρόταση με τελεία.

Άσκηση 1

Υπογράμμισε τους συμπλεκτικούς συνδέσμους.

1. Δεν τρώει και δεν κοιμάται.
2. Ούτε τρώει ούτε κοιμάται.

3. Κάτι του συνέβη και δεν φάνηκε.
4. Του Κώστα τρώει τα σίδηρα, τ' Αλέξη τα λιθάρια και του μικρού βλαχόπουλου τα δέντρα ξεριζώνει.
5. Μήτε τον διάολο να δεις μήτε τον σταυρό σου να κάμεις.
6. Κουράγιο παιδιά και σε λίγο φτάνουμε.
7. Σ' αυτόν να το πεις και όχι σ' εμένα.
8. Εκείνοι έβγαιναν και φώναζαν συνεχώς.
9. Αν δεν έχετε σχολείο αύριο και έχει καλό καιρό, θα πάμε εκδρομή.
10. Προσπάθησε πολύ και τελικά τα κατάφερε.
11. Δεν ζήτησε συγγνώμη ούτε παραδέχτηκε το λάθος του.
12. Ούτε ξέρω ούτε θέλω να μάθω τι διαδραματίστηκε.
13. Αγόρασε ένα πολύχρωμο ύφασμα και έφτιαξε ένα φόρεμα.
14. Έφυγε βιαστικά και ξέχασε τα κλειδιά του.

Άσκηση 2

Ποια σημασία έχει ο σύνδεσμος και;

1. Άφησε τα ψώνια στο τραπέζι και κάθισε.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

2. Πεινάει και δεν τρώει.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

3. Είναι καλός άνθρωπος και τον αγαπούν όλοι.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

4. Ήταν απρόσεκτος και έκοψε το χέρι του.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

5. Πήγε στο παράθυρο και το άνοιξε.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

6. Δεν διαβάζει και δεν έχει καλούς βαθμούς.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

7. Κάνε αυτό που πρέπει και όλα θα πάνε καλά.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

8. Έχει πολλά οικογενειακά προβλήματα και η απόδοσή του έχει πέσει.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

9. Άνοιξε τα μάτια και γύρισε το κεφάλι προς τα δεξιά.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

10. Με κοίταζε και χαμογελούσε.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

11. Ο Πέτρος βλέπει τηλεόραση και τρώει.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

12. Άνοιξε την πόρτα και έφυγε αμίλητη.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

13. Κρυώνει και δεν φοράει παλτό.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

14. Δεν πρόσεξε το σκαλοπάτι και σκόνταψε.

Συγχρονικότητα

Αιτία – Αποτέλεσμα

Διαδοχή

Αντίθεση

Άσκηση 3

Υπογράμμισε τους διαχωριστικούς συνδέσμους και σημείωσε αν οι προτάσεις που συνδέουν είναι κύριες ή δευτερεύουσες.

ΚΥΡΙΕΣ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ

1. Θα με περιμένεις ή θα φύγεις;

2. Ψαρεύουν με την καθετή ή ρίχνουν παραγάδι.

	ΚΥΡΙΕΣ	ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ
3. Το βράδυ είτε πίνουμε γάλα είτε τρώμε γιαούρτι.	☐	☐
4. Δεν άντεξε είτε γιατί το κακό παράγινε είτε γιατί η υπομονή του εξαντλήθηκε.	☐	☐
5. Το άκουσες ή κάνεις πως δεν καταλαβαίνεις;	☐	☐
6. Εάν γυρίσεις νωρίς ή δεν βγεις, πάρε με στο τηλέφωνο.	☐	☐
7. Όταν βρέχει ή κάνει πολύ κρύο, μένει στο σπίτι.	☐	☐
8. Ο Χρήστος διαβάζει ή ακούει μουσική στο δωμάτιό του.	☐	☐
9. Έμεινε κοντά του είτε γιατί τον αγαπούσε είτε γιατί τον είχε ανάγκη.	☐	☐
10. Έφυγε εκνευρισμένος είτε γιατί κάτι άκουσε είτε γιατί κάτι είδε.	☐	☐
11. Θα έρθω ή για να διανυκτερεύσω ή για να μείνω λίγες ώρες.	☐	☐
12. Είτε το θέλεις είτε όχι, εγώ θα πάω εκδρομή.	☐	☐
13. Όλη μέρα ή παίζει ή κοιμάται.	☐	☐
14. Δεν παραδέχεται το λάθος του είτε επειδή ντρέπεται είτε επειδή είναι εγωιστής.	☐	☐
15. Είτε μείνει είτε φύγει, εγώ δεν πρόκειται να έρθω.	☐	☐

Άσκηση 4

Υπογράμμισε τον αντιθετικό σύνδεσμο και βάλε κόμμα εκεί που πρέπει.

1. Ήταν λίγοι αλλά το 'λεγε η καρδιά τους.
2. Όχι μόνο δεν έστειλε χρήματα μα ούτε γράμμα έγραψε.
3. Δεν ήθελε τίποτε άλλο μόνο να γλιτώσει το παιδί της.
4. Τον αγαπούσε πολύ όμως δεν του έλεγε τίποτα.
5. Τα όνειρα δεν προφητεύουν αλλά ίσως προειδοποιούν.
6. Τον κάλεσε στο σπίτι μολονότι δεν τον συμπαθούσε ιδιαίτερα.
7. Επέμενε να μην έρθει ενώ ήξερε ότι όλοι τον περίμεναν.
8. Δεν έτρωγε τις μελιτζάνες αλλά ούτε και τις αγκινάρες.
9. Ντύθηκε ελαφρά αν και έκανε κρύο.
10. Ήταν πολύ στενοχωρημένος δεν έλεγε όμως σε κανέναν το γιατί.
11. Δεν μίλαγε καθόλου παρά άκουγε μόνο με προσοχή.
12. Δεν διάβασε Ιστορία μα ούτε έλυσε και τις ασκήσεις των Μαθηματικών.

Άσκηση 5

Υπογράμμισε τους συμπερασματικούς συνδέσμους.

1. Δεν αποδείχθηκε τίποτα, άρα είναι αθώος.
2. Καλά τα λες. Ας αγωνιστούμε λοιπόν για το καλό του τόπου.

3. Σου είπα ό,τι είχα σκοπό να σου πω, επομένως μπορείς να φύγεις.
4. Σου επέστρεψα χίλια ευρώ, οπότε ξοφλήσαμε.
5. Ο πυρετός υποχώρησε. Επομένως είναι καλύτερα.
6. Κλείσαμε και το ξενοδοχείο, άρα η εκδρομή θα πραγματοποιηθεί.
7. Πέτυχε στη Σχολή Ευελπίδων. Έτσι η οικογένεια θα αποκτήσει αξιωματικό.
8. Τελείωσε το πανηγύρι, άρα μπορούμε να φύγουμε.
9. Το σχήμα αυτό έχει τέσσερις ίσες πλευρές, επομένως είναι τετράγωνο.
10. Άκουσε ότι ήταν στο σπίτι. Αποφάσισε λοιπόν να πάει να τον δει.
11. Δεν υπήρχε ταξί στο χωριό. Αναγκαστήκαμε λοιπόν να περπατήσουμε.
12. Θα κλείσω την μπαλκονόπορτα. Έτσι δεν θα μπουν κουνούπια στο δωμάτιο.
13. Ο ουρανός είναι μαύρος από τα σύννεφα. Επομένως θα βρέξει.
14. Το φαγητό κρύωσε. Πρέπει λοιπόν να το ξαναζεστάνουμε.
15. Μου είπε ότι έφυγες για το εξωτερικό. Άρα είναι ψεύτης.

Υποτακτική σύνδεση προτάσεων

Υποτακτική ονομάζεται η σύνδεση των προτάσεων κατά την οποία έχουμε εξάρτηση (υπόταξη) μίας ή περισσότερων δευτερευουσών προτάσεων από μία άλλη.

Π.χ. **Ο καπετάν Διαμαντής ήταν ένας αγέρωχος άνθρωπος,**

κύρια πρόταση

που χαιρόσουν να τον βλέπεις.

δευτερεύουσα πρόταση

Δευτερεύουσα είναι η πρόταση που δεν εκφράζει αυτοτελές νόημα και εξαρτάται από μία άλλη είτε συμπληρώνοντας το νόημά της είτε προσδιορίζοντας έναν όρο της.

Μια δευτερεύουσα μπορεί να εξαρτάται από άλλη δευτερεύουσα η οποία όμως να εξαρτάται με τη σειρά της από μια κύρια.

Π.χ. **Μου άρεσαν οι ιστορίες του,**

κύρια πρόταση

γιατί μιλούσαν για τέρατα και γοργόνες

δευτερεύουσα πρόταση

που ζούσαν σε θάλασσες μακρινές.

δευτερεύουσα πρόταση

Η υποτακτική σύνδεση γίνεται με τις ακόλουθες συνδετικές λέξεις:

- **υποτακτικούς συνδέσμους**

Π.χ. Δεν ήρθε μαζί μας, **γιατί** διάβαζε για το διαγώνισμα.

- **το να**

Π.χ. Δεν θα ήθελε ποτέ **να** τον δεις κατσοφιασμένο.

- **αναφορικές λέξεις** (αντωνυμίες, επιρρήματα)

Π.χ. **Όποιο** πρόβλημα τον απασχολούσε, το κρατούσε για τον εαυτό του.

- **ερωτηματικές λέξεις** (αντωνυμίες, επιρρήματα)

Π.χ. Πολλοί τον θαύμαζαν και αναρωτιόντουσαν **πώς** τα κατάφερε!

Η συνδετική λέξη που επιλέγει ο ομιλητής για τη σύνδεση δύο προτάσεων μεταξύ τους, φανερώνει το είδος της σχέσης που έχουν οι προτάσεις αυτές για τον ομιλητή.

Π.χ. Αρχίζε να βρέχει, **όταν φεύγαμε**.

(ο ομιλητής χρησιμοποιεί το **όταν** για να εκφράσει χρονική σχέση)

Μου αρέσει αυτή η πλατεία, **γιατί μου θυμίζει το χωριό μου**.

(ο ομιλητής χρησιμοποιεί το **γιατί** για να εκφράσει αιτιακή σχέση)

Οι δευτερεύουσες προτάσεις διακρίνονται σε **ονοματικές** και **επιρρηματικές**.

Ονοματικές προτάσεις

Ονοματικές λέγονται οι προτάσεις που λειτουργούν ως ονοματικές φράσεις (υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο) και είναι ισοδύναμες με ουσιαστικά, επίθετα ή αντωνυμίες.

Π.χ. **Όποιος θέλει τα πολλά** χάνει και τα λίγα.

(η δευτερεύουσα *όποιος θέλει τα πολλά* είναι το υποκείμενο της κύριας *χάνει και τα λίγα*)

Προσπάθησε **να μου εξηγήσει**.

(η δευτερεύουσα *να μου εξηγήσει* είναι το αντικείμενο της κύριας *προσπάθησε*)

Οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις είναι:

- Ειδικές
- Βουλευτικές
- Ενδοιαστικές
- Πλάγιες ερωτηματικές
- Αναφορικές

Οι ειδικές, βουλητικές και ενδοιαστικές λέγονται **συμπληρωματικές προτάσεις**, γιατί λειτουργούν ως συμπληρώματα ρημάτων, ουσιαστικών κ.λπ.

Ειδικές προτάσεις

Οι προτάσεις που εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους (πως, ότι, που) λέγονται **ειδικές προτάσεις**²².

Π.χ. Πολλοί πιστεύουν **ότι** η γραμματική είναι δύσκολη, αλλά εγώ πιστεύω **πως** απλώς έχει πολλούς κανόνες.

Οι προτάσεις αυτές σχηματίζουν άρνηση με το **δεν**.

Π.χ. Νομίζω ότι **δεν** θα βρέξει τελικά.

Οι ειδικές δευτερεύουσες προτάσεις μπορούν να έχουν στον λόγο θέση²³: **α) αντικείμενου, β) υποκειμένου, γ) επεξήγησης.**

Η ειδική πρόταση χωρίζεται από την κύρια με κόμμα μόνο στην περίπτωση που έχει θέση επεξήγησης.

α) Η ειδική πρόταση ως αντικείμενο

Π.χ. Ομολογώ **ότι** δεν το περίμενα αυτό από σένα.

Παραδέχομαι **πως** το είχα ξεχάσει.

²² Εκτός από τους ειδικούς συνδέσμους μπορεί να χρησιμοποιηθεί και το βουλητικό **να**.
Π.χ. Ο Λεωνίδας δεν θυμάται **να** *είπε κάτι τέτοιο*.

(= έχει αμφιβολίες)

Ο Λεωνίδας δεν θυμάται **ότι** *είπε κάτι τέτοιο*.

(= μπορεί και να το *είπε*, αλλά τώρα δεν το θυμάται)

Η ειδική πρόταση με **να** εκφράζει μια μεγαλύτερη αμφιβολία του υποκειμένου για το αν *είπε κάτι τέτοιο*. Αντίθετα στην περίπτωση που θα χρησιμοποιηθεί το **ότι**, ενδεχομένως το υποκείμενο να μην αποκλείει εντελώς την περίπτωση να έχει πει κάτι. Τέτοιες ειδικές προτάσεις συναντάμε μετά από ρήματα, όπως πιστεύω, θυμάμαι, φαντάζομαι, λέω (= πιστεύω, νομίζω), φαίνομαι, νομίζω.

²³ Σπάνια, οι δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις έχουν θέση κατηγορουμένου, π.χ. Ο Ορέστης φαίνεται ότι δεν νιώθει καλά. (= φαίνεται άρρωστος)

Ειδική πρόταση ως αντικείμενο παίρνουν συνήθως τα **λεκτικά** (λέ[γ]ω, φωνάζω, αναγγέλλω, ομολογώ, ισχυρίζομαι, διαδίδω κ.ά.), τα **δεικτικά** (δείχνω, αποδεικνύω, φανερώνω, παρασταίνω, προσποιούμαι, δηλώνω κ.ά.), τα **αισθητικά** (αισθάνομαι, βλέπω, ακούω, νιώθω, καταλαβαίνω, παρατηρώ, διαπιστώνω, αντιλαμβάνομαι κ.ά.), τα **γνωστικά** (γνωρίζω, ξέρω, εννοώ, αγνώω, θυμάμαι, ξεχνώ, πληροφορούμαι κ.ά.) και τα **δοξα-στικά** ρήματα (νομίζω, πιστεύω, υποπτεύομαι, φοβάμαι, ελπίζω, συμπε-ραίνω, συλλογίζομαι κ.ά.).

β) Η ειδική πρόταση ως υποκείμενο

Π.χ. Είναι φανερό **ότι** χρειάζεται να επανεξεταστεί η απόφαση.

→ (ότι χρειάζεται = υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης)

Διαδόθηκε **πως** αύριο θα δοθούν οι πολυπόθητες αυξήσεις.

→ (πως ... αυξήσεις = υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος)

Ειδική πρόταση ως υποκείμενο παίρνουν συνήθως τα **απρόσωπα ρήμα-τα**, όπως λέγεται, διαδίδεται, ακούγεται, υποτίθεται, φαίνεται, [με] ανη-συχτεί, [με] φοβίζει, καθώς και οι **απρόσωπες εκφράσεις**, όπως είναι κρίμα / αλήθεια / ψέμα.

Κάποιες φορές, μπορεί να χρησιμοποιηθούν και ορισμένα επιφωνήματα ή επιρρήματα με χρήση επιφωνηματικής φράσης. Τότε ακολουθεί πρό-ταση που εισάγεται με το **που** και λειτουργεί ως ειδική.

Π.χ. Κρίμα **που** δεν την πρόλαβες!

Καλά **που** το βρήκες!

γ) Η ειδική πρόταση ως επεξήγηση

Π.χ. *Μόνο ένα πράγμα* μου είπε ο Τάκης, **ότι** η Ζωή είχε πάθει πάλι διά-στρεμμα.

Η ειδική δευτερεύουσα πρόταση μπορεί κάποιες φορές να επεξηγεί **το αντικείμενο** ή **το υποκείμενο**.

Ειδική πρόταση ως επεξήγηση παίρνουν συνήθως ουσιαστικά, όπως *φήμη, όνομα, είδηση, πληροφορία, υποψία, ιδέα, βεβαιότητα, κατηγορία, συμπέρασμα, άποψη, ελπίδα*, τα οποία προέρχονται από ρήματα που δέχονται ειδικές προτάσεις ως αντικείμενο.

Π.χ. Βάδιζε με την *ελπίδα*, **ότι** σε λίγο θα έφτανε στο επόμενο χωριό.

Άσκηση 1

Ποια είναι η συντακτική λειτουργία της ειδικής πρότασης;

	υποκείμενο	αντικείμενο	επεξήγηση
1. Όταν πήγε να τους επισκεφτεί, έμαθε ότι είχαν μετακομίσει πια σε άλλη πόλη.	☐	☐	☐
2. Η γιαγιά καθόταν στη βεράντα και θυμόταν που κάποτε σε αυτά τα μέρη είχαν εμφανιστεί κάτι περίεργα πουλιά.	☐	☐	☐
3. Στον νου του είχε μόνο αυτό, πως είχε χρόνο μέχρι τη Δευτέρα.	☐	☐	☐
4. Κρίμα που φεύγετε τόσο νωρίς, αλλά αφού έχετε να ετοιμαστείτε για ταξίδι...	☐	☐	☐
5. Αφού δεν ήρθε ως τώρα, δεν νομίζω να έρθει πια.	☐	☐	☐
6. Μελετούσε με τη βεβαιότητα, ότι η επιμονή κερδίζει.	☐	☐	☐
7. Η Ασημίνα ειδοποίησε ότι η πτήση του Μάρκου θα έχει μισή ώρα καθυστέρηση.	☐	☐	☐

	υποκείμενο	αντικείμενο	επεξήγηση
8. Πες μου, Μηνά, πού δυσκολεύεσαι; Σε παρατηρώ τόση ώρα που παλεύεις να φτιάξεις το ποδήλατο.	☐	☐	☐
9. Ακόμη παίζεται αυτό το έργο; Φαίνεται πως έχει μεγάλη επιτυχία.	☐	☐	☐
10. Τότε κατέληξε σε αυτό το συμπέρασμα, πως έπρεπε πια να παραιτηθεί από τη θέση του.	☐	☐	☐
11. Καλά που με ειδοποίησες, γιατί πραγματικά δεν είχα ιδέα!	☐	☐	☐
12. Με ανησυχεί που ακόμη δεν μας ειδοποίησαν από την επιτροπή.	☐	☐	☐
13. Όταν την κάλεσε ο διευθυντής, αρνήθηκε ότι είχε αναμειχθεί.	☐	☐	☐

Βουλητικές προτάσεις

Βουλητικές λέγονται οι ονοματικές προτάσεις που εισάγονται με το βουλητικό **να**²⁴.

Οι βουλητικές προτάσεις σχηματίζουν άρνηση με το **μη(ν)**.

Π.χ. Σκέφτομαι να μη γυρίσω.

Θέλω να μην έρθει.

Οι βουλητικές προτάσεις έχουν θέση: **α) αντικειμένου, β) υποκειμένου, γ) επεξήγησης.**

α) Η βουλητική πρόταση ως αντικείμενο

Π.χ. Θέλω **να** επιτύχεις. (= την επιτυχία σου)

Εύχομαι **να** προοδεύσεις. (= την πρόοδό σου)

Μας απαγορεύουν **να** παρακολουθήσουμε τη δίκη. (= την παρακολούθηση της δίκης)

Οι βουλητικές προτάσεις, όπως φαίνεται και από τη μετατροπή τους σε ουσιαστικά, λειτουργούν ως αντικείμενα των ρημάτων των κυρίων προτάσεων.

Βουλητικές προτάσεις ως αντικείμενα δέχονται και περιφράσεις. Στην περίπτωση αυτή η βουλητική πρόταση προσδιορίζει το ουσιαστικό της περιφρασης.

²⁴ Οι βουλητικές προτάσεις συμπληρώνουν την έννοια ρημάτων που σημαίνουν:

- **επιθυμία** (θέλω, επιθυμώ, ζητώ, ποθώ, παρακαλώ κ.λπ.)
- **δυνατότητα** (μπορώ, δυσκολεύομαι, προσπαθώ, καταφέρνω κ.λπ.)
- **απαγόρευση** (απαγορεύω, αρνούμαι, εμποδίζω κ.λπ.)
- **νοητική ενέργεια ή ψυχική κατάσταση** (αγωνίζομαι, σκέφτομαι, χαίρομαι, λυπούμαι, απαιτώ, κινδυνεύω, τρέμω, οφείλω, πείθω κ.λπ.)
- **αίσθηση** (αισθάνομαι, νιώθω, ακούω κ.λπ.)

Π.χ. Έχω άδεια να παραμείνω εδώ.

(= εξασφάλισα την παραμονή μου)

Της έδωσαν τη δύναμη να επιβληθεί.

(= ενίσχυσαν την επιβολή της)

β) Η βουλητική πρόταση ως υποκείμενο

Π.χ. Απαγορεύεται να μπειτε μέσα. (= η είσοδός σας)

Είναι μάταιο να φύγετε σήμερα. (= η αναχώρησή σας)

Είναι ανάγκη να επιστρέψετε. (= η επιστροφή σας)

Οι βουλητικές προτάσεις, όπως φαίνεται και από τη μετατροπή τους σε ουσιαστικά, λειτουργούν ως υποκείμενα απρόσωπων ρημάτων (*πρέπει, χρειάζεται, συμφέρει, φαίνεται* κ.λπ.) και απρόσωπων εκφράσεων (*είναι κακό, είναι ανάγκη, είναι κρίμα* κ.λπ.).

γ) Η βουλητική πρόταση ως επεξήγηση

Π.χ. Έχει την παράλογη απαίτηση, να τον χαιρετούν πρώτα οι άλλοι.

Ένα μονάχα θέλει, να γίνει αρχιτέκτονας.

Συχνά επιζητούσε αυτό, να μένει μόνος στο σπίτι.

Οι βουλητικές προτάσεις αποτελούν επεξήγηση ουσιαστικού ή αντωνυμίας, συνήθως αόριστης ή δεικτικής, ουδετέρου γένους. Μπορούμε, αν θέλουμε, να προσθέσουμε πριν από τη βουλητική πρόταση το επεξηγηματικό **δηλαδή**.

Π.χ. ... απαίτηση, (δηλαδή) να τον χαιρετούν πρώτα οι άλλοι.

Ένα ..., (δηλαδή) να γίνει αρχιτέκτονας.

... αυτό, (δηλαδή) να μένει μόνος στο σπίτι.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι βουλητικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (να + ενεστώτα, αόριστο ή παρακείμενο).

Π.χ. Ελπίζω να επιτύχω!

Εύχομαι να προοδεύσεις!

Πιστεύω να έχουμε φύγει ως αύριο.

2. Το βουλητικό **να**, εκτός από δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις, εισάγει και ανεξάρτητες προτάσεις.

Π.χ. Να σε βλέπουμε συχνότερα.

Να πάμε.

3. Βουλητική πρόταση ως συμπλήρωμα έχουμε επίσης:

- έπειτα από ουσιαστικά ή επίθετα που έχουν σημασία συγγενική με τα ρήματα από τα οποία εξαρτώνται οι βουλητικές προτάσεις, όπως *πόθος, ανάγκη, σκοπός, επιθυμία*

Π.χ. *Η επιθυμία του να εκδικηθεί*, τον κατέστρεψε.

- έπειτα από τις προθέσεις *αντί, δίχως, χωρίς, ίσαμε, για* και τις προθέσεις *από, με, σε* (όταν προηγείται της βουλητικής πρότασης το άρθρο *το*) μαζί με τις οποίες δηλώνουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις

Π.χ. Έφυγαν **χωρίς να** πούνε λέξη.

Διάβασε κάτι **αντί να** χαζεύεις.

Έρθε **για να** μας δει.

Δεν κάνει τίποτα άλλο **από το να** χορεύει.

Με το να στενοχωριέσαι δεν βγαίνει τίποτε.

Ήταν καταπληκτικός **στο να** σε αποκρούει.

4. Η βουλητική πρόταση χωρίζεται με κόμμα από την κύρια, μόνο στην περίπτωση που είναι επεξήγηση.

Άσκηση 1

Συμπλήρωσε τα κενά με τις κατάλληλες βουλητικές προτάσεις και σημείωσε τη συντακτική λειτουργία τους.

υποκείμενο αντικείμενο επεξήγηση

1. **να μείνω εδώ, να γίνει ναυτικός,
να μπούμε, να καούν**

Κάθε χρόνο πολλά δάση κινδυνεύουν

Σήμερα είναι αδύνατο

Αυτό μονάχα επιθυμούσε,

Οι φύλακες δεν μας επέτρεψαν

2. **να έχει υγεία, να γίνει βουλευτής,
να μάθουν τα νέα, να είναι κομψή**

Του είχε γίνει έμμονη ιδέα,

Μετά την αρρώστια ένα μονάχα ζητούσε,

Όλοι ανυπομονούσαν

Αυτό μόνο την απασχολούσε,

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

υποκείμενο αντικείμενο επεξήγηση

3. **να κολυμπάς, να ζήσει ελεύθερος, να καπνίζουν, να έρθει αύριο**

Κάθε άνθρωπος θέλει

.....

Το καλοκαίρι χαιρέσαι

.....

Δεν επιτρέπεται

..... μέσα στην

αίθουσα.

Είναι πιθανόν

.....

4. **να τον διακόψεις, να μπω στο Πανεπιστήμιο, να παντρευτεί το καλοκαίρι, να μελετήσεις γρήγορα**

Τελικά αποφάσισε

.....

Όταν μιλάει, δεν επιτρέπεται

.....

Κάνε μου τη χάρη,

.....

Ένα μόνο σκοπό έχω,

.....

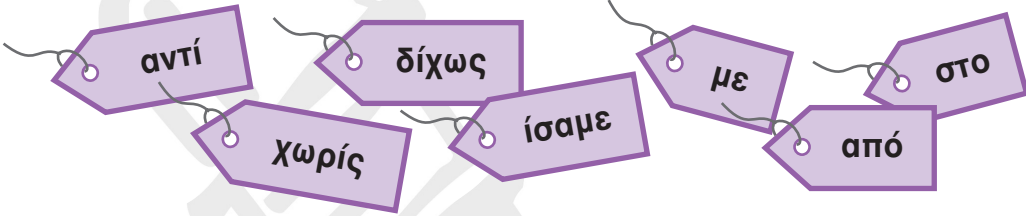
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

	υποκείμενο	αντικείμενο	επεξήγηση
5. να καθαρίσει το σπίτι της, να μη με καλέσει σπίτι του, να χάνεις έτσι την ώρα σου, να στοιχίζει τόσο ακριβά			
Σήμερα βάλθηκε	☐	☐	☐
.....			
Δεν πρέπει	☐	☐	☐
.....			
Το θεώρησα προσβολή,	☐	☐	☐
.....			
Αυτό το βρίσκω υπερβολικό,	☐	☐	☐
.....			
6. να μη σε πειράξει, να ξυπνήσεις τόσο νωρίς, να χαθεί τέτοιος άνθρωπος, να σε εμπιστευθεί			
Ήταν κρίμα	☐	☐	☐
.....			
Έκανε το λάθος,	☐	☐	☐
.....			
Μου υποσχέθηκε	☐	☐	☐
.....			
Δεν είναι ανάγκη	☐	☐	☐
.....			

Άσκηση 2

Σχημάτισε δευτερεύουσες βουλητικές προτάσεις χρησιμοποιώντας τις συνδετικές λέξεις που δίνονται.

1. Πες τα σε κάποιον να τα κρατάς μέσα σου.
2. Όλοι έτρωγαν να μιλούν.
3. Έμεινε στο σπίτι μας να ξημερώσει.
4. Δεν διορθώνεται το κακό το να λυπάσαι.
5. Δεν κάνει τίποτε άλλο το να βλέπει τηλεόραση.
6. Δεν κερδίζεις τίποτα το να γκρινιάζεις.
7. Κοίταξε τη δουλειά σου να ασχολείσαι με τους άλλους.
8. Ξεχωρίζει να ντύνεται έξαλλα.
9. Γίναμε φίλοι να πούμε λέξη.
10. Είναι καλός να παίζει βιολί.
11. Βλέπεις τι παθαίνεις το να μη με ακούς;
12. Μου μίλησε να με ξέρει.
13. Αγωνιζόταν να κλείσει τα μάτια του.
14. Δεν πετυχαίνεις να κουραστείς.
15. Γινόταν βαρετός το να παραπονιέται συνεχώς.

Ενδοιαστικές προτάσεις

Ενδοιαστικές ή διστακτικές λέγονται οι ονοματικές προτάσεις που εισάγονται με τους διστακτικούς συνδέσμους **μη(ν)**, **να μη(ν)**, **μήπως** και εκφράζουν *φόβο, δισταγμό, ανησυχία*.

Όταν οι προτάσεις αυτές εισάγονται με το **μη(ν)**, **μήπως**, υπάρχει φόβος και ανησυχία μήπως γίνει κάτι.

Π.χ. Ανησυχώ **μήπως** μείνει στην ίδια τάξη. (το να μείνει στην ίδια τάξη = ανεπιθύμητο)

Φοβούμαι **μην** είναι αργά. (το να είναι αργά = ανεπιθύμητο)

Όταν οι προτάσεις εισάγονται με άρνηση (**μη δεν**, **μήπως δεν**), υπάρχει φόβος και ανησυχία μήπως δεν γίνει κάτι.

Π.χ. Ανησυχώ **μήπως δεν** έρθει. (το να έρθει = επιθυμητό)

Φοβούμαι **μη δεν** τον πρόφθασε. (το να τον προφθάσει = επιθυμητό)

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φόβο, ανησυχία κ.λπ. Τέτοια ρήματα είναι τα: *φοβούμαι, ανησυχώ, τρέμω, τρομάζω, καρδιοκτυπώ, προσέχω, κοιτάζω, φυλάγομαι*.

Οι ενδοιαστικές προτάσεις έχουν θέση: **α) αντικειμένου, β) υποκειμένου, γ) επεξήγησης**.

α) Η ενδοιαστική πρόταση ως αντικείμενο

Π.χ. Φοβούμαι **μήπως** αποτύχει. (= την αποτυχία)

Φοβόταν **να μην** τον πιάσουν. (= τη σύλληψη)

Πρόσεξε **μη** σε γελάσει. (= την εξαπάτηση)

Τρέμω **μήπως** φανεί ξαφνικά. (= την ξαφνική εμφάνιση)

Στα παραδείγματα αυτά οι ενδοιαστικές προτάσεις λειτουργούν ως αντικείμενα των ρημάτων των κύριων προτάσεων. Αυτό φαίνεται καθαρότερα από τη μετατροπή τους σε ουσιαστικά.

Ενδοιαστικές προτάσεις ως αντικείμενα δέχονται και περιφράσεις με σημασία φόβου, ανησυχίας κ.λπ.

Π.χ. *Παίρνει τα μέτρα του **μήπως** επαναληφθούν τα ίδια.*

*Υπάρχει ο κίνδυνος **να μη** γυρίσουν.*

β) Η ενδοιαστική πρόταση ως υποκείμενο

Π.χ. Με ανησυχεί **μήπως** αργήσει το πλοίο. (= η αργοπορία του πλοίου)

γ) Η ενδοιαστική πρόταση ως επεξήγηση

Π.χ. Καθημερινά είχε την ίδια αγωνία, **μήπως** τον απολύσουν.

*Ο φόβος, **μήπως** δεν τα καταφέρει, τον κρατούσε σε αγωνία.*

Στα παραδείγματα αυτά οι ενδοιαστικές προτάσεις λειτουργούν ως επεξηγήσεις ουσιαστικών με σημασία φόβου, ανησυχίας κ.λπ. Αν θέλουμε, μπορούμε να προσθέσουμε πριν από την ενδοιαστική πρόταση το επεξηγηματικό **δηλαδή**.

Π.χ. Καθημερινά είχε την ίδια αγωνία, (δηλαδή) **μήπως** τον απολύσουν.

*Ο φόβος, (δηλαδή) **μήπως** δεν τα καταφέρει, τον κρατούσε σε αγωνία.*

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με υποτακτική, γιατί φανερώνουν κάτι που δεν έγινε, αλλά είναι ενδεχόμενο να γίνει.

Όταν όμως αυτό που δηλώνουν θεωρείται όχι ως ενδεχόμενο αλλά ως κάτι που γίνεται ή έγινε, τότε οι ενδοιαστικές προτάσεις μπορούν να εκφέρονται και με οριστική.

Π.χ. Φοβόταν **μήπως** τον έβλεπαν.

*Ανησυχούσε **μήπως** είπε κάτι άπρεπο.*

2. Μερικές φορές οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με το **και** ή με το **να**.

Π.χ. Μην πάτε βόλτα με τέτοιο καιρό **και** κρυολογήσει το παιδί.

(= μήπως κρυολογήσει)

Φοβόσουν **να** τον αντικρίσεις.

(= μήπως τον αντικρίσεις)

3. Ενδοιαστικές προτάσεις υπάρχουν στον λόγο και ως **ανεξάρτητες**.

Π.χ. Ας επιστρέψουμε. **Μήπως ανησυχήσουν.**

Μην πάθουμε τίποτε. Όλα μπορούν να συμβούν.

4. Η ενδοιαστική πρόταση χωρίζεται με κόμμα μόνο στην περίπτωση που λειτουργεί ως επεξήγηση.

Π.χ. Αυτό φοβόμουν, **μήπως** καταλάβει την αλήθεια.

Άσκηση 1

Συμπλήρωσε τα κενά με τις κατάλληλες ενδοιαστικές προτάσεις και δήλωσε τη συντακτική λειτουργία τους.

1. **μην αρρωστήσω**
μην ιδρώσει
μήπως βρέξει
μήπως χάσει τη δουλειά του

Οι γονείς μου ανησυχούσαν

.....

Για να μην κρυώσει, πάντα πρό-
σεχε

υποκείμενο αντικείμενο επεξήγηση

υποκείμενο αντικείμενο επεξήγηση

Λόγω της ανεργίας είχε πάντα
την ίδια ανησυχία,

Επειδή έχει συννεφιά, με απα-
σχολεί

2. **μήπως πλημμυρίσει το υπόγειο**
μήπως τραυματιστούν κάποιοι μαθητές
μήπως μάθει την αλήθεια
μήπως δεν γράψω καλά

Όταν είχα διαγώνισμα, καρδιο-
χτυπούσα

Όταν έβρεχε, ανησυχούσε

Κυρίως αυτό τρόμαζε τους
δασκάλους,

Αυτό φοβάμαι,

3. **μην τυχόν καθυστερήσει**
μήπως δεν περάσει την τάξη
μήπως τα παρατήσει
μην απεργήσουν οι εργάτες

Μία ήταν η ανησυχία του εργο-
δότη,

υποκείμενο αντικείμενο επεξήγηση

Όταν ταξίδευε, η αγωνία του,
 , τον
 έκανε νευρικό.
 Λόγω των απουσιών του με ανη-
 συχεί
 Φοβάμαι

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

4. **μην ακούσω τη φωνή του
 μήπως γίνει διακοπή
 μην τον πιάσουν οι Γερμανοί
 μήπως καθυστερήσει το τρένο**

Όταν ταξιδεύω, με ανησυχεί

 Στη διάρκεια του πολέμου φοβό-
 ταν
 Όταν χτυπά το τηλέφωνο, τρέμω

 Η ΔΕΗ ανησυχεί

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ή **πλάγιες ερωτήσεις** λέγονται οι ονοματικές προτάσεις που περιέχουν *έμμεση ερώτηση* και εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες (ποιος, πόσος, τι κ.λπ.), ερωτηματικά επιρρήματα (πού, πότε, πώς κ.λπ.) και διάφορους συνδέσμους (αν, γιατί, που, πως, μήπως κ.λπ.).

Π.χ. Ρώτησε **τι ώρα είναι**.

Αμφιβάλλω **αν θα πας**.

Απορώ **πώς έγινε το κακό**.

Δεν ξέρει **ποιος του το είπε**.

Δεν βρίσκω εξήγηση **γιατί είναι τόσο επιθετικός**.

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις έχουν θέση: **α) αντικειμένου, β) υποκειμένου, γ) επεξήγησης**.

α) Οι πλάγιες ερωτήσεις ως αντικείμενο

Π.χ. Ρώτησε **πού θα μείνεις**.

Ξέρω **πότε θα έρθει από την Πάτρα**.

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ως αντικείμενα εξαρτώνται από ρήματα ή περιφράσεις που σημαίνουν *ερώτηση, απορία, αμφιβολία, γνώση, αίσθηση* κ.λπ., όπως *ρωτώ, απορώ, αμφιβάλλω, ξέρω, θαυμάζω, δείχνω, αγνοώ, βρίσκω, μαθαίνω, γνωρίζω, καταλαβαίνω, γράφω, εξηγώ*.

β) Οι πλάγιες ερωτήσεις ως υποκείμενο

Π.χ. Είναι παράξενο **πώς δεν έχει εμφανιστεί ακόμα**.

Είναι ζήτημα **αν τελικά κατάλαβε**.

Πλάγιες ερωτήσεις ως υποκείμενα παίρνουν μερικές απρόσωπες εκφράσεις με σημασία *ερώτησης, απορίας* κ.λπ., όπως *είναι ζήτημα, είναι παράξενο, δεν είναι βέβαιο*.

γ) Οι πλάγιες ερωτήσεις ως επεξήγηση

Π.χ. Στην ερώτηση, **ποιος φταίει**, δεν απάντησε κανείς.

Ένα δεν ξέρω, **πού θα βρούμε τα μέσα**.

Αυτό δεν καταλαβαίνω, **γιατί τον άφησε ελεύθερο**.

Πλάγιες ερωτήσεις ως επεξήγηση παίρνουν ουσιαστικά, όπως ερώτηση, απορία, αμφιβολία, σκέψη ή αντωνυμίες, συνήθως αόριστες ή δεικτικές, ουδετέρου γένους, όπως ένα, κάτι, αυτό, εκείνο.

Όταν η πλάγια ερώτηση λειτουργεί ως επεξήγηση, χωρίζεται από την κύρια πρόταση με κόμμα.

Όταν η πλάγια ερώτηση δηλώνει **ολική άγνοια**²⁵, τότε εισάγεται με κάποιο σύνδεσμο (αν, μη, μήπως). Όταν δηλώνει **μερική άγνοια**²⁶, τότε εισάγεται με ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα (ποιος, τι, πού, πότε κ.λπ.).

Π.χ. Σε ρώτησε **αν** θα πας στο καρναβάλι της Πάτρας.

Τον ρώτησε **μήπως** έχει προβλήματα.

Με ρώτησαν **αν** ο αδελφός μου είναι ψηλός.

ολική άγνοια

Με ρώτησε **πότε** θα πάω στο καρναβάλι της Πάτρας.

Τον ρώτησε **πού** συνάντησε προβλήματα.

Με ρώτησαν **τι** ύψος έχει ο αδελφός μου.

μερική άγνοια

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ανάλογα με το περιεχόμενό τους εκφέρονται:

²⁵ Στις ερωτήσεις ολικής άγνοιας η απάντηση είναι ναι ή όχι ή άλλες λέξεις, όπως βέβαια, ασφαλώς, φυσικά, ένα ρήμα ή και τα δύο μαζί. Η απάντηση αναφέρεται στο σύνολο του περιεχομένου της ερώτησης.

²⁶ Στις ερωτήσεις μερικής άγνοιας η απάντηση αναφέρεται σε ένα μόνο μέρος του περιεχομένου της ερωτηματικής πρότασης και γι' αυτό δεν μπορεί να απαντηθεί με ναι ή όχι.

- με οριστική
Π.χ. Δεν ξέρω **πόσο τον ενδιαφέρει**.
Τον ρώτησε **πότε θα ξεκινήσει**.
- με δυνητική οριστική
Π.χ. Δεν ξέρω **τι θα έκανες εσύ σε τέτοια περίπτωση**.
Σκέψου **πόσο δύσκολη άσκηση ήταν**.
- με υποτακτική (με το να)
Π.χ. Δεν ξέρω **τι να κάνω**.
Πείτε μου **πού να πάω**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Δεν πρέπει να συγχέουμε τις πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις που είναι δευτερεύουσες με τις ευθείες ερωτηματικές προτάσεις που είναι κύριες.

Οι **ευθείες ερωτηματικές προτάσεις** ανάλογα με το είδος των απαντήσεων διακρίνονται:

- σε ερωτήσεις **ολικής άγνοιας** (όταν ζητάμε μια πληροφορία που σχετίζεται με όλη την πρόταση)
- σε ερωτήσεις **μερικής άγνοιας** (όταν ζητάμε μια πληροφορία που αφορά σε ένα από τα συστατικά της πρότασης).

Ανάλογα με τον σκοπό που έχει ο ομιλητής διακρίνονται:

- σε **ρητορικές ερωτήσεις**, οι οποίες εκφράζουν έντονη προτροπή ή ευγενική παράκληση, υπόθεση, βεβαιότητα, έντονη άρνηση, έντονη αποδοκιμασία, επίκριση, πόθο, θερμή ευχή, πλήρη αδιαφορία, θαυμασμό, έκπληξη, οίκτο κ.λπ.
Π.χ. Θα συμπεριφερόταν ποτέ έτσι η Μαρία; (έντονη άρνηση)
- σε **γνήσιες ερωτήσεις**, με τις οποίες ζητάμε πληροφορίες για κάτι.
Π.χ. Πού είναι η οδός Αριστοτέλους;

- σε **ερωτήσεις προσταγής**, με τις οποίες διατυπώνουμε κάποια παράκληση ή προσταγή με ευγενικό τρόπο.

Π.χ. Έρχεσαι λίγο πιο κοντά;

Οι ερωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται για να πραγματοποιηθούν βασικές επικοινωνιακές λειτουργίες, όπως είναι η απόφαση (με την οποία ο ομιλητής πληροφορεί γενικώς για κάτι, π.χ. Δεν είναι καταπληκτικό το γλυκό;), η ερώτηση (με την οποία ο ομιλητής ζητά πληροφορίες για κάτι, π.χ. Πότε θα έρθεις;), η προσταγή ή παράκληση (με την οποία ο ομιλητής ζητά από τον συνομιλητή ή από ένα τρίτο πρόσωπο να κάνει κάτι, δίνοντας ο ίδιος εντολές ή εκφράζοντας παράκληση, π.χ. Κλείνεις την πόρτα;).

Άσκηση 1

Υπογράμμισε τις πλάγιες ερωτήσεις και σημείωσε τη συντακτική τους λειτουργία.

	αντικείμενο	υποκείμενο	επεξήγηση
1. Μόνο ο Θεός ξέρει τι θα γίνει στο μέλλον.	☐	☐	☐
2. Είναι περίεργο πώς δουλεύει τόσες ώρες.	☐	☐	☐
3. Δεν είμαι βέβαιος αν κλειδώσα την πόρτα.	☐	☐	☐
4. Ένα δεν ήξερε, πότε θα γυρίσει στην πατρίδα.	☐	☐	☐
5. Μας ρώτησε πού θα κάνουμε διακοπές.	☐	☐	☐
6. Αυτό τον απασχολούσε, πώς θα βρει τα χρήματα.	☐	☐	☐

αντικείμενο υποκείμενο επεξήγηση

7. Δεν έγινε γνωστό γιατί παραιτήθηκε.
8. Στην ερώτηση, πότε έγινε η μάχη του Μαραθώνα, απάντησαν όλοι.
9. Μου εξήγησε αναλυτικά τι να αποφύγω.
10. Ο καθηγητής απορούσε γιατί δεν έλυσαν την άσκηση.
11. Δεν είναι βέβαιο αν θα έρθει.
12. Ρώτησε αν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης.
13. Ένα δεν καταλαβαίνω, πώς ξεχνά τόσο εύκολα.
14. Αναρωτιέμαι γιατί είναι τόσο εχθρικός.
15. Κανείς δεν προέβλεψε πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα.

Αναφορικές προτάσεις

Οι **αναφορικές** προτάσεις²⁷ εισάγονται με αναφορικές λέξεις (αντωνυμίες ή επιρρήματα) και λειτουργούν ως ονόματα, επίθετα ή επιρρήματα.

Π.χ. Αυτό είναι το σπίτι, **στο οποίο έμενα μικρός**.

Σχηματίζουν άρνηση με το **δεν**, αλλά όταν στην αναφορική πρόταση υπάρχει το **να**, τότε η άρνηση σχηματίζεται με το **μη(ν)**.

Π.χ. Κάνει πάντα ό,τι **δεν** επιτρέπεται.

Υπάρχουν γονείς που **να** μη θέλουν το καλό των παιδιών τους;

Μια μεγάλη κατηγορία των ονοματικών αναφορικών προτάσεων είναι οι **επιθετικές αναφορικές** οι οποίες εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες *ο οποίος, η οποία, το οποίο* ή *το που* και λειτουργούν ως επιθετικοί προσδιορισμοί.

Π.χ. Πέταξαν τα μήλα **που** σάπισαν.

Τα νέα, **τα οποία** μας ανακοίνωσε, ήταν δυσάρεστα.

Η χρήση του *που* είναι πιο συχνή στον προφορικό λόγο, ενώ στον επίσημο λόγο χρησιμοποιείται περισσότερο η αντωνυμία *ο οποίος*.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Η πτώση στην οποία βρίσκεται η αντωνυμία *ο οποίος* είναι ανάλογη με τον συντακτικό της ρόλο μέσα στην αναφορική πρόταση. Όταν είναι υποκείμενο, βρίσκεται σε πτώση ονομαστική, όταν είναι αντικείμενο σε πτώση αιτιατική και όταν είναι έμμεσο αντικείμενο αποτελεί μέρος προθετικού συνόλου.

²⁷ Οι αναφορικές προτάσεις, ανάλογα με τον συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση, διακρίνονται σε:

- **ονοματικές**, όταν εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και προσδιορίζουν ή αντικαθιστούν έναν ονοματικό όρο μιας άλλης πρότασης
- **επιρρηματικές**, όταν εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα και εκφράζουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις

Π.χ. Οι ομιλητές, **οι οποίοι** πήραν τον λόγο, αναφέρθηκαν αναλυτικά στο πρόβλημα της ρύπανσης. (υποκειμένο)

Ήρθαν όλοι οι επίσημοι, **τους οποίους** καλέσαμε στη γιορτή του σχολείου. (άμεσο αντικείμενο)

Το ακροατήριο, **στο οποίο** απευθύνεται ο επιστήμονας, είναι εξειδικευμένο. (έμμεσο αντικείμενο)

Η αντωνυμία *ο οποίος* σε γενική πτώση δηλώνει τον κτήτορα και σε προθετική φράση αποτελεί συμπλήρωμα ονοματικής φράσης.

Π.χ. Οι μαθητές, **των οποίων** οι απουσίες είναι πολλές, πρέπει να προσέλθουν με τους κηδεμόνες τους. (ονοματικός προσδιορισμός σε γενική)

Ο επιβάτης, **με τον οποίο** συνταξίδευα, έτυχε να είναι γνωστός μου. (προθετικό σύνολο)

2. Η αντωνυμία *που* εισάγει αναφορικές προτάσεις και έχει συντακτικό ρόλο υποκειμένου, αντικειμένου (άμεσου, έμμεσου) ή ισοδυναμεί με εμπρόθετη φράση.

Π.χ. Ρώτησε τον Πέτρο, **που** είναι φίλος σου. (υποκειμένο)

Συνάντησα τον γείτονά σου, **που** τον λένε Πέτρο. (αντικείμενο)

Το κατάστημα, **που** αγοράσαμε την τηλεόραση, είχε προσφορές. (= από το οποίο, εμπρόθετη φράση)

3. Όταν οι αναφορικές επιθετικές προτάσεις είναι αναγκαίοι προσδιορισμοί στον όρο που προσδιορίζουν, δηλαδή όταν περιέχουν πληροφορία απαραίτητη για τον ακριβή προσδιορισμό του, τότε δεν χωρίζονται με κόμμα. Όταν όμως δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα στον όρο που προσδιορίζουν, τότε χωρίζονται με κόμμα.

Π.χ. Πέταξαν τα μήλα **που είχαν σαπίσει**. (= όλα τα μήλα είχαν σαπίσει, απαραίτητος προσδιορισμός)

Πέταξαν τα μήλα, **που είχαν σαπίσει**. (= όσα μήλα ήταν σάπια, μη απαραίτητος προσδιορισμός)

Μια άλλη κατηγορία των ονοματικών αναφορικών προτάσεων είναι οι **ελεύθερες ονοματικές αναφορικές** οι οποίες εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και λειτουργούν συντακτικά ως:

α) **υποκείμενο**

Π.χ. **Όποιος βιάζεται** σκοντάφτει. (= ο βιαστικός σκοντάφτει)

Αποχώρησαν **όσοι βιάζονται**. (= οι βιαστικοί αποχώρησαν)

β) **αντικείμενο**

Π.χ. Χαιρετούσε **όσους περνούσαν από μπροστά του**. (= χαιρετούσε τους περαστικούς)

Ευγνωμονεί **όσους τον ευεργέτησαν**. (= ευγνωμονεί τους ευεργέτες)

γ) **κατηγορούμενο** (σπάνια)

Π.χ. Αυτός είναι **που είπε ψέματα**. (= αυτός είναι ο ψεύτης)

Εύχομαι να γίνεις **ό,τι ονειρεύεσαι**.

Άσκηση 1

Συμπλήρωσε τα κενά με την κατάλληλη αναφορική πρόταση και σημείωσε το είδος της.

1. **που άρχισαν τον καβγά που είχαν ωριμάσει** **όποιος καεί στον χυλό όσα χρειάζομαι**

Φυσάει και το γιαούρτι

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Θα αγοράσω

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Εκείνοι έφυγαν πρώτοι.

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Μάζεψαν τα σύκα,

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

2. **όσους τον βοήθησαν που λέγεται Παπασταύρου
που μένει δίπλα μας όσοι είχαν πρόσκληση**

Συνάντησα την Ελένη,

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Έμπαιναν μόνο

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Δεν ξεχνάει

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Γνώρισα χτες μια συνάδελφό σου,

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

3. **που κόλλησαν τις αφίσες
όσα μου είπες** **όσα τον ρώτησαν
Όποιος πρόλαβε**

..... τον Κύριον είδε.

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Άκουσα

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Αυτοί δεν ήταν φοιτητές.

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Απάντησε σε όλα,

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

4. **που διάβασα** **όποιο έντυπο έβρισκε μπροστά του**
όσα άκουγε **Όσοι θέλουν**

Το βιβλίο, , ήταν υπέροχο.

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Αδιαφορούσε για όλα,

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

..... μπορούν να έρθουν.

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Διάβαζε

επιθετική αναφορική

ελεύθερη αναφορική

Επιρρηματικές προτάσεις

Επιρρηματικές λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που λειτουργούν ως επιρρήματα και προσδιορίζουν το ρήμα της κύριας πρότασης δίνοντας πληροφορίες για τον τόπο, τον χρόνο, την αιτία, τον σκοπό, την αναφορά, την προϋπόθεση ή το αποτέλεσμα μιας ενέργειας.

Π.χ. Θα τηλεφωνήσω, **μόλις επιστρέψω**.

(η δευτερεύουσα *μόλις επιστρέψω* ισοδυναμεί με χρονικό επίρρημα και προσδιορίζει το ρήμα *θα τηλεφωνήσω*)

Οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις είναι:

- Αιτιολογικές
- Τελικές
- Αποτελεσματικές/συμπερασματικές
- Υποθετικές
- Εναντιωματικές
- Παραχωρητικές
- Χρονικές
- Αναφορικές

Αιτιολογικές προτάσεις

Αιτιολογικές λέγονται οι επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους ή με λέξεις και εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως αιτιολογικοί σύνδεσμοι (**γιατί, επειδή, αφού, μια και, μια που, που** κ.ά.) και δηλώνουν τον λόγο, την αιτία για την οποία γίνεται αυτό που λέει η κύρια πρόταση.

Π.χ. Η μαθήτρια στενοχωρήθηκε, **γιατί δεν έγραψε καλά**.

Επειδή είσαι άρρωστος, καλό είναι να προσέχεις.

Αφού διάβασε, θα γράψει καλά.

Καθώς δεν του έδιναν σημασία, έφυγε στενοχωρημένος.

Ας κάνουμε έναν περίπατο, **μια και το θέλεις**.

Μια που φτάσαμε ως εδώ, ας πάμε και στο μοναστήρι.

Εκτός από τις αιτιολογικές προτάσεις, η αιτία μπορεί να δηλωθεί και με άλλους τρόπους ανάλογα με τα κίνητρα, τους στόχους του ομιλητή, το περιβάλλον κ.λπ.

Π.χ. Δεν διάβασε καλά **και** δεν έγραψε στο διαγώνισμα. (συμπλεκτική σύνδεση)

Δεν έγραψε καλά στο διαγώνισμα. Δεν διάβασε καλά. (ασύνδετο σχήμα)

Ο λόγος για τον οποίο δεν έγραψε καλά στο διαγώνισμα, είναι το ότι δεν διάβασε. (λεξική δήλωση)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι αιτιολογικές προτάσεις σχηματίζουν άρνηση με το **δεν**.
2. Ανάλογα με το περιεχόμενό τους εκφέρονται με απλή οριστική, δυνητική οριστική ή πιθανολογική οριστική.
3. Η αιτιολογική πρόταση μπορεί είτε να προηγείται είτε να ακολουθεί την κύρια. Όταν εισάγεται με το **γιατί** και το **διότι**, η κύρια πρόταση προηγείται.
4. Οι αιτιολογικές επιρρηματικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα.

Άσκηση 1

Υπογράμμισε τις δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις και κύκλωσε τις συνδετικές λέξεις που τις εισάγουν.

1. Έμεινα στο σπίτι, γιατί αύριο γράφω διαγώνισμα.
2. Επειδή αισθανόμουν άσχημα, δεν ήρθα χτες στο σχολείο.
3. Έφυγε από την ομάδα, γιατί δεν είχε χρόνο.

4. Μια και επιμένεις τόσο πολύ, δέχομαι την πρόσκληση.
5. Είμαι χαρούμενη, που έρχεται η θεία μου από το χωριό.
6. Η Κατερίνα κλαίει, επειδή δεν την παίζουν οι φίλες της.
7. Αφού δεν έβρισκε δουλειά εδώ, πήγε στο εξωτερικό.
8. Ζήτησε άδεια, μια και δεν αισθανόταν καλά.
9. Είμαι χαρούμενη, που θα ταξιδέψω.
10. Καθώς είχα ανάγκη από χρήματα, έψαξα και για δεύτερη δουλειά.
11. Ντύθηκα βαριά σήμερα, γιατί κάνει πολύ κρύο.
12. Αφού έχει προετοιμαστεί καλά, θα περάσει τις εξετάσεις.

Τελικές προτάσεις

Τελικές ονομάζονται οι επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους **για να**, **να** και δηλώνουν τον σκοπό στον οποίο αποβλέπει αυτό που δηλώνει η πρόταση που προσδιορίζεται.

Π.χ. Πήγε **να συζητήσει το θέμα του**. (με σκοπό να συζητήσει)

Θα σου τηλεφωνήσω, **για να συναντηθούμε**. (με σκοπό να συναντηθούμε)

Η τελική πρόταση μπορεί είτε να προηγείται είτε να έπεται της κύριας πρότασης.

Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται με υποτακτική. Εκφέρονται όμως και με δυνητική οριστική:

α) όταν δηλώνουν σκοπό απραγματοποίητο

Π.χ. Έπρεπε να ήσουν εκεί, **για να έβλεπες** τι έγινε.

β) όταν υπάρχει έλξη από ρήμα παρελθοντικού χρόνου της κύριας πρότασης

Π.χ. Ήρθε, αλλά δεν είχα χρήματα, **για να της έδινα**.

Οι τελικές προτάσεις σχηματίζουν άρνηση με το **μη(ν)** και έχουν πάρει την ονομασία τους από τη λέξη τέλος που στα Αρχαία Ελληνικά σημαίνει σκοπός.

Εκτός από τις τελικές προτάσεις, ο σκοπός μπορεί να δηλωθεί και με άλλους τρόπους.

Π.χ. Θα σου τηλεφωνήσω **για** την αποψινή μας συνάντηση. (χρήση πρόθεσης για)

Ο έρανος έγινε **προς** όφελος των ορφανών. (χρήση πρόθεσης προς)

Δεν **είμαι διατεθειμένος** να φύγω. (λεξική δήλωση)

Ήρθε **με σκοπό** να μείνει. (λεξική δήλωση)

Διάκριση βουλητικών και τελικών προτάσεων

Οι βουλητικές είναι ονοματικές προτάσεις που δηλώνουν επιθυμία και ποτέ δεν εισάγονται με τον σύνδεσμο **για να**, αλλά μόνο με τον βουλητικό σύνδεσμο **να**.

Οι τελικές είναι επιρρηματικές προτάσεις που δηλώνουν σκοπό, εισάγονται κυρίως με τον σύνδεσμο **για να** και όταν εισάγονται με τον σύνδεσμο **να**, αυτός μπορεί να αντικατασταθεί με το **για να**.

Π.χ. Θέλω να συζητήσουμε να ακούσω την άποψή σου. (= για να ακούσω...)

Οι τελικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα μόνο, όταν εισάγονται με το **για να**.

Άσκηση 1

Υπογράμμισε τις δευτερεύουσες τελικές προτάσεις και κύκλωσε τους συνδέσμους που τις εισάγουν.

1. Σηκώθηκε, για να σε χαιρετήσει.
2. Ταξίδεψε, για να γνωρίσει τον κόσμο.
3. Για να ενισχυθεί η ομάδα, έγινε μια μεταγραφή.
4. Επισκέφθηκε τον φίλο του, για να τον ευχαριστήσει.
5. Αποταμιεύει χρήματα, για να αγοράσει υπολογιστή.
6. Πήρε στεγαστικό δάνειο, για να αγοράσει σπίτι.
7. Για να φτάσεις στην πλατεία, θα στρίψεις δεξιά.
8. Διάβασε από σήμερα, για να έχεις ελεύθερο χρόνο αύριο.
9. Το είπα, για να σε πειράξω.

Αποτελεσματικές/συμπερασματικές προτάσεις

Αποτελεσματικές ή **συμπερασματικές** ή προτάσεις **ακολουθίας** λέγονται οι επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τους συμπερασματικούς συνδέσμους **ώστε, που** ή με εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως συμπερασματικοί σύνδεσμοι (**ώστε να, που να, για να, έτσι που** κ.ά.) και φανερώνουν το *συμπέρασμα* ή *αποτέλεσμα* που προκύπτει από το περιεχόμενο της κύριας πρότασης.

Π.χ. Είναι τέτοιος λεβέντης, **που τον καμαρώνουν όλοι.**

Δεν είναι πλεονέκτης, **να τα θέλει όλα δικά του.**

Να κάνετε έτσι τις δουλειές σας, **ώστε να μένει καιρός και για ψυχαγωγία.**

Ήταν τέτοιο το θέαμα, **που να μην μπορώ να το ξεχάσω.**

Κουβέντιαζαν τόσο δυνατά, **έτσι που ακούγονταν έξω στον δρόμο.**

Κανείς δεν είναι τόσο σοφός, **για να ξέρει τα πάντα.**

Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται και με την έκφραση **προκειμένου να** και καμιά φορά με τον σύνδεσμο **και**.

Π.χ. Ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ήρθε στην Αθήνα, **προκειμένου να** συζητήσει με την ελληνική κυβέρνηση θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Μ' έκανε **και** έγινα με όλους κακός.

Όταν μια περίοδος ή ημιπερίοδος αρχίζει με το **ώστε**, η πρόταση που εισάγεται δεν είναι δευτερεύουσα αλλά *κύρια*.

Π.χ. **Όστε** δεν σου πέρασε ο θυμός;

Σε βλέπω καλύτερα. **Όστε** σε άφησε η γρίπη.

Εκτός από τις αποτελεσματικές προτάσεις, υπάρχουν και άλλοι τρόποι δήλωσης του αποτελέσματος.

Π.χ. Η συνάντησή μας *είχε ως αποτέλεσμα* να συμφιλιωθούμε. (χρήση περίφρασης)

Πάχυνε με αποτέλεσμα να μην της κάνουν τα ρούχα της. (ειδική λέξη)
Έχουν απεργία τα αεροπλάνα. Επομένως, θα ταξιδέψουμε με τρένο.
(προτασιακό επίρρημα)
Θα κάνω ό,τι μπορώ στον βαθμό που με αφορά. (χρήση που)

Σχέση αιτίου και αποτελέσματος

Ο ομιλητής, ανάλογα με την έμφαση που θέλει να δώσει (αιτία ή αποτέλεσμα), επιλέγει την κατάλληλη δευτερεύουσα πρόταση.

Π.χ. Έριξε τόση βροχή, που πλημμύρισε το υπόγειο. (αποτελεσματική πρόταση)

Πλημμύρισε το υπόγειο, επειδή έριξε τόση βροχή. (αιτιολογική πρόταση)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Συνήθως στην κύρια πρόταση που προσδιορίζεται από μια αποτελεσματική πρόταση υπάρχει η δεικτική αντωνυμία **τέτοιος**, **-α**, **-ο** ή **τόσος**, **-η**, **-ο** ή τα επιρρήματα **τόσο** ή **έτσι** ή άλλη ισοδύναμη έκφραση.
2. Οι αποτελεσματικές προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους **ώστε** και **που** σχηματίζουν άρνηση με το **δεν**, ενώ όσες εισάγονται με έκφραση που έχει το **να** σχηματίζουν άρνηση με το **μη(ν)**.
3. Οι αποτελεσματικές προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους **ώστε** και **που** εκφέρονται με απλή οριστική, όταν δηλώνουν αποτέλεσμα πραγματικό, ή με δυνητική ή πιθανολογική οριστική, όταν δηλώνουν δυνατό ή πιθανό αποτέλεσμα. Όσες εισάγονται με εκφράσεις που περιέχουν **να**, εκφέρονται με υποτακτική.
4. Οι αποτελεσματικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα.

Άσκηση 1

Να μετατρέψεις τις κύριες προτάσεις σε δευτερεύουσες αποτελεσματικές χρησιμοποιώντας τους συνδέσμους *που* ή *ώστε* και κάνοντας τις αναγκαίες αλλαγές.

1. Πλημμύρισαν οι δρόμοι.
Έβρεξε τόσο πολύ
2. Όλοι την αγαπούν.
Είναι τόσο καλή
3. Δεν μπορούσε να σηκωθεί το πρωί.
Κοιμήθηκε τόσο αργά
4. Του μένει χρόνος για ψυχαγωγία.
Ετοιμάζει εγκαίρως τα μαθήματά του
5. Δεν βλέπει την ώρα να ξαναπάει.
Πέρασε τόσο ωραία στο νησί
6. Ακόμα να συνέλθω.
Τρόμαξα τόσο πολύ
7. Δεν του μιλάει κανείς.
Μας εκνεύρισε τόσο πολύ
8. Κόντεψα να σκάσω.
Έφαγα τόσο πολύ
9. Κουράστηκαν τα μάτια μου.
Δούλεψα τόσο πολύ μπροστά στον υπολογιστή
10. Τα κατάφερα στο τέλος.
Προσπάθησα τόσο πολύ

Υποθετικές προτάσεις

Υποθετικές λέγονται οι επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους **αν, εάν, άμα, σαν**, με τον σύνδεσμο **να** ή με εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως υποθετικοί σύνδεσμοι **εκτός αν, ίσως να** κ.ά. και δηλώνουν την *προϋπόθεση*, τον *όρο* που πρέπει να ισχύει για να αληθεύει ή να γίνει αυτό που αναφέρει η κύρια πρόταση.

Π.χ. **Αν έχετε διαβάσει**, θα δείτε τηλεόραση.

Εάν είναι έτσι, έχεις δίκιο.

Άμα φοβάσαι, φύγε.

Παιδιά, **σαν έχετε καρδιά**, για τα ψηλά τραβάτε.

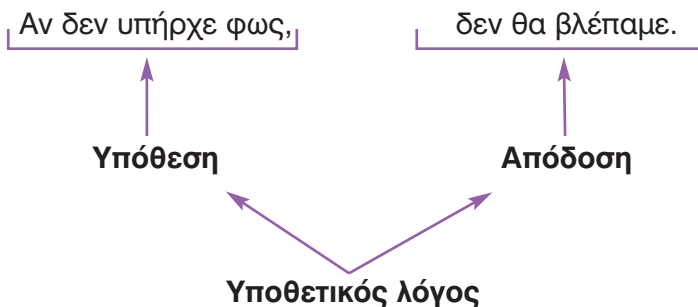
Έτσι πρέπει να γίνει, **εκτός αν συμβεί κάτι απρόοπτο**.

Να μη σε ήξερα, μπορεί και να το πίστευα.

Αν δεν υπήρχε φως, δεν θα βλέπαμε.

Αν δεν φουσκώσει η θάλασσα, ο βράχος δεν αφρίζει.

Η υποθετική πρόταση λέγεται και **υπόθεση**, ενώ η κύρια που προσδιορίζεται από αυτήν λέγεται **απόδοση**. Η υπόθεση και η απόδοση αποτελούν τον υποθετικό λόγο.

Μπορεί μια πρόταση να προσδιορίζεται από δύο ή περισσότερες υποθετικές προτάσεις (με αντίθετο συνήθως περιεχόμενο). Τότε οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με **είτε ... είτε, κι αν ... κι αν ή και να ... και να**.

Π.χ. **Είτε** θέλεις **είτε** δεν θέλεις, αυτό θα γίνει οπωσδήποτε.

Κι αν μείνεις **κι αν** φύγεις, εγώ θα μαγειρέψω.

Και να το πεις **και να** μην το πεις, τίποτε δεν αλλάζει.

Είδη υποθετικού λόγου

Τα είδη του υποθετικού λόγου είναι δύο:

α) Το πραγματικό: όταν δηλώνεται ο όρος από τον οποίο εξαρτάται αντικειμενικά η πραγματοποίηση του περιεχομένου της κύριας πρότασης.

Π.χ. Αν βρέξει, θα σωθεί η παραγωγή. (ο όρος είναι να βρέξει)

Εάν είναι έτσι, έχεις δίκιο. (ο όρος είναι να είναι έτσι)

β) Το αντίθετο του πραγματικού: όταν εκφράζεται το αντίθετο από το πραγματικό, κάτι που δεν γίνεται ή δεν έγινε.

Π.χ. Αν δεν υπήρχε φως, δεν θα βλέπαμε. (αλλά υπάρχει και βλέπουμε)

Αν δεν είχαμε φύγει, θα είχαμε πιαστεί αιχμάλωτοι. (αλλά φύγαμε)

Η υποκειμενική υπόθεση που εκφράζει μια υποκειμενική γνώμη εντάσσεται στην υπόθεση του αντιθέτου του πραγματικού και αποτελούσε παλαιότερα ξεχωριστό είδος υποθετικού λόγου.

Π.χ. Αν υπήρχαν καλύτερες συνθήκες ζωής, ο άνθρωπος θα ζούσε πιο πολύ.

Η υπόθεση του αναμενόμενου ή του αόριστα επαναλαμβανόμενου που δηλώνει κάτι που αναμένεται να γίνει ή να μη γίνει ή κάτι που επαναλαμβάνεται εντάσσεται στην υπόθεση του πραγματικού και αποτελούσε παλαιότερα ξεχωριστό είδος υποθετικού λόγου.

Π.χ. Αν φοβηθείς, φύγε. (αναμένεται ότι μπορεί να φοβηθείς)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Μια υπόθεση εκφράζεται εντονότερα, αν χρησιμοποιήσουμε ευθεία ερώτηση αντί για υποθετική πρόταση.

Π.χ. Έχεις υγεία; Τα έχεις όλα. (αντί: αν έχεις υγεία...)

Το λέει η καρδιά σου; Τότε προχώρα. (αντί: αν το λέει η καρδιά σου...)

2. Συχνά μπορεί να λείπει από έναν υποθετικό λόγο η υπόθεση ή η απόδοση, επειδή εννοείται από τα συμφραζόμενα ή από μια λέξη που προϋπάρχει στη φράση.

Π.χ. Πρέπει να εγχειριστεί. Αλλιώς, κινδυνεύει η ζωή του.
(παραλείπεται η υπόθεση *αν δεν εγχειριστεί* και αντικαθίσταται από τη λέξη *αλλιώς*)

– Θα πας στην εκδρομή;

– Αν είμαι καλά.

(παραλείπεται η απόδοση *θα πάω*, γιατί εννοείται εύκολα)

3. Πολλές φορές οι υποθετικές προτάσεις εκφράζουν ζωηρότερα ή παραστατικότερα *παρομοίωση, έντονη αντίθεση, αιτία, επεξήγηση, απειλή, αποτέλεσμα* ή ισοδυναμούν με ειδική πρόταση.

Π.χ. Αν ο άνθρωπος κατόρθωσε να πετάξει, αυτό οφείλεται στη δύναμη του μυαλού του. (= αντίθεση)

Έτσι και δεν του ξεπληρώσω το κακό, να μη με λένε Γιάννη.
(= απειλή)

Αν ζει μόνος και έρημος, αιτία είναι η ξεροκεφαλιά του.

(= αποτέλεσμα)

Σου φαίνεται παράξενο, αν δέχεται να σε βοηθήσει;

(= ειδική πρόταση)

4. Το **αν** μπορεί επίσης να εκφράζει ευχή ή να εισάγει πλάγια ερωτηματική πρόταση.

Π.χ. Αν ζούσαμε πιο ειρηνικά! (= μακάρι να ζούσαμε...)

Ρώτησέ τον αν πήγε σήμερα σχολείο. (πλάγια ερώτηση)

5. Υπάρχουν χρονικές προτάσεις που δηλώνουν ταυτόχρονα το προτερόχρονο και μια προϋπόθεση. Αυτές λέγονται **χρονικού-ποθετικές** και εισάγονται με τους συνδέσμους *άμα* και *όταν*.

Π.χ. Όταν τρώω πολύ, με πονάει το στομάχι μου.

Άσκηση 1

Να μετατρέψεις τις κύριες προτάσεις σε υποθετικό λόγο χρησιμοποιώντας τον υποθετικό σύνδεσμο που σου δίνεται και κάνοντας τις αναγκαίες αλλαγές.

1. Θέλεις προκοπή; Στρώσου στη δουλειά.

Αν

2. Έχεις γνώση; Έχεις δύναμη.

Σαν

3. Φοβάσαι; Μην έρχεσαι.

Άμα

4. Έχεις μυαλό; Θα πας μπροστά.

Άμα

5. Έχεις τύχη; Διάβαινε.

Σαν

6. Είσαι πλούσιος; Θα την καταλάβαινα τέτοια σπατάλη.

Να

7. Ήρθες νωρίτερα; Θα μας προλάβαινες.

Αν

8. Δεν προσέχεις; Δεν θα καταλάβεις το μάθημα.

Άμα

9. Διάβασες; Θα γράψεις καλά στις εξετάσεις.

Άμα

10. Συνεχίζεις να κάνεις φασαρία; Θα τιμωρηθείς.

Αν

Εναντιωματικές προτάσεις

Εναντιωματικές λέγονται οι προτάσεις που εισάγονται με τους αντιθετικούς συνδέσμους **αν και, ενώ, μολονότι**, καθώς και με τα **μόλο που, και που, που, και/κι ας, ας** κ.ά. και φανερώνουν **ισχυρή αντίθεση** (εναντίωση) προς αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση και το οποίο θεωρούμε ως πραγματικό.

Π.χ. **Αν και δεν έπρεπε** να πας, εσύ πήγες.

Έγραφα καλά, **κι ας μην είχα διαβάσει** πολύ.

Τους ακολούθησα, **μόλο που δεν ήθελα** να πάω μαζί τους.

Και που τον παρακάλεσαν, δεν τους έκανε τη χάρη.

Έφαγα τελικά, **κι ας μην πεινούσα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι εναντιωματικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική και σχηματίζουν άρνηση με το **δεν**, εκτός από τις προτάσεις που εισάγονται με το **και ας**, στις οποίες η άρνηση σχηματίζεται με το **μη(ν)**.
2. Όταν η εναντιωματική πρόταση είναι αρνητική, η κύρια είναι καταφατική και αντίστροφα.
3. Οι εναντιωματικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα.

Άσκηση 1

Να μετατρέψεις τις κύριες προτάσεις σε κύρια και δευτερεύουσα εναντιωματική πρόταση (ή δευτερεύουσα εναντιωματική και κύρια), χρησιμοποιώντας τον αντιθετικό σύνδεσμο που σου δίνεται και κάνοντας τις αναγκαίες αλλαγές.

1. Έπρεπε να τον επισκεφτεί. Δεν του ήταν ευχάριστο.

αν και

2. Είχε περάσει η ώρα. Δεν ήθελε να σταματήσει το παιχνίδι.

μολονότι

3. Πήγαμε στον κινηματογράφο. Προτιμούσα να πάμε στο θέατρο.

ενώ

4. Δεν είναι πλούσιος. Έχει ό,τι του χρειάζεται.

μόλο που

5. Πήγαν. Δεν τους είχαν καλέσει.

αν και

6. Θα πω τη γνώμη μου. Θα διαφωνήσεις.

κι ας

7. Τους είχαμε ειδοποιήσει. Δεν ήρθαν εγκαίρως.

μόλο που

8. Δεν είχε κέφι να βγει έξω. Ήρθε στον κινηματογράφο μαζί μου.

μολονότι

9. Είχα πολύ λίγες ελπίδες. Προσπάθησα.

αν και

10. Δεν μπορώ να το κάνω. Το θέλω.

μολονότι

Παραχωρητικές προτάσεις

Παραχωρητικές λέγονται οι επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους **και αν, και να, που να, ως ... και, να** και φανερώνουν *παραχώρηση*. Οι παραχωρητικές προτάσεις εκφράζουν μια πράξη ή μια κατάσταση που δεν είναι απαραίτητα πραγματική αλλά ενδεχόμενη ή και αδύνατη.

Π.χ. **Κι αν ακόμα δεχτείς**, πρέπει να τους πεις τις αντιρρήσεις σου.

(ο ομιλητής φαίνεται να πιστεύει ότι, αυτός προς τον οποίο απευθύνεται, δεν δέχεται, αλλά κάνει παραχώρηση προς το αντίθετο)

Και να μη μου το ζητούσες, εγώ θα σου το έδινα. (αλλά φαίνεται ότι το ζήτησες)

Η παραχώρηση εκφράζεται εντονότερα με την προσθήκη στην παραχωρητική πρόταση των συνδέσμων **ακόμη και** ή **μακάρι να** και στην κύρια πρόταση των συνδέσμων **πάλι** ή **όμως**.

Π.χ. Ακόμα και να τον παρακαλάνε, αυτός πάλι δεν θα πάει.

Δεν έκανε όμως εξαίρεση, μακάρι να ήταν και ο πατέρας του.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι παραχωρητικές προτάσεις εκφέρονται:
 - α) με οριστική παρελθοντικού χρόνου, κυρίως όταν το νόημά τους αναφέρεται στο παρελθόν
 - β) με υποτακτική, όταν το νόημά τους αναφέρεται στο παρόν ή το μέλλον
2. Οι παραχωρητικές προτάσεις σχηματίζουν άρνηση με το **μη(ν)**, εκτός από εκείνες που εισάγονται με το **και αν** στις οποίες η άρνηση σχηματίζεται με το **δεν**.
3. Οι παραχωρητικές προτάσεις, εκτός από όσες εισάγονται με το **ως ... και**, είναι κατά τη σημασία τους υποθετικές προτάσεις.
4. Οι παραχωρητικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα.

Άσκηση 1

Να μετατρέψεις τις κύριες προτάσεις σε κύρια και δευτερεύουσα παραχωρητική πρόταση (ή δευτερεύουσα παραχωρητική και κύρια), χρησιμοποιώντας τις συνδετικές λέξεις που σου δίνονται και κάνοντας τις αναγκαίες αλλαγές.

1. Δεν κάνω αυτήν τη δουλειά. Με πληρώνουν όσο όσο.

.....
.....

2. Δεν θα σταματήσω την προσπάθεια. Διαφωνείς.

.....
.....

3. Θέλεις να με βοηθήσεις. Δεν μπορείς.

.....
.....

4. Δεν του αγοράζει ποδήλατο. Την παρακαλάει καθημερινά.

.....
.....

5. Έχω δουλειά. Πέρνα από το σπίτι.

.....
.....

6. Αποφάσισε εσύ τι θέλεις να σπουδάσεις. Εγώ θα σε βοηθήσω!

.....
.....

Χρονικές προτάσεις

Χρονικές λέγονται οι επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους **όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν (να), μόλις, προτού, ώσπου, ωστόσο, όσο που, όποτε, άμα** ή με συνδυαστικές λέξεις που χρησιμοποιούνται ως χρονικοί σύνδεσμοι **όσο, ό,τι, εκεί που, όσο που να, έως ότου να, κάθε που** κ.λπ. και προσδιορίζουν χρονικά μια άλλη πρόταση.

Π.χ. **Όταν** φύγεις, θα τα ξεχάσεις όλα.

Μας ειδοποίησε, **αφού** ξεκίνησε.

Άμα ταξιδεύω, ζαλίζομαι.

Πριν (να) φύγω, θα περάσω να σε δω.

Εκεί που νομίζαμε ότι άνοιξε ο καιρός, ξανάρχισε η κακοκαιρία.

Αφότου ήρθε, όλα άλλαξαν.

Σαν τον είδα, ξαφνιάστηκα.

Όποτε ήθελε κάτι, το ζητούσε με επιμονή.

Η χρονική πρόταση δηλώνει:

α) το ταυτόχρονο [εκεί που, ενώ, ενόσω, καθώς, όσο, όποτε, όταν, σαν]

Π.χ. Όταν ταξιδεύω με αυτοκίνητο, ζαλίζομαι.

(ταξιδεύω και ταυτόχρονα ζαλίζομαι)

Στην περίπτωση αυτή το περιεχόμενο της χρονικής πρότασης πραγματοποιείται ταυτόχρονα με το περιεχόμενο της κύριας πρότασης που προσδιορίζει.

β) το προτερόχρονο [άμα, αφού, αφότου, μόλις, μετά που, όποτε, όταν, σαν]

Π.χ. Φύγαμε από το σπίτι, αφού φτιάξαμε τις βαλίτσες.

(πρώτα φτιάξαμε τις βαλίτσες και μετά φύγαμε)

Στην περίπτωση αυτή πρώτα γίνεται αυτό που λέει η χρονική πρόταση και ύστερα αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση.

γ) το υστερόχρονο [μέχρι να/που, όσο να/που, πριν (να), προτού (να), ωστόσο (να), ώσπου (να), όποτε, όταν]

Π.χ. Προτού φύγω, θα περάσω να σε δω.

(πρώτα θα περάσω να σε δω και ύστερα θα φύγω)

Στην περίπτωση αυτή προηγείται χρονικά το νόημα της κύριας πρότασης και έπεται εκείνο της χρονικής πρότασης.

Οι χρονικοί σύνδεσμοι:

- **όταν, σαν** δηλώνουν τη στιγμή που αρχίζει να γίνεται κάτι
- **άμα, μόλις** δηλώνουν το σχεδόν ταυτόχρονο
- **ενώ, καθώς** δηλώνουν τον συγχρονισμό δύο πράξεων
- **πριν (να), προτού** δηλώνουν το υστερόχρονο σε σχέση με το νόημα της κύριας πρότασης
- **ωστόσο, ώσπου** δηλώνουν το τέρμα
- **όποτε, κάθε** δηλώνουν επανάληψη

Χρονικές προτάσεις εισάγονται και με επιρρηματικές χρονικές εκφράσεις που ακολουθούνται από το *που* και περιέχουν ονόματα (*από την ώρα που, κάθε φορά που, τη μέρα που* κ.ά.)

Π.χ. Βρέχει **από την ώρα που** έφυγα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι χρονικές προτάσεις σχηματίζουν άρνηση με το **δεν**, εκτός αν ο χρονικός σύνδεσμος έχει **να**, οπότε η άρνηση σχηματίζεται με το **μη(ν)**.

Π.χ. Αφού **δεν** έρχονται ποτέ αυτοί, πάμε εμείς.

Θα τα χαρίσει όλα, ώσπου να **μην** του μείνει τίποτα.

2. Οι χρονικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα.

Οι δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις, καθώς και οι προσδιορισμοί του χρόνου χρησιμεύουν πολύ στην οργάνωση του αφηγηματικού λόγου, γιατί επιτρέπουν στον αναγνώστη/ακροατή να παρακολουθεί τη ροή των γεγονότων και να κατανοεί τις μεταξύ τους σχέσεις.

Άσκηση 1

Να μετατρέψεις τις κύριες προτάσεις σε δευτερεύουσες χρονικές και κύριες χρησιμοποιώντας τους συνδέσμους που δίνονται.

1. Με την ανατολή του ήλιου όλα ημερεύουν.

όταν

..... όλα
ημερεύουν.

2. Με τον ερχομό του θείου μας πολλά πράγματα άλλαξαν.

αφότου

..... πολλά
πράγματα άλλαξαν.

3. Με το πέρασμα του χρόνου τα δυσάρεστα ξεχνιούνται.

καθώς

..... τα
δυσάρεστα ξεχνιούνται.

4. Με τον ερχομό της άνοιξης τα δέντρα ανθίζουν.

όταν

..... τα δέντρα
ανθίζουν.

5. Πριν από το φαγητό να πλύνεις τα χέρια σου.

προτού

..... να πλύνεις τα
χέρια σου.

6. Με τον ερχομό του καλοκαιριού φεύγαμε για το νησί.

σαν

..... φεύγαμε για
το νησί.

7. Να έχεις τελειώσει τα διαβάσματά σου ως την επιστροφή μου.

ωσότου

Να έχεις τελειώσει τα διαβάσματά σου
.....

8. Με το κλείσιμο του σχολείου το προαύλιο ερήμωσε.

μόλις

..... το προαύλιο
ερήμωσε.

9. Τα φύλλα αρχίζουν να πέφτουν με τον ερχομό του φθινοπώρου.

όταν

Τα φύλλα αρχίζουν να πέφτουν
.....

10. Ως την ενηλικίωση ο άνθρωπος αλλάζει πολύ.

ώσπου

Ο άνθρωπος αλλάζει πολύ
.....

Αναφορικές προτάσεις

Οι **αναφορικές επιρρηματικές** προτάσεις εντάσσονται στις ελεύθερες αναφορικές, εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα (**όπου, που, όπως, πως, όσο, καθώς, σαν, ωσάν** κ.λπ.) και προσδιορίζουν το ρήμα της κύριας πρότασης ως προς τον *τόπο*, τον *χρόνο*, την *αιτία*, τον *τρόπο*, τον *σκοπό*, το *αποτέλεσμα* κ.λπ. ή συμπληρώνουν το νόημα επιρρημάτων ή επιρρηματικών προσδιορισμών της κύριας πρότασης.

Π.χ. Θα πάμε **όπου θέλετε**. (προσδιορίζει το ρήμα ως προς τον τόπο)

Θα φάμε **όπως θέλετε**. (προσδιορίζει το ρήμα ως προς τον τρόπο)

Θα φύγουμε **όποτε θέλετε**. (προσδιορίζει το ρήμα ως προς τον χρόνο)

Λυπήθηκα **που δεν σε πρόλαβα**. (προσδιορίζει το ρήμα ως προς την αιτία)

Πλήρωσε **όσο θέλεις**. (προσδιορίζει το ρήμα ως προς το ποσό)

Θα δεχτώ μόνο έτσι, **όπως σου είπα**. (προσδιορίζει το επίρρημα ως προς τον τρόπο)

Κοκκίνισε τόσο, **που φοβήθηκα** μην πάθει κάτι κακό. (προσδιορίζει το επίρρημα ως προς το ποσό)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις που φανερώνουν παρομοίωση εισάγονται κανονικά με τα αναφορικά επιρρήματα **όπως** και **καθώς**.

Π.χ. Παίζουν με τις λέξεις, **όπως** οι δεξιότεχνες του τσίρκου με τα στεφάνια.

Όταν όμως φανερώνουν υποθετική παρομοίωση, μπορεί να εισάγονται και με το **σα(ν) (να)** ή **ωσάν να**.

Π.χ. Βάδιζε, **σαν να** ήταν μεθυσμένος.

2. Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις δεν χωρίζονται με κόμμα, όταν προσδιορίζουν το ρήμα της κύριας πρότασης ως αναγκαίοι προσδιορισμοί, π.χ. Φάε **όσο θέλεις**.

Χωρίζονται όμως με κόμμα, όταν συμπληρώνουν το νόημα επιρρηματος ή επιρρηματικού προσδιορισμού ή όταν εκφράζουν παρομοίωση.

Π.χ. Θα δεχτώ μόνο έτσι, **όπως σου είπα**.

Άσκηση 1

Συμπλήρωσε τις προτάσεις επιλέγοντας τις κατάλληλες συνδετικές λέξεις.

1.

Το ζήτημα αυτό να το τακτοποιήσεις νομίζεις.

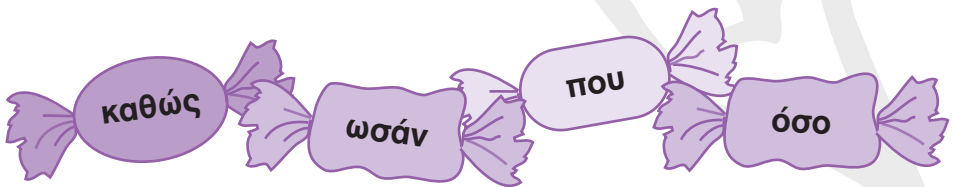
Πρέπει να πας σε στείλουν.

Μας είπε για τον θείο του ήρθε από τον Καναδά.

Περπατούσε με μεγάλη αστάθεια, να ήταν μεθυσμένος.

Του μιλούσε τόσο σιγά, χρειαζόταν.

2.

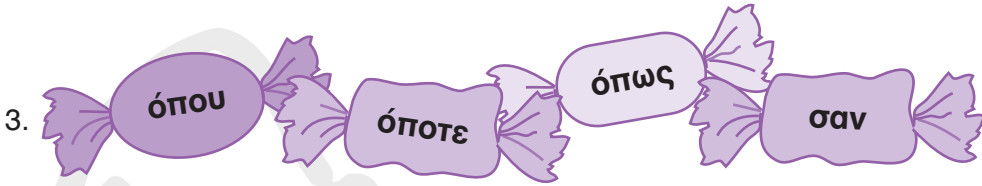

Θα πληρώσω μόνο τόσο, γράψει το ρολόι.

Ανέβηκαν τόσο ψηλά, τρόμαξαν να κοιτάξουν κάτω.

Η ανάγκη λύγιζε τις ψυχές, ο άνεμος λυγίζει τα κλαδιά.

Κοιτούσε ανυπόμονα, να περίμενε κάποιον.

Ανεβήκαμε στην κορυφή βρισκόταν ένα εκκλησάκι.

Να ντυθείς έτσι, σου είπα.

Μιλούσε, να ήταν υπνωτισμένος.

Δεν θα φύγουμε θέλεις.

Κάτσε θέλεις.

Δεν θα πας θέλεις.

Λυπάμαι δεν θα έρθεις.

Δεν μπορείς να γράφεις θέλεις.

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Όταν σε μια πρόταση χρησιμοποιείται ενεργητικό ρήμα ή ρήμα ενεργητικής διάθεσης, τότε η πρόταση έχει **ενεργητική σύνταξη**. Στην περίπτωση αυτή τονίζεται ότι κάποιος ή κάτι ενεργεί και δίνεται έμφαση στην ενέργεια του ρήματος.

Π.χ. Η Άννα δημοσίευσε το άρθρο.

Ο Κώστας έλυσε το μυστήριο.

Ο διευθυντής έδωσε αύξηση.

Αντιθέτως αν το ρήμα της πρότασης είναι παθητικό ή ρήμα παθητικής διάθεσης, τότε η πρόταση έχει **παθητική σύνταξη** και δίνεται έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας.

Στην παθητική σύνταξη αυτό που τονίζεται είναι ότι το υποκείμενο παθαίνει κάτι από κάποιον άλλον ή από κάτι.

Π.χ. Το δέντρο χτυπήθηκε από τον κεραυνό.

Τα σπαρτά καταστράφηκαν από το χαλάζι.

Τα νέα μαθεύτηκαν σε όλο το χωριό.

Τελικά δόθηκε παράταση.

Δεν πρέπει να συγχέουμε την ενεργητική και την παθητική **φωνή** με την ενεργητική και την παθητική **διάθεση**.

Η **φωνή** του ρήματος μας δίνει πληροφορίες για τη **μορφή** του, ενώ η **διάθεση** του ρήματος μας πληροφορεί για τη **σημασία** του. Ένα ρήμα, για παράδειγμα, μπορεί να ανήκει από πλευράς μορφής στην ενεργητική φωνή, αλλά από πλευράς σημασίας να έχει παθητική διάθεση, αν δηλώνει ότι κάποιος παθαίνει κάτι από κάποιον άλλον.

Τα χιόνια **έλιωσαν** από τον ήλιο.

ενεργητική φωνή

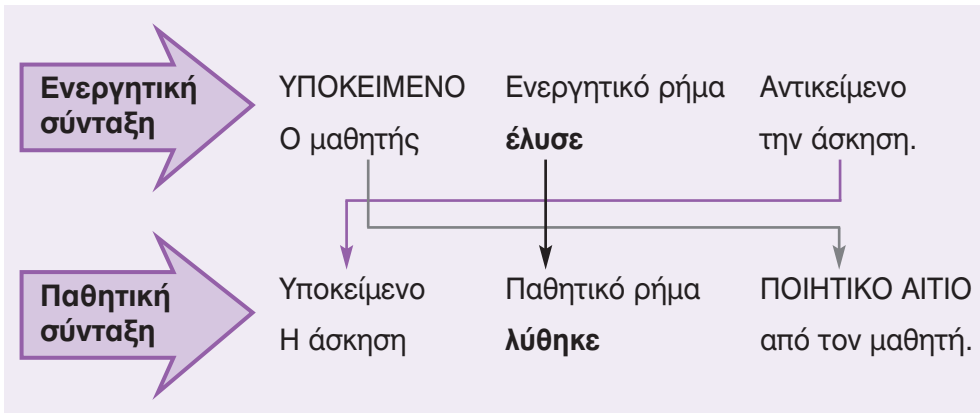
Το ρήμα σύμφωνα με τη **μορφή** του ανήκει στην **ενεργητική φωνή** (το α΄ ενικό της οριστικής του ενεστώτα τελειώνει σε **-ω**).

παθητική διάθεση

Το ρήμα σύμφωνα με τη **σημασία** του έχει **παθητική διάθεση**, γιατί δηλώνει ότι το υποκείμενο παθαίνει κάτι από κάτι άλλο.

(= ο ήλιος έλιωσε τα χιόνια)

Μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική

Για να μετατραπεί η σύνταξη μιας πρότασης από ενεργητική σε παθητική, θα πρέπει να γίνουν τα ακόλουθα:

- το **αντικείμενο** της ενεργητικής πρότασης γίνεται **υποκείμενο** της παθητικής (θέμα της πρότασης)
- το **ενεργητικό** ρήμα γίνεται **παθητικό**
- το **υποκείμενο** της ενεργητικής πρότασης γίνεται **ποιητικό αίτιο**

Ποιητικό αίτιο λέγεται το προθετικό σύνολο που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο παθαίνει κάτι το υποκείμενο.

Το ποιητικό αίτιο απαντάται στις εξής μορφές:

- **από + αιτιατική**²⁸, π.χ. Το σπίτι καταστράφηκε από τον σεισμό.
- **σε + αιτιατική** (με ρηματικά επίθετα σε -τός), π.χ. Είναι αγαπητός σε όλους.
- **με + αιτιατική** (με παθητικές μετοχές που λήγουν σε -μενος), π.χ. Είναι γραμμένο με μελάνι.
- **ως α΄ συνθετικό σε μετοχές παρακειμένου**, π.χ. φεγγαρολουσμένη (= λουσμένη από το φεγγάρι)

Το ποιητικό αίτιο παραλείπεται, όταν εννοείται εύκολα.

Όταν το ρήμα μιας πρότασης με ενεργητική σύνταξη είναι **αποθετικό**, τότε δεν μπορεί να μετατραπεί σε παθητικό, γιατί τα αποθετικά ρήματα, όπως *δέχομαι, εύχομαι, περιποιούμαι*, έχουν ενεργητική διάθεση.

Π.χ. Η νοσοκόμα **περιποιείται** τους ασθενείς.

Ο γιατρός **δέχεται** τους ασθενείς του καθημερινά.

Στην περίπτωση αυτή το αποθετικό ρήμα μπορεί να αντικατασταθεί στην παθητική σύνταξη από κάποιο άλλο συνώνυμο ρήμα παθητικής διάθεσης ή να διατυπωθεί περιφραστικά.

Ενεργητική σύνταξη

Ο υπουργός **δέχτηκε** τους επισκέπτες.
(αποθετικό ρήμα)

Παθητική σύνταξη

Οι επισκέπτες **έγιναν δεκτοί** από τον υπουργό.
(περιφραστική διατύπωση)

²⁸ Το από + αιτιατική δεν δηλώνει πάντα το ποιητικό αίτιο.
Π.χ. Κατάγεται από την Κοζάνη. (καταγωγή, προέλευση)

Στην **παθητική σύνταξη** ο δράστης της ενέργειας του ρήματος έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Γι' αυτό η παθητική σύνταξη είναι πιο ουδέτερη και απρόσωπη σε σχέση με την ενεργητική και χρησιμοποιείται συχνότερα στον γραπτό και τον επίσημο λόγο (επιστημονικό, δημοσιογραφικό κ.ά.).

Π.χ. Ανακοινώθηκαν σήμερα τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας.

Τα νέα μέτρα θα ληφθούν πολύ σύντομα.

Απαγορεύεται η είσοδος!

Άσκηση 1

Σημείωσε αν οι παρακάτω προτάσεις είναι σε ενεργητική ή παθητική σύνταξη.

	Ενεργητική σύνταξη	Παθητική σύνταξη
1. Οι εχθροί κατέλαβαν το φρούριο.	☐	☐
2. Το μυστήριο λύθηκε.	☐	☐
3. Η Άννα αγόρασε αυτοκίνητο.	☐	☐
4. Το πάρκο δόθηκε στον δήμο.	☐	☐
5. Οι πυροσβέστες έσβησαν τη φωτιά.	☐	☐
6. Το κτήριο θα αναπαλαιωθεί.	☐	☐
7. Η αστυνομία εντόπισε τον κλέφτη.	☐	☐
8. Οι ύποπτοι καταζητούνται.	☐	☐
9. Ο άρρωστος ξεπέρασε τον κίνδυνο.	☐	☐
10. Η θεραπεία ολοκληρώθηκε.	☐	☐
11. Ο Πέτρος απέκτησε χρήματα.	☐	☐
12. Η κατάσταση αντιμετωπίστηκε.	☐	☐

	Ενεργητική σύνταξη	Παθητική σύνταξη
13. Ο πρόεδρος ανακοίνωσε τα νέα μέτρα.	☐	☐
14. Η υπόθεση διαλευκάνθηκε.	☐	☐
15. Τα δύο κράτη υπέγραψαν τη συμφωνία.	☐	☐
16. Η πόλη καταστράφηκε από τον σεισμό.	☐	☐
17. Ο Κώστας θα εκδώσει ένα μυθιστόρημα.	☐	☐
18. Το αυθαίρετο γκρεμίστηκε.	☐	☐
19. Η Άννα μαζεύει λουλούδια.	☐	☐
20. Το πρόγραμμα ανακοινώθηκε.	☐	☐
21. Η επιτροπή απέρριψε την πρόταση.	☐	☐
22. Ο κατάσκοπος εντοπίστηκε.	☐	☐
23. Διάβασα ένα καταπληκτικό βιβλίο.	☐	☐
24. Η φωτιά εξαπλώθηκε.	☐	☐

Άσκηση 2

Να μετατρέψεις τη σύνταξη των προτάσεων από ενεργητική σε παθητική ή αντίστροφα.

1. Οι μαθητές έβαψαν την τάξη.

.....

2. Τα νέα ανακοινώθηκαν από τη Νίκη.

.....

3. Όλοι εκτίμησαν την πράξη του.

.....

4. Ο ιδιοκτήτης πούλησε το σπίτι.

5. Η πολυκατοικία αναστατώθηκε από τον θόρυβο.

6. Ο δασοφύλακας προστατεύει το δάσος.

7. Νέα μέτρα πάρθηκαν από την κυβέρνηση.

8. Η Αθηνά τροποποίησε την πρόταση.

9. Οι ειδικοί μέτρησαν τους ρύπους.

10. Τα ευρήματα καταγράφηκαν από τους αρχαιολόγους.

Άσκηση 3

Σχημάτισε προτάσεις με τις παρακάτω λέξεις.

Η επιστολή
από τη βροχή
έλιωσαν

από τη ζέστη
στάλθηκε

Τα παγάκια

χάλασαν

από τον υπουργό

Τα τηλέφωνα

Υποκείμενο

Ρήμα

Ποιητικό Αίτιο

1.

2.

3.

από τον Κολόμβο Η Μαρία από τον κεραυνό
 Το κυπαρίσσι ανακαλύφθηκε από την ταχύτητα Η Αμερική
 ζαλίστηκε

Υποκείμενο

Ρήμα

Ποιητικό Αίτιο

4.
5.
6.

κυβερνήθηκε από τον Πέτρο από την αστυνομία διαλευκάνθηκε
 Το οικόπεδο Το έγκλημα Η Αθήνα αγοράστηκε από τον Περικλή

Υποκείμενο

Ρήμα

Ποιητικό Αίτιο

7.
8.
9.

Τα λάθη Οι νόμοι από τον Νίκο
 έχει προταθεί από τον δάσκαλο θα σημειώνονται Η εκδρομή
 από τη Βουλή

Υποκείμενο

Ρήμα

Ποιητικό Αίτιο

10.
11.
12.

4. Τα αποτελέσματα	εισπράττονται	από το φεγγάρι.
5. Οι φόροι	ανακοινώθηκαν	από την επιτροπή.
6. Ο δρόμος	φωτιζόταν	από το κράτος.
7. Το ζήτημα	αγοράστηκε	από την Άννα.
8. Το φόρεμα	απολύθηκε	από τον υπουργό.
9. Ο υπάλληλος	αντιμετωπίστηκε	από τον εργοδότη του.
10. Το σπίτι	επισκευάστηκαν	από το δικαστήριο.
11. Τα αυτοκίνητα	αγοράστηκε	από τον παππού.
12. Ο κατηγορούμενος	αθώθηκε	από τους μηχανικούς.

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ευθύς λόγος ονομάζεται η απευθείας και άμεση διατύπωση της σκέψης μας ή η επανάληψη χωρίς καμία αλλαγή των λόγων που είπε κάποιος, έτσι όπως ακριβώς τους είπε.

Π.χ. – Γιατί δεν ήρθες στη συνέλευση;

– Είχα κάποια δουλειά.

– Έχασες. Έπρεπε να έρθεις. Είπαν: «Περιμένουμε τις προτάσεις σας μέχρι την Πέμπτη».

Ο τρόπος αυτός της άμεσης έκφρασης ζωντανεύει τον λόγο και γι' αυτό χρησιμοποιείται ευρύτατα στη λογοτεχνία και ιδιαίτερα στο θέατρο.

Στον ευθύ λόγο εκφράζουμε απευθείας και άμεσα τη σκέψη μας με τους παρακάτω τρεις τρόπους:

– Γιατί δεν ήρθες;

Με ρώτησε: «Γιατί δεν ήρθες;»

«Γιατί δεν ήρθες;» με ρώτησε.

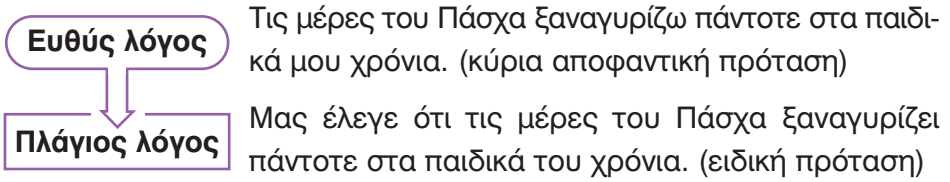
Πλάγιος λόγος ονομάζεται η μεταφορά και ανακοίνωση από κάποιον, των λόγων που είπε κάποιος άλλος.

Π.χ. Τον ρώτησε γιατί δεν ήρθε.

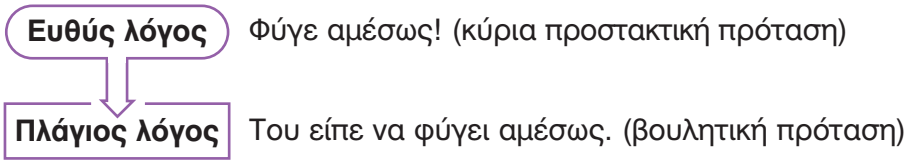
Εκείνος απάντησε ότι είχε κάποια δουλειά.

Όταν ο ευθύς λόγος μετατρέπεται σε πλάγιο, συμβαίνουν οι εξής μεταβολές:

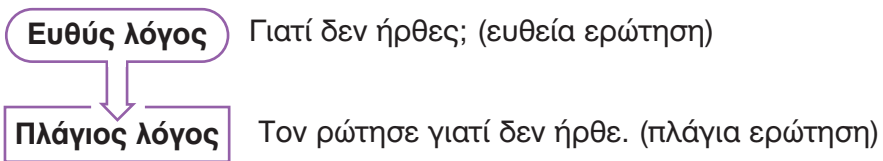
α) Οι κύριες αποφαντικές προτάσεις μετατρέπονται σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις:

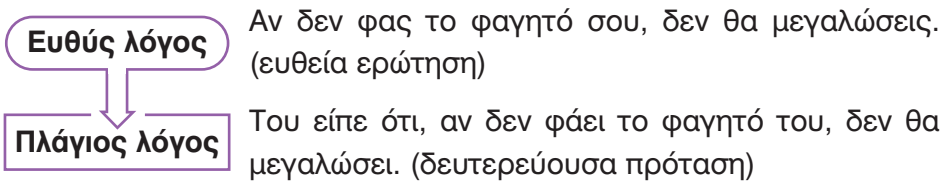
β) Οι κύριες προστακτικές προτάσεις μετατρέπονται σε βουλητικές προτάσεις:

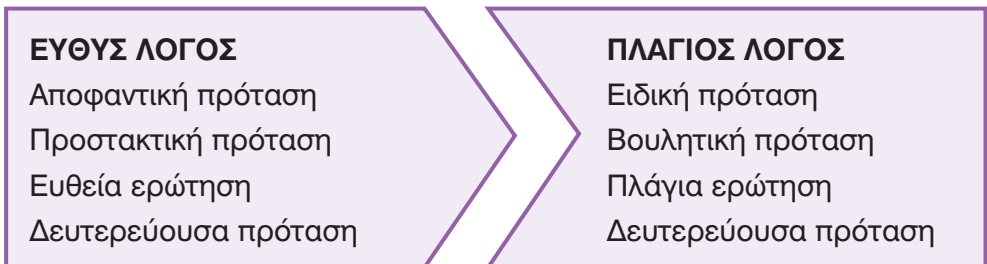
γ) Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις μετατρέπονται σε δευτερεύουσες πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ερωτήσεις):

δ) Οι δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες:

Οι μεταβολές που παρατηρούνται, όταν ο λόγος από ευθύς γίνεται πλάγιος, αποδίδονται σχηματικά ως εξής:

Στον ευθύ λόγο κυριαρχούν οι ανεξάρτητες προτάσεις. Ο πλάγιος λόγος διατυπώνεται με δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις οι οποίες εξαρτώνται από ρήματα, όπως *ρωτώ, λέγω, αισθάνομαι, γνωρίζω* κ.λπ. Πρόκειται δηλαδή για **εξαρτημένο λόγο**. Κάποια από τα ρήματα αυτά είναι ουδέτερα (*λέγω, δηλώνω*), άλλα όμως ρήματα προσδίδουν πρόσθετα σχόλια, δηλώνοντας την άποψη αυτού που μεταφέρει τον λόγο (*κρίνω, φαντάζομαι, υποθέτω, απαιτώ*).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Όταν ο ευθύς λόγος μετατρέπεται σε πλάγιο, εκτός από τις αλλαγές στις εγκλίσεις, στους χρόνους²⁹, στα πρόσωπα του ρήματος, καθώς και στις αντωνυμίες, μπορεί να αλλάξει αναλόγως και το **τοπικό** ή το **χρονικό επίρρημα**:

Ευθύς λόγος: –**Χτες** ο Γιάννης δεν ήθελε να μείνει **εδώ**, παρόλο που επέμενε η Μαρία.

Πλάγιος λόγος: Είπε ότι **την προηγούμενη** ο Γιάννης δεν ήθελε να μείνει **εκεί**, παρόλο που επέμενε η Μαρία.

2. Στον ευθύ λόγο, όταν καταγράφουμε τα λόγια κάποιου, όπως ακριβώς τα είπε, βάζουμε **εισαγωγικά** και πριν απ' αυτά **δύο τελείες**.

Π.χ. Με ρώτησαν: «Τι φοβάσαι;»

Κι εγώ τους είπα: «Φοβάμαι το σκυλί.»

²⁹ α) Αν το ρήμα της πρότασης στον ευθύ λόγο είναι χρόνου **ενεστώτα** ή **παρακειμένου**, στον πλάγιο λόγο το ρήμα ή μένει στον ίδιο χρόνο ή μετατρέπεται στον αντίστοιχο ιστορικό χρόνο (δηλ. μετατρέπεται από ενεστώτα σε παρατατικό και από παρακείμενο σε υπερσυντέλικο).

Π.χ. **Είμαι** κουρασμένος. (ευθύς λόγος - ενεστώτας)

Του είπε ότι **είναι** κουρασμένος. (πλάγιος λόγος - ενεστώτας)

Του είπε ότι **ήταν** κουρασμένος. (πλάγιος λόγος - παρατατικός)

β) Αν το ρήμα της πρότασης στον ευθύ λόγο είναι χρόνου **μέλλοντα**, στον πλάγιο λόγο το ρήμα ή μένει στον ίδιο χρόνο ή μετατρέπεται σε παρατατικό με το **θα** μπροστά του.

Π.χ. **Θα πάω** στην Αμερική. (ευθύς λόγος - μέλλοντας)

Μου είπε ότι **θα πάει** στην Αμερική. (πλάγιος λόγος - μέλλοντας)

Μου είπε ότι **θα πήγαινε** στην Αμερική. (πλάγιος λόγος - θα + παρατατικός)

Στην καθημερινή όμως ομιλία παρατηρείται η τάση να διατηρείται και στον πλάγιο λόγο τόσο η εγκλίση όσο και ο χρόνος που είχε το ρήμα στον αντίστοιχο ευθύ λόγο.

Όταν υπάρχει διάλογος, βάζουμε παύλα.

Π.χ. – Πού πας;

– Πάω στο περίπτερο.

3. Στον ευθύ λόγο οι προσωπικές αντωνυμίες (ως υποκείμενα, αντικείμενα, προσδιορισμοί) απαντούν στο **α΄** και το **β΄ πρόσωπο**, ενώ στον πλάγιο λόγο στο **γ΄ πρόσωπο**.

Ευθύς λόγος: Τώρα **εγώ** δεν θέλω.

Πλάγιος λόγος: Έλεγε ότι τότε **αυτός** δεν ήθελε.

4. Στον ευθύ λόγο μπορεί να υπάρχουν εισαγωγικά, θαυμαστικά, ερωτηματικά, ενώ στον πλάγιο λόγο όχι.

Ευθύς λόγος: «Τι θέλουν αυτοί να πετύχουν και μαζεύτηκαν έξω από τη Βουλή;» με ρώτησε ένας κύριος.

Πλάγιος λόγος: Με ρώτησε ένας κύριος, τι ήθελαν αυτοί να πετύχουν και μαζεύτηκαν έξω από τη Βουλή.

Άσκηση 1

Οι παρακάτω προτάσεις είναι διατυπωμένες σε ευθύ ή πλάγιο λόγο;

	ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1. Όλοι με ρωτούσαν να τους πω τι είχε συμβεί.	☐	☐
2. Τους έλεγα ότι όλα θα πάνε καλά.	☐	☐
3. Τους λέω: «Όλα θα πάνε καλά.»	☐	☐
4. Ο δάσκαλος ρώτησε: «Ποιοι πολέμησαν στον Μαραθώνα;»	☐	☐
5. Εσύ τι τους απάντησες;	☐	☐
6. Τον παρακάλεσα να μου διαβάσει ένα ποίημά του.	☐	☐

	ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
7. Εκείνος αναρωτήθηκε: «Πώς τα κατάφερε κι έφτασε τόσο ψηλά;»	☐	☐
8. Η τύχη ευνοεί τους τολμηρούς.	☐	☐
9. Υποστήριξε ότι, για να πετύχεις, πρέπει να τολμήσεις.	☐	☐
10. Μαρία, πήγαινε, σε παρακαλώ, να βοηθήσεις τη μητέρα σου.	☐	☐
11. Πώς κατάφερες να λύσεις την άσκηση;	☐	☐
12. Εσύ τι τους είπες;	☐	☐
13. Μου είπε ότι πρέπει να προσπαθήσω.	☐	☐
14. Το έχω βάλει κάτω από τα βιβλία.	☐	☐
15. Έχω διαβάσει.	☐	☐
16. «Να διαβάσεις τώρα», της είπα.	☐	☐
17. Τον ρώτησα πότε θα επιστρέψει.	☐	☐
18. Τι είπες;	☐	☐
19. Ρώτησε γιατί δεν ήρθε η μητέρα μου.	☐	☐
20. Πες μου τι να κάνω τώρα.	☐	☐

Άσκηση 2

Να μετατρέψεις τον πλάγιο λόγο σε ευθύ. Μην ξεχάσεις τα εισαγωγικά, όπου αυτά χρειάζονται.

1. Τους είπε να μείνουν λίγο ακόμα.
-

2. Απάντησε ότι έχει νοσταλγήσει το νησί του.

Απάντησε:

3. Έλεγε ότι θα διαβάσει όλα τα μαθήματά της.

....., έλεγε.

4. Τους είπε ότι θα φθάσουν συντομότερα, αν πάνε από το μονοπάτι.

.....

5. Έλεγε ότι τότε έμαθε τι συνέβη, ενώ πιο πριν το αγνοούσε.

Έλεγε:

6. Τους ζήτησε να τον κεράσουν ένα ποτήρι νερό.

....., τους ζήτησε.

7. Η Ελένη με ρώτησε γιατί δεν πήγα κι εγώ.

....., με ρώτησε η Ελένη.

8. Τον ρώτησα πώς αντέχει τόσα χρόνια.

.....

9. Μου είπε ότι θα της τα επιστρέψει την επομένη.

Μου είπε:

10. Με ρωτούσαν τι θέλω να σπουδάσω.

....., με ρωτούσαν.

11. Τους έλεγα ότι θέλω να σπουδάσω αρχιτέκτονας.

.....

12. Απορούσαν πώς κατάφερα να λύσω όλα τα προβλήματα.

....., απορούσαν.

13. Τους απαντούσα ότι εργάστηκα με υπομονή και επιμονή.

Τους απαντούσα:

14. Αναρωτήθηκαν γιατί καθυστέρησε το πλοίο.

....., αναρωτήθηκαν.

15. Είπαν ότι το πλοίο καθυστέρησε λόγω κάποιας βλάβης.

.....

16. Μας είπαν ότι θα καθυστερήσει η αναχώρηση του αεροπλάνου.

Μας είπαν:

17. Του είπαν να έρθει πιο κοντά τους.

.....

18. Τον ρώτησαν πού έχει κρύψει το βιβλίο του.

....., τον ρώτησαν.

19. Τους απάντησε ότι το έχει εκεί μαζί του.

Τους απάντησε:

Άσκηση 3

Να μετατρέψεις τον ευθύ λόγο σε πλάγιο ξεκινώντας με τις λέξεις της παρένθεσης.

1. «Φοβάσαι το σκοτάδι;» (ρώτησαν)

.....

2. «Μην απομακρυνθείτε πολύ». (μου είπε)

.....

3. «Μη βγάζετε τα κεφάλια σας έξω». (μας είπε ο οδηγός)

.....

4. «Διαβάστε προσεκτικά τις οδηγίες». (μας έλεγε)

.....

5. Θα βρέξει αύριο; (ρώτησε)

.....

6. «Να λύσετε τις υπόλοιπες ασκήσεις στο σπίτι». (μας είπε η δασκάλα)

.....

7. Πώς θα διαβάσει με τέτοια φασαρία; (αναρωτιόταν)

.....

8. Να μην ξοδεύετε πολλά λεφτά στα ρούχα. (μας είπε)

.....

9. Θα πάμε εκδρομή; (ρώτησαν οι μαθητές)

.....

10. Ποιος διάβασε καλά Φυσική; (ρώτησε ο δάσκαλος)

.....

ΣΥΓΚΡΙΣΗ

Με τη **σύγκριση** διαπιστώνουμε αν κάτι (α΄ όρος σύγκρισης) έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό από κάτι άλλο (β΄ όρος σύγκρισης).

α) Η Εύβοια είναι **μεγαλύτερο** νησί από τη Λέσβο.

Οι δύο όροι της σύγκρισης είναι:

α΄ όρος σύγκρισης → Η Εύβοια

β΄ όρος σύγκρισης → από τη Λέσβο

Στις παραπάνω προτάσεις συγκρίνονται δύο νησιά ως προς το μέγεθος. Η σύγκριση επιτυγχάνεται με τον **μονολεκτικό συγκριτικό** βαθμό του επιθέτου **μεγάλος, -η, -ο**: μεγαλύτερος, -η, -ο.

β) Η Κρήτη είναι **το μεγαλύτερο** από τα νησιά της Ελλάδας.

Οι δύο όροι της σύγκρισης είναι:

α΄ όρος σύγκρισης → Η Κρήτη

β΄ όρος σύγκρισης → από τα νησιά της Ελλάδας

Στις παραπάνω προτάσεις συγκρίνεται η Κρήτη με όλα τα νησιά της Ελλάδας ως προς το μέγεθος. Η σύγκριση επιτυγχάνεται με τον **σχετικό υπερθετικό**: ο μεγαλύτερος – ο πιο μεγάλος, η μεγαλύτερη – η πιο μεγάλη, το μεγαλύτερο – το πιο μεγάλο.

Ο β΄ όρος σύγκρισης μπορεί να παραλειφθεί:

Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο νησί.

(εννοείται: από όλα τα νησιά της Ελλάδας)

γ) **Καλύτερα** φτωχός και γερός παρά πλούσιος και άρρωστος.

Οι δύο όροι της σύγκρισης είναι:

α' όρος σύγκρισης → φτωχός και γερός

β' όρος σύγκρισης → παρά πλούσιος και άρρωστος

Στο παραπάνω παράδειγμα συγκρίνονται δύο ιδιότητες του ίδιου προσώπου. Το πρόσωπο αυτό προτιμά την ιδιότητα του *φτωχού και γερού* από την ιδιότητα του *πλούσιου και αρρώστου*.

Η σύγκριση επιτυγχάνεται με τον **μονολεκτικό συγκριτικό** βαθμό του επιρρήματος *καλά*: καλύτερα.

δ) Αγαπώ τη μουσική **πιο πολύ** από την ποίηση.

Οι δύο όροι της σύγκρισης είναι:

α' όρος σύγκρισης → τη μουσική

β' όρος σύγκρισης → από την ποίηση

Στο παραπάνω παράδειγμα συγκρίνονται δύο προτιμήσεις του ίδιου προσώπου. Το πρόσωπο αυτό προτιμά τη *μουσική* από την *ποίηση*.

Η σύγκριση επιτυγχάνεται με τον **περιφραστικό συγκριτικό** βαθμό του επιρρήματος *πολύ*: πιο πολύ.

Η σύγκριση επιτυγχάνεται, κατά κανόνα, με τον **συγκριτικό** και με τον **σχετικό υπερθετικό** βαθμό επιθέτων και επιρρημάτων.

Με τον **απόλυτο υπερθετικό** των επιθέτων και των επιρρημάτων δεν γίνεται συνήθως σύγκριση μεταξύ δύο όρων, επειδή με αυτόν αποδίδεται μια ιδιότητα ή ποιότητα σε απόλυτο βαθμό.

Π.χ. Ο Νίκος είναι **εργατικότερος**.

Ο Νίκος είναι (**πάρα**) **πολύ εργατικός**.

Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει β' όρος, επειδή μας ενδιαφέρει να δείξουμε την απόλυτη υπεροχή αυτού στον οποίο αναφερόμαστε.

Σύγκριση γίνεται ανάμεσα σε δύο ή όλα τα πρόσωπα ή πράγματα που έχουν μια κοινή ιδιότητα ή ανάμεσα σε δύο ιδιότητες, καταστάσεις, προτιμήσεις κ.λπ. του ίδιου προσώπου ή πράγματος.

Η σύγκριση μπορεί να δηλώνει:

α) υπεροχή

- Ο Κώστας είναι **προθυμότερος** από τη Μαρία.
πιο πρόθυμος } συγκριτικός
- Ο Κώστας είναι **ο προθυμότερος**. (απ' όλους)
ο πιο πρόθυμος. } σχετικός υπερθετικός
- Ο Κώστας είναι **(πάρα) πολύ πρόθυμος**.
προθυμότατος. } απόλυτος υπερθετικός

β) ισότητα

Ο Κώστας είναι **τόσο πρόθυμος όσο** και η Μαρία.

γ) υστέρηση, μειονεκτικότητα

Ο Κώστας είναι **λιγότερο πρόθυμος** από τη Μαρία.
ελάχιστα πρόθυμος.
πολύ λίγο πρόθυμος.

Α΄ όρος σύγκρισης

Ο α΄ όρος σύγκρισης μπορεί να είναι:

- **ουσιαστικό** σε πτώση ονομαστική (όταν είναι υποκείμενο) ή σε αιτιατική (όταν είναι αντικείμενο)
Π.χ. **Ο Γιώργος** είναι πιο έξυπνος από τον Γιάννη.
Θεωρώ **τον Κώστα** εξυπνότερο από τον Μιχάλη.
- **επίθετο**
Π.χ. Καλύτερα **φρόνιμος** παρά τιμωρημένος.

- **αντωνυμία**
Π.χ. **Εμείς** κουραστήκαμε περισσότερο από σας.
- **ρήμα**
Π.χ. Πιο πολύ **μιλούσε** παρά έτρωγε.
- **επίρρημα**
Π.χ. **Χθες** περάσαμε καλύτερα από σήμερα.
- **ολόκληρη πρόταση**
Π.χ. Καλύτερα **να σε ζηλεύουν** παρά να σε λυπούνται.

Β΄ όρος σύγκρισης

Ο **β΄ όρος σύγκρισης**³⁰ είτε εκφέρεται με την πρόθεση **από** και αιτιατική είτε με την πρόθεση **παρά** και την ίδια πτώση με τον **α΄** όρο είτε (σπανιότερα) με απλή γενική.

Π.χ. Η Μαρία διαβάζει προσεκτικότερα **από την Αργυρώ**.

Καλύτερα να τιμωρηθώ εγώ **παρά ο Κλέαρχος**.

Αποδείχτηκε ανώτερος **των προσδοκιών μας**.

Με τα συγκριτικά επίθετα *μεγαλύτερος, μικρότερος, ανώτερος, κατώτερος* και *καλύτερος*, ο **β΄** όρος εκφέρεται συνήθως με απλή γενική, όταν είναι αδύνατος τύπος προσωπικής αντωνυμίας.

Π.χ. Ο Πέτρος είναι δύο χρόνια *μεγαλύτερός μου*.

³⁰Ο **β΄** όρος σύγκρισης είναι ό,τι και ο **α΄** όρος. Αν δηλαδή ο **α΄** όρος είναι *ρήμα, ρήμα* θα είναι και ο **β΄** όρος. Αν όμως ο **α΄** όρος είναι *ουσιαστικό, μπορεί* ο **β΄** όρος να είναι *ουσιαστικό ή αντωνυμία* και αντίστροφα. Επίσης αν ο **α΄** όρος είναι *επίθετο, μπορεί* ο **β΄** όρος να είναι *επίθετο ή μετοχή* και αντίστροφα.

Π.χ. Πιο πολύ **μιλούσε** παρά **έτρωγε**. (*ρήμα - ρήμα*)

Προτιμώ **τον Πέτρο** από **τον Κώστα**. (*ουσιαστικό - ουσιαστικό*)

Ο Γιώργος είναι προσεκτικότερος από **σένα**. (*ουσιαστικό - αντωνυμία*)

Εσύ είσαι γρηγορότερος από **τη Μαρία**. (*αντωνυμία - ουσιαστικό*)

Καλύτερα **ακριβό** παρά **κακόγουστο**. (*επίθετο - επίθετο*)

Καλύτερα **άσημος** παρά **διαφημισμένος**. (*επίθετο - μετοχή*)

Καλύτερα **μορφωμένος** παρά **πλούσιος**. (*μετοχή - επίθετο*)

Ο β' όρος σύγκρισης παραλείπεται ή εκφέρεται βραχυλογικά, όταν εννοείται εύκολα.

Π.χ. Σήμερα είμαι καλύτερα.

(εννοείται από τις προηγούμενες μέρες)

Του Κώστα η ζωγραφιά είναι ωραιότερη από του Γιώργου.

(εννοείται τη ζωγραφιά)

Άσκηση 1

Γράψε τον α' και β' όρο σύγκρισης της πρότασης. Κάποιες φορές ο β' όρος σύγκρισης μπορεί να παραλείπεται.

1. Το τρέξιμο είναι πιο κουραστικό από το βάδισμα.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

2. Καλύτερα να τον απολύσουν παρά να παραιτηθεί.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

3. Τα γράμματα του Γιώργου είναι ωραιότερα από του Γιάννη.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

4. Εσύ είσαι πιο εργατικός από μένα.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

5. Καλύτερα να σε ντύνω παρά να σε ταΐζω.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

6. Η Πάτρα είναι μεγαλύτερη πόλη από την Καλαμάτα.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

7. Η Άννα φέρθηκε πιο έξυπνα από την Ντίνα.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

8. Ο Νείλος είναι ο μακρύτερος ποταμός της Αφρικής.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

9. Ο Όλυμπος είναι το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

10. Η Σοφία είναι η πιο επιμελής μαθήτρια της τάξης.

α' όρος σύγκρισης

β' όρος σύγκρισης

Άσκηση 2

Συμπλήρωσε τις παρακάτω προτάσεις.

1. Ο Νίκος είναι ψηλός. Ο Κώστας είναι πιο ψηλός.

Ο Κώστας είναι τον Νίκο.

2. Το δικό μου ποδήλατο είναι ωραίο. Το ποδήλατό σου είναι ωραιότερο.
Το δικό σου ποδήλατο είναι το δικό μου.
3. Ο Πέτρος είναι προσεκτικός. Κανένας από τους μαθητές δεν είναι πιο προσεκτικός.
Ο Πέτρος είναι ο τους μαθητές.
4. Ο Βασίλης είναι έξυπνος. Η Μαρία είναι εξυπνότερη.
Ο Βασίλης δεν είναι τόσο η Μαρία.

Άσκηση 3

Σημείωσε τη μορφή του α' όρου σύγκρισης.

1. Η υγεία είναι προτιμότερη από τον πλούτο.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

2. Η απόφαση αυτή περισσότερο μας έβλαψε παρά μας ωφέλησε.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

3. Αύριο θα δουλέψω περισσότερο από σήμερα.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

4. Προτιμώ να γράφω διαγώνισμα Ιστορίας παρά να λύνω ασκήσεις Μαθηματικών.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

5. Τίποτα δεν είναι πιο γλυκό από το φιλί της μητέρας.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

6. Εσείς χειριστήκατε το θέμα καλύτερα από τους άλλους.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

7. Καλύτερα τίμιος και φτωχός παρά πλούσιος και ανέντιμος.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

8. Το αεροδρόμιο της Αθήνας είναι μεγαλύτερο από του Ηρακλείου.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

9. Τα φρούτα και τα λαχανικά είναι πιο υγιεινά από τα γλυκά και τα παγωτά.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

10. Την περισσότερη ώρα άκουγε μουσική παρά διάβαζε.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

11. Στο νησί πέρυσι είχε περισσότερο κόσμο από φέτος.

☐ ουσιαστικό	☐ αντωνυμία	☐ επίρρημα
☐ επίθετο	☐ ρήμα	☐ πρόταση

12. Καλύτερα να σε ντύνουν παρά να σε ταΐζουν.

ουσιαστικό

αντωνυμία

επίρρημα

επίθετο

ρήμα

πρόταση

13. Κανείς δεν είναι πιο γρήγορος από τον Κώστα.

ουσιαστικό

αντωνυμία

επίρρημα

επίθετο

ρήμα

πρόταση

14. Αυτοί είναι περισσότερο ενημερωμένοι από εμάς.

ουσιαστικό

αντωνυμία

επίρρημα

επίθετο

ρήμα

πρόταση

ΠΡΟΤΑΣΗ, ΠΕΡΙΟΔΟΣ, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Η ανθρώπινη επικοινωνία, η οποία επιτυγχάνεται με τον λόγο, πραγματοποιείται κυρίως με προτάσεις.

Πρόταση λέγεται η οργανωμένη ομάδα λέξεων που εκφράζει ένα μόνο νόημα με τη μορφή μιας πληροφορίας, μιας ερώτησης ή μιας προσταγής.

Η πρόταση περιλαμβάνει σταθερά κάτι: το υποκείμενο, δηλαδή το πρόσωπο, το ζώο, το πράγμα κ.λπ. για το οποίο γίνεται λόγος και ένα ρήμα με ή χωρίς συμπληρώματα.

Περίοδος είναι ο ολοκληρωμένος λόγος που αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και καταλήγει, όταν είναι γραπτός, σε τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δύο τελείες.

Π.χ. Καθόμουν στον ίσκιο της καλύβας και περίμενα να δροσίσει, για να ξεκινήσω.

(περίοδος που περιλαμβάνει τέσσερις προτάσεις: *Καθόμουν στον ίσκιο της καλύβας, περίμενα, να δροσίσει, για να ξεκινήσω*).

Ημιπερίοδος λέγεται το τμήμα μιας περιόδου που αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις οι οποίες έχουν νοηματική αυτοτέλεια, αλλά δεν έχουν ολοκληρωμένο νόημα. Στον γραπτό λόγο η ημιπερίοδος βρίσκεται ανάμεσα σε τελεία και άνω τελεία ή ανάμεσα σε δύο άνω τελείες.

Παράγραφος είναι ένα κομμάτι του λόγου που έχει αυτονομία και στο οποίο αναπτύσσεται μία και μόνη άποψη, σκέψη ή ιδέα. Η παράγραφος συνδέεται με την επόμενη και συνδιαμορφώνουν το κείμενο. Μια παράγραφος μπορεί να αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις ή περιόδους.

Δομή της παραγράφου

Τα δομικά στοιχεία της παραγράφου είναι:

1. **Η θεματική πρόταση**, στην οποία παρουσιάζεται το θέμα όλης της παραγράφου, γι' αυτό και λέγεται θεματική. Η πρόταση αυτή είναι συνήθως η πρώτη.
2. **Οι λεπτομέρειες**, που αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μέρος της παραγράφου, πρέπει να δικαιολογούν, να αναλύουν και να υποστηρίζουν τη θεματική πρόταση. Εμπλουτίζουν επικοινωνιακά την παράγραφο και διακρίνονται σε βασικές και βοηθητικές. Οι λεπτομέρειες πρέπει να είναι ουσιώδεις και σχετικές μεταξύ τους και να ακολουθούν μια λογική σειρά.
3. **Η κατακλείδα**,³¹ που αποτελεί την τελευταία περίοδο της παραγράφου και που λειτουργεί ως συμπέρασμα υπογραμμίζοντας την κεντρική ιδέα.

Χαρακτηριστικά μιας καλής παραγράφου

1. **Σαφής σκοπός**: πρέπει να έχουμε ξεκαθαρίσει το θέμα το οποίο θα αναπτύξουμε στην παράγραφο. Η θεματική πρόταση καθορίζει ως έναν βαθμό την ανάπτυξη της παραγράφου, ενώ συγχρόνως αποκαλύπτει τη στάση μας απέναντι στο θέμα.
2. **Επαρκής ανάπτυξη**: το θέμα, η άποψη, η ιδέα που εκφράζεται με τη θεματική πρόταση πρέπει να αναπτυχθεί και να υποστηριχθεί. Αυτό γίνεται με αναλύσεις, εξηγήσεις, αιτιολογήσεις, παραδείγματα, συγκρίσεις, αντιπαραθέσεις κ.λπ. Δεν πρέπει να παρασυρθούμε σε φλυαρία, ούτε όμως να παραλείψουμε ουσιώδεις πλευρές του θέματος. Χρειάζεται ουσία, πληρότητα και μέτρο.

³¹ Δεν είναι απαραίτητο κάθε παράγραφος να έχει κατακλείδα.

3. **Ενότητα:** οι λεπτομέρειες που θα γράψουμε στην ανάπτυξη της παραγράφου πρέπει να έχουν άμεση σχέση με την κύρια ιδέα που εκφράζεται στη θεματική πρόταση. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να ξαναδιαβάσουμε τη θεματική πρόταση, για να μη γράφουμε άσχετα πράγματα.

4. **Αλληλουχία νοημάτων:** αφού σκεφτήκαμε και αποφασίσαμε αυτά που θα γράψουμε, έχει σημασία να τα καταγράψουμε με μια λογική σειρά, ώστε τα νοήματα να διαδέχονται ομαλά το ένα το άλλο. Για παράδειγμα σε μια αφηγηματική παράγραφο τα σχόλια μπαίνουν με χρονολογική σειρά (χρονική αλληλουχία). Σε μια περιγραφική παράγραφο τα σχόλια γράφονται με άξονα τον χώρο, π.χ. από τα κοντινά στα μακρινά, από τα μεγάλα στα μικρά, από τα σημαντικά στα ασήμαντα (τοπική αλληλουχία). Σημασία έχει να υπάρχει κάποια σειρά, κάποια τάξη και να μην αναφέρονται τα σχόλια ανακατεμένα, γιατί δυσχεραίνεται η κατανόηση του κειμένου.

Η νοηματική αλληλουχία των παραγράφων επιτυγχάνεται και με επαγωγική σύνδεση (από το ειδικό στο γενικό), απαγωγική σύνδεση (από το γενικό στο ειδικό), επανάληψη λέξης-κλειδιού, παραλληλία, επιχειρηματολογία ή αιτιολόγηση, διάλογο προσώπων, αντίθεση, κατάλληλες συνδετικές λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν επεξήγηση, συμπέρασμα, παράδειγμα, τρόπο, απαρίθμηση κ.λπ.

5. **Συνοχή:** οι πληροφορίες πρέπει όχι μόνο να κατατάσσονται σε μια φυσική και λογική σειρά, αλλά και να συνδέονται μεταξύ τους γλωσσικά έτσι ώστε να μη δημιουργούν δυσκολίες κατανόησης στον αναγνώστη, π.χ. εξαιτίας λανθασμένης αναφοράς σε πρόσωπα και πράγματα. Οι σκέψεις πρέπει να ρέουν ομαλά από τη μια πρόταση στην άλλη. Αυτό δεν σημαίνει ότι υπάρχει μία μόνο σωστή σειρά κατάταξης ή σύνδεσης των σχολίων. Ο καθένας μπορεί να συντάξει με τον δικό του τρόπο την παράγραφο. Ωστόσο υπάρχει κάτι που δεν πρέπει να αγνοούμε: ο λόγος, προφορικός ή γραπτός, πρέπει να προχωρεί λογικά και εξελικτικά, χωρίς ασάφειες, διφορούμενα και κενά.

6. **Έμφαση:** η παράγραφος πρέπει να έχει ζωηρότητα και ζωντάνια. Ζωηρότητα στον λόγο δίνει η χρήση κατάλληλων ρημάτων, επιθέτων, επιρρημάτων και σχημάτων λόγου. Αυτό που θέλουμε να τονίσουμε, το τοποθετούμε σε μια ξεχωριστή θέση (στην αρχή ή το τέλος). Αποφεύγουμε όμως να φορτώνουμε τον λόγο μας με υπερβολές ή εξεζητημένους τρόπους έκφρασης.

Αλλαγή παραγράφου

Αλλάζουμε παράγραφο κυρίως στις εξής περιπτώσεις:

1. Όταν αλλάζει το πρόσωπο που μιλάει. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι ο διάλογος στον οποίο σημειώνουμε παύλα.
2. Όταν αλλάζει το θέμα για το οποίο γίνεται λόγος.
3. Όταν αλλάζει ο χρόνος στον οποίο αναφερόμαστε.

Σε κάθε παράγραφο αναπτύσσεται ένα νόημα, που μπορούμε εύκολα να το βρούμε, να το διατυπώσουμε με λίγες λέξεις και να το σημειώσουμε στο πλάι ως **πλαγιότιτλο**.

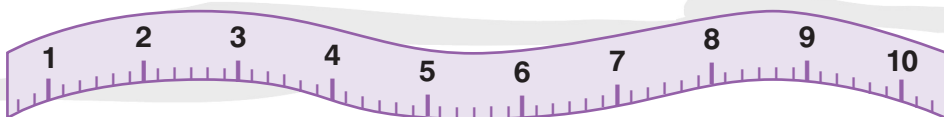
Συνθέτοντας κατόπιν τους πλαγιότιτλους μπορούμε να γράψουμε μια σύντομη περίληψη, έναν σκελετό του κειμένου, χωρίς τον κίνδυνο να παραλείψουμε κάτι σημαντικό.

Άσκηση 1

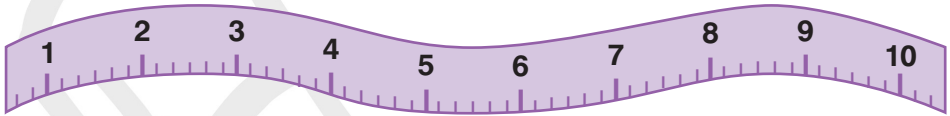
Υπογράμμισε τα ρήματα και σημείωσε τον αριθμό των προτάσεων από τις οποίες αποτελείται κάθε περίοδος.

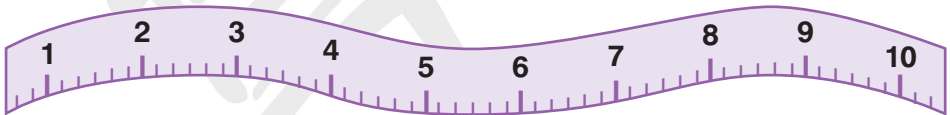
1. Οι φίλοι μου με περιμένουν στο νησί κι εγώ ανυπομονώ να τους συναντήσω.

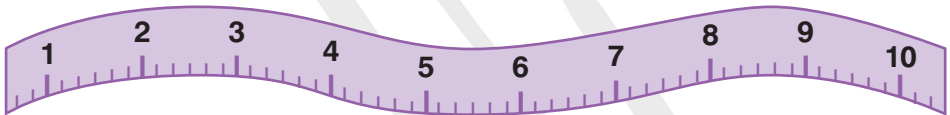
2. Είχε παράστημα επιβλητικό και το βλέμμα του ήταν ζωηρό και αστραποβόλο. Η βροντερή φωνή του έδινε θάρρος στους συμπολεμιστές του και σκόρπιζε τον φόβο στον εχθρό.

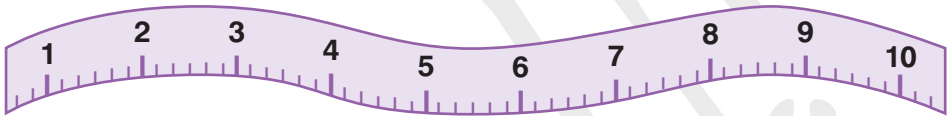
3. Όλοι την αγαπούν και ιδιαίτερα η γιαγιά μας της έχει αδυναμία, γιατί έχει πάρει το όνομά της.

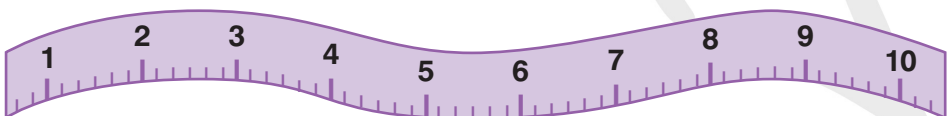
4. Η Μαρία σκέφτεται από τα μέσα του Μάη όλο και περισσότερο τις καλοκαιρινές διακοπές.

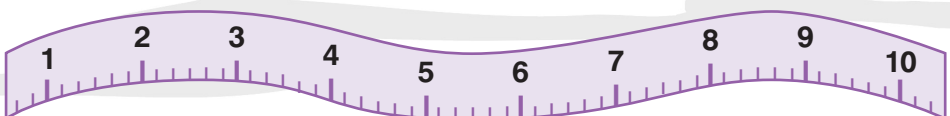
5. Αν δεν μελετάς, δεν θα πετύχεις στις εξετάσεις, γιατί μόνο με τη μελέτη εξασφαλίζεις την επιτυχία.

6. Όταν εκείνοι έπεφταν για ύπνο, εμείς σηκωνόμαστε για τη δουλειά και επιστρέψαμε πια το μεσημέρι, την ώρα που αυτοί ξυπνούσαν.

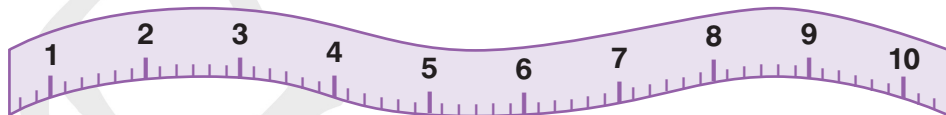

7. Άξαφνα έδωσε τα λουλούδια στο κορίτσι, έκανε στροφή, κατέβηκε τη σκάλα γρήγορα γρήγορα και βγήκε έξω.

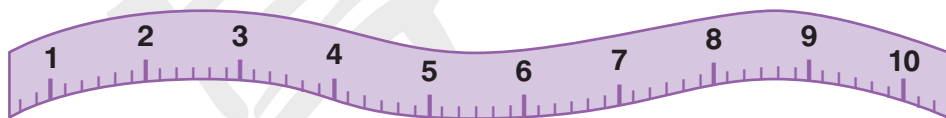

8. Έβρισκα την ευκαιρία να σκέφτομαι και να λέω μεγαλόφωνα τις σκέψεις μου, όταν δεν βρισκόταν κανένας γύρω για να με ακούσει.

9. Τώρα, το τι έγραφα, πώς το έγραφα και τι μπορούσε να καταλάβει κανείς απ' ό,τι έγραφα, αυτό είναι μια άλλη υπόθεση.

10. Πολύ γρήγορα έμαθα να ξεχωρίζω τα γράμματα, να διακρίνω τις λέξεις, να βγάζω κάποιο νόημα και να το ανακοινώνω στους άλλους.

Άσκηση 2

Χώρισε τα παρακάτω κείμενα στις προτάσεις που τα αποτελούν.

1. Θα πήγαινα να δώσω εξετάσεις στο γυμνάσιο. Ήταν η πρώτη φορά που ξενιτευόμουν. Η μάνα μου με φίλησε τρυφερά και με φόρτωσε μ' έναν τορβά, που βάραινε ανυπόφορα την πλάτη μου. Εκείνη την ώρα ένιωσα ένα κενό. Μου φάνηκε πως το κεφάλι μου αλάφρυνε από το βάρος του μυαλού μου, ενώ, αντίθετα, τα πόδια μου ήταν ασήκωτα.

2. Κάθε Σάββατο έπαιρνε τον «Κόσμο των παιδιών». Στο περίπτερο όμως έριχνε κλεφτές ματιές γύρω του. Είχε την αίσθηση πως έκανε κάτι παράνομο. Συνήθως το βράδυ ύστερα από το φαγητό κλεινότανε στο δωματιάκι και διάβαζε το περιοδικό.

3. Σήμερα οι επιστήμονες έχουν αρχίσει να εξιχνιάζουν σιγά σιγά το μυστήριο του πλανήτη Άρη. Ήδη έχουμε στα χέρια μας έγχρωμες και ασπρόμαυρες φωτογραφίες τις οποίες μας έστειλε το πρώτο όχημα που προσεδάφιστηκε στην επιφάνειά του και οι ειδικοί είναι σε θέση να βγάλουν κάποια συμπεράσματα.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Άσκηση 1

Σχημάτισε προτάσεις με τις λέξεις που σου δίνονται. Μερικές φορές το υποκείμενο παραλείπεται.

	Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο	Αντικείμενο
την άσκηση ο Νίκος έλυσε				
Ξέρω το πρόβλημα				
πήρε η Καίτη αύξηση				
στον Πέτρο η Ελένη πρόσφερε λουλούδια				
μου δώσε το μολύβι				
η Ζωή πιάνο παίζει				
κυνηγούσε την αντιλόπη το λιοντάρι				
οι επτά νάνοι τη Χιονάτη βρήκαν				
ένα δώρο στη Γιάννα η Νάντια πήρε				

Άσκηση 2

Σημείωσε τον τύπο στον οποίο ανήκουν οι προτάσεις. Το υποκείμενο μπορεί να εννοείται.

	Υ-P	Υ-P-A	Υ-P-A-A
1. Ο δρομέας τερμάτισε.	☐	☐	☐
2. Τα κορίτσια έπαιζαν σκάκι.	☐	☐	☐
3. Η Μαρία ακούει μουσική.	☐	☐	☐
4. Ο δάσκαλος αναφέρθηκε στον Σεφέρη.	☐	☐	☐
5. Ο Γιώργος έστειλε στον Νίκο τηλεγράφημα.	☐	☐	☐
6. Οι γλάροι ακολουθούσαν το πλοίο.	☐	☐	☐
7. Δεν ξέραμε τι να κάνουμε.	☐	☐	☐
8. Δεν μας είπε την αλήθεια.	☐	☐	☐
9. Πρόσφερα στη Μαρία μία ανθοδέσμη.	☐	☐	☐
10. Η φωτιά εξαπλώθηκε.	☐	☐	☐

Άσκηση 3

Δήλωσε από τι αποτελούνται οι παρακάτω προτάσεις: Υποκείμενο-Ρήμα (Υ-P), Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο (Υ-P-A), Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο-Αντικείμενο (Υ-P-A-A), Υποκείμενο-Ρήμα-Κατηγορούμενο (Υ-P-K).

αποτελείται από

- Ο πατέρας ειδοποίησε τον υδραυλικό.
- Εκείνος παρατηρούσε τις εξελίξεις.
- Εμείς φωνάξαμε τον γιατρό.

αποτελείται από

4. Το πλοίο αγκυροβόλησε.
5. Ο Γιώργος μού είπε την αλήθεια.
6. Ο Νίκος έδειξε στη Μαρίνα τη λίμνη.
7. Ο κάμπος ήταν καταπράσινος.
8. Η θάλασσα φαινόταν ήρεμη.
9. Οι ημέρες κυλούσαν ήσυχες.
10. Ο ταμίας μάς έδωσε τα εισιτήρια.
11. Η πόρτα έκλεισε.
12. Ο Πέτρος φωνάζει.
13. Εγώ αγόρασα ένα αυτοκίνητο.
14. Εμείς δώσαμε τα χρήματα στον Γιάννη.

Άσκηση 4

Σχημάτισε προτάσεις και με βάση τα συστατικά τους προσδιόρισε τον τύπο στον οποίο ανήκουν.

	Υ-Ρ-Α	Υ-Ρ-Α-Α	Υ-Ρ-Κ
1. ανακοίνωσε, τα, Η, αποτελέσματα, επιτροπή
.....	☐	☐	☐
2. Ο, είχε, Λευτέρης, ένα, σκυλάκι
.....	☐	☐	☐
3. Ο, επισκευάζει, υδραυλικός, βρύση, τη
.....	☐	☐	☐

	Υ-P-A	Υ-P-A-A	Υ-P-K
4. Οι, χάραξαν, μηχανικοί, δρόμο, τον	☐	☐	☐
5. Αυτός, του, δεν, απάντηση, έδινε	☐	☐	☐
6. τους, το, εξηγήσαμε, Εμείς, πρόβλημα	☐	☐	☐
7. Ο, εξήγησε, δάσκαλος, Πέτρο, στον, θεωρία, τη	☐	☐	☐
8. Ο, έχει, Κώστας, πρόεδρος, εκλεγεί	☐	☐	☐
9. Η, έγινε, Δήμητρα, δασκάλα	☐	☐	☐
10. Οι, έδειχναν, χαρούμενοι, εκδρομείς	☐	☐	☐

Άσκηση 5

Να μετατρέψεις τις παρακάτω προτάσεις σε προτάσεις τύπου Υποκείμενο-Ρήμα-Κατηγορούμενο χρησιμοποιώντας το ρήμα *είμαι* και τις κατάλληλες παράγωγες ή σύνθετες λέξεις.

1. Ο Γιώργος χορεύει. (Υ-P)

Ο Γιώργος

2. Η Μαρία σπουδάζει. (Y-P)

 Η Μαρία

3. Ο κ. Θανάσης πουλάει κρέατα. (Y-P-A)

 Ο κ. Θανάσης

4. Ο Πέτρος φυλάει το δάσος. (Y-P-A)

 Ο Πέτρος

5. Το σχολείο έχει δύο ορόφους. (Y-P-A)

 Το σχολείο

6. Η Ελένη τραγουδάει. (Y-P)

 Η Ελένη

7. Ο Δημήτρης έχει διψάσει. (Y-P)

 Ο Δημήτρης

8. Η Σοφία έχει κέφια. (Y-P-A)

 Η Σοφία

9. Ο ουρανός συννέφιασε. (Y-P)

 Ο ουρανός

10. Ο σκαντζόχοιρος έχει αγκάθια. (Y-P-A)

 Ο σκαντζόχοιρος

Άσκηση 6

Υπογράμμισε τον ομοιόπρωτο προσδιορισμό κάθε πρότασης.

1. Το γελαστό παιδί στεκόταν απέναντί μας.

2. Ο ουρανός συννεφιασμένος μας χαλούσε τη διάθεση.

3. Ο μαθητής ανήσυχος προσπαθούσε να αποφύγει τη διευθύντρια.
4. Ο Πέτρος έδειξε το γόνατό του γρατζουνισμένο.
5. Μετέφεραν στο νοσοκομείο τον αξιωματικό τραυματισμένο.
6. Ο ψύχραιμος καπετάνιος αντιμετώπισε την κακοκαιρία.
7. Ο παίκτης τιμωρημένος παρακολουθούσε.
8. Η θάλασσα φουρτουνιασμένη απλωνόταν μπροστά μας.
9. Η νευριασμένη δασκάλα μπήκε μέσα στην τάξη.
10. Η φίλη μου μεθυσμένη τράκαρε το αυτοκίνητό της.

Άσκηση 7

Τι δηλώνουν οι υπογραμμισμένοι προσδιορισμοί;

1. Ο μικρός θα ήτανε δεκατριώ ή δεκατεσσάρω χρονώ. Μόλις άρχιζε να αποκτά μια συνείδηση κάπως καθαρή του κόσμου και τον κατείχε κιάλας το πάθος της γνώσης. Ρουφούσε αχόρταστα ό,τι έντυπο του έπεφτε στα χέρια, λαϊκά αναγνώσματα, εφημερίδες, εκκλησιαστικά βιβλία. Το ασχημάτιστο και ερεθισμένο πνεύμα του δεν μπορούσε να σταματήσει πουθενά, γλιστρούσε απάνω απ' όλα αυτά τα απλοϊκά διαβάσματα προς όλες τις μεριές, προμάντευε θολά και λαχταρούσε κάποιες ανώτερες περιοχές της μάθησης. Δεν ήξερε βέβαια τι νόημα είχαν αυτά τα άγνωστα πράγματα που τον σαγήνευαν τόσο. Ακολουθούσε αυθόρμητα την ορμή της ψυχής του, που τον έσερνε προς τα εκεί, και ονειρευότανε να γίνει μια μέρα ένας μεγάλος δάσκαλος που να κατέχει καλά, με τα δυο του χέρια, όλην τη σοφία των ανθρώπων, όλα τα βιβλία, όλα τα γράμματα και να μοιράζει γενναιόδωρα αυτούς τους θησαυρούς στους τριγυρινούς του... (Γ. Θεοτοκάς, «Αργώ»)

ΤΡΟΠΟΣ

.....
.....

ΒΕΒΑΙΩΣΗ

.....
.....

ΧΡΟΝΟΣ

.....
.....

ΤΟΠΟΣ

.....
.....

ΠΟΣΟ

.....
.....

ΑΙΤΙΑ

.....
.....

2. Προς τη δύση η γκρίζα σιλουέττα της Ακρόπολης με το μικροσκοπικό Παρθενώνα της στην κορυφή ξεχώριζε απότομα απάνω στο διάφανο ουρανό, ενωμένη, λεία, δίχως την παραμικρή προεξοχή εικόνα με δυο διαστάσεις. Μα στην αντίθετη μεριά της σκηνής, ο Υμηττός έσταζε αίμα, με τα πλευρά ξεσκισμένα από τις αχτίνες του βασιλέματος. Ο Λυκαβηττός ορθωνότανε αμέριμος, γελαστός, ευτυχισμένος, με ζωηρά ακόμα τα χρώματά του, ύμνος ζωής, υγείας, χαράς. Η θάλασσα του Φαλήρου γυάλιζε ανάμεσα στους στύλους του Διός. Οι κήποι σκοτείνιαζαν αργά αργά, σώπαιναν, ναρκωνόνταν μες στα βαριά ανοιξιάτικα αρώματα... (Γ. Θεοτοκάς, «Αργώ»)

ΤΡΟΠΟΣ

.....
.....

ΒΕΒΑΙΩΣΗ

.....
.....

ΤΟΠΟΣ

.....
.....

ΠΟΣΟ

.....
.....

ΧΡΟΝΟΣ

ΑΙΤΙΑ

.....

3. Η θλιβερή εικόνα του δρόμου του, του σπιτιού, της κάμαρας, δεν του έφευγε από το νου και του έσφιγγε την ψυχή. Σε ορισμένες στιγμές αισθανότανε σα χαμένος και ξεχασμένος στον πάτο ενός βαθιού και σκοτεινού λάκου, χωρίς καμιά δυνατότητα σωτηρίας, χωρίς καν λίγο καθαρό αέρα να ανασάνει. Τα νεύρα του αντιδρούσαν σ' αυτή την καταδίκη, στριφογύριζε μες στα στρώματα, σήκωνε με κόπο το κουρασμένο κεφάλι του και ζητούσε καμιά δροσερή γωνιά του μαξιλαριού να ακουμπήσει το μάγουλο και να ξαλαφρώσει μια στιγμή. Λίγη δροσιά του μαξιλαριού του έδινε, σε τέτοιες ώρες τη βαθύτερη απόλαυση, που μπορούσε να αισθανθεί.. Άλλοτε πάλι, σα σύγκριση και σαν αντίθεση, του ερχόντανε ξαφνικά εικόνες της αλλοτινής ζωής του, απροσδόκητες και ασυνάρτητες, εικόνες μιζέριας, κι αυτές, μα σάμπως πιο τερπνές από τα τωρινά του, ποτισμένες κιόλας από τη γλύκα και την αγνότητα των παιδικών χρόνων, για τούτο τις δεχότανε σα φουσήματα δροσιάς. (Γ. Θεοτοκάς, «Αργώ»)

ΤΡΟΠΟΣ

ΤΟΠΟΣ

.....

ΒΕΒΑΙΩΣΗ

ΠΟΣΟ

.....

ΧΡΟΝΟΣ

.....
.....

ΑΙΤΙΑ

.....
.....

Άσκηση 8

Τι δηλώνουν οι υπογραμμισμένοι προσδιορισμοί;

1. Όρθιος μπροστά στο καμίνι, σκεπάζοντας με τις τετράγωνες πλάτες του τη λάμψη, στεκότανε πάλι ο σιδεράς. Έλεγε ο Σγουρός πως θα τον έβρισκε ακόμα να κουλουριάζεται από τους πόνους στο στρώμα, εκεί που τον άφησε χτες, κι αντίς γι' αυτό τον έβρισκε στο πόδι, έτσι καθώς τον είχε πρωτοαντικρίσει. Σήκωσε στο δεξί του τη βαριά και την κατέβασε ρωμαλέα πάνω στο πυρωμένο σίδερο. Απορημένος ο Σγουρός ζύγωσε να τον κοιτάξει, σα να μην πίστευε τα μάτια του. Ήτανε πραγματικά αυτός, μονάχα που το μάτι του το είχε δεμένο μ' ένα στενό λουρίδι βρώμικο, λοξά σφιγμένο γύρω στο κεφάλι. Κοίταξε γύρω του. Ο Ζερβοχέρης δεν ήταν εκεί, δε θα είχε έρθει ακόμα. Σκέφτηκε να καθίσει, να τον περιμένει, είδε όμως τους άλλους που τον κοίταζαν μ' απορία. Κατάλαβε πως δεν ήτανε τόσο η άγνωστη σ' αυτούς θωριά του, όσο τα ρούχα του που τους παραξένευαν... (Άγγελος Τερζάκης, «Η πριγκιπέσσα Ιζαμπώ»)

ΤΡΟΠΟΣ

.....
.....

ΤΟΠΟΣ

.....
.....

ΑΙΤΙΑ

.....
.....

ΧΡΟΝΟΣ

.....
.....

2. Οι οδηγοί δεν είχαν καιρό να δίνουν περισσότερες εξηγήσεις. Οι μηχανικοί βιαζόντανε, κάθε λίγο έπρεπε να μετατοπίζουν τ' ασπροκόκκινα κοντάρια να τραβάν από ράχη σε ράχη την κορδέλα. Μέτραγαν οι μηχανικοί, γράφανε στα τεφτέρια τους, βάζανε σημάδια στους τόπους και προχωρούσαν. Καβάλησαν έτσι τα βουνά, ανεβοκατέβηκαν όλες τις λαγκαδιές, και χωρίς καλά καλά ούτε οι οδηγοί, που ξέραν τους τόπους, να το καταλάβουν, κατηφόρησαν ένα καλό πρωινό στον κάμπο της Μουτσούνας, ύστερα στον ήσυχο όρμο της. Οι μηχανικοί πήραν βαθιές αναπνοές φτάνοντας στο γαλανό πέλαγος, μάζεψαν τις κορδέλες τους, τις μηχανούλες τους, τα κοντάρια και τα τεφτέρια τους και ξαπλώθηκαν στο καπηλειό του Μιχαλούκου να γιορτάσουν με πλούσιο φαγοπότι τον ερχομό τους στο τέρμα. (Πέτρος Γλέζος, «Ο εναέριος»)

ΤΡΟΠΟΣ

.....

ΤΟΠΟΣ

.....

ΑΙΤΙΑ

.....

ΧΡΟΝΟΣ

.....

Άσκηση 9

Οι παρακάτω επιρρηματικές προτάσεις είναι υποθετικές, χρονικές, αιτιολογικές, αποτελεσματικές, εναντιωματικές ή τελικές;

είδος πρότασης

- A) 1. Κοιμούνται νωρίς το βράδυ, επειδή ξυπνούν πολύ πρωί.

.....

είδος πρότασης

2. Κοιμούνται νωρίς το βράδυ, αν πρέπει να ξυπνούν πολύ πρωί.

3. Κοιμούνται νωρίς το βράδυ, όποτε ξυπνούν πολύ πρωί.

4. Κοιμούνται νωρίς το βράδυ, για να ξυπνούν πολύ πρωί.

5. Κοιμούνται νωρίς το βράδυ, αν και δεν ξυπνούν πολύ πρωί.

6. Κοιμούνται νωρίς το βράδυ, ώστε να ξυπνούν πολύ πρωί.

Β) 1. Κερδίζω πολλά χρήματα, αφού δουλεύω πολύ.

2. Κερδίζω πολλά χρήματα, άμα δουλεύω πολύ.

3. Κερδίζω πολλά χρήματα, σαν δουλεύω πολύ.

4. Κερδίζω πολλά χρήματα, μολονότι δε δουλεύω πολύ.

5. Κερδίζω πολλά χρήματα, επειδή δουλεύω πολύ.

6. Κερδίζω πολλά χρήματα, όποτε δουλεύω πολύ.

Γ) 1. Μελετά πολλές ώρες, όταν γράφει διαγώνισμα.

2. Μελετά πολλές ώρες, μολονότι δεν γράφει διαγώνισμα.

3. Δεν μελετά πολλές ώρες, αν και γράφει διαγώνισμα.

4. Μελετά πολλές ώρες, σαν γράφει διαγώνισμα.

5. Μελετά πολλές ώρες, ώστε να γράψει καλά στο διαγώνισμα.

είδος πρότασης

6. Μελετά πολλές ώρες, για να γράψει καλά στο διαγώνισμα.
- Δ) 1. Με πονά το στομάχι μου, αν και δεν τρώω πολύ.
2. Με πονά το στομάχι μου, επειδή τρώω πολύ.
3. Με πονά το στομάχι μου, όταν τρώω πολύ.
4. Με πονά το στομάχι μου, αν τρώω πολύ.
5. Με πονά το στομάχι μου, όποτε τρώω πολύ.
6. Με πονά το στομάχι μου, άμα τρώω πολύ.

Άσκηση 10

Γράψε το είδος της δευτερεύουσας πρότασης: α) υποθετική, β) χρονική, γ) αιτιολογική, δ) αποτελεσματική, ε) εναντιωματική, στ) τελική, ζ) αναφορική.

1. Έμειναν όλη νύχτα στο ύπαιθρο, γιατί φοβήθηκαν τον σεισμό.

Δευτερεύουσα πρόταση

2. Ο Νίκος θα πάει για ύπνο, όταν νυστάξει.

Δευτερεύουσα πρόταση

3. Ήταν τόσο ωραίο το θέαμα, ώστε όλοι το θαύμαζαν.

Δευτερεύουσα πρόταση

4. Μαζεύω χρήματα, για να πάρω ποδήλατο.

Δευτερεύουσα πρόταση

5. Αν κοιτάξεις από το παράθυρο, βλέπεις όλη την πόλη.

Δευτερεύουσα πρόταση

6. Μόλις χτυπήσει το κουδούνι, τα παιδιά βγαίνουν στην αυλή.

Δευτερεύουσα **πρόταση**

7. Δεν αγόρασα το βιβλίο, μολονότι δεν κόστιζε πολύ.

Δευτερεύουσα **πρόταση**

8. Θα φύγω νωρίς, γιατί έχω πολλές δουλειές.

Δευτερεύουσα **πρόταση**

9. Θα φύγουμε, αν και δεν το επιτρέπει ο καιρός.

Δευτερεύουσα **πρόταση**

10. Φόρεσε τα γάντια και το κασκόλ σου, γιατί κάνει κρύο.

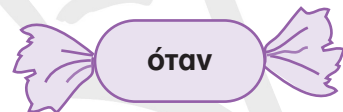
Δευτερεύουσα **πρόταση**

Άσκηση 11

Ένωσε τις δύο προτάσεις με τις συνδετικές λέξεις που δίνονται κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές. Στη συνέχεια χαρακτήρισε τη δευτερεύουσα πρόταση που προκύπτει.

1. Ζητούσε φαγητό. Πεινούσε.

α) Υποθετική

ε) Αναφορική

β) Χρονική

στ) Τελική

γ) Αιτιολογική

ζ) Εναντιωματική

δ) Αποτελεσματική

2. Τραγουδούσε. Ήταν χαρούμενος.

- α) Υποθετική
 β) Χρονική
 γ) Αιτιολογική
 δ) Αποτελεσματική

- ε) Αναφορική
 στ) Τελική
 ζ) Εναντιωματική

3. Τραγουδούσε. Ήταν χαρούμενος.

- α) Υποθετική
 β) Χρονική
 γ) Αιτιολογική
 δ) Αποτελεσματική

- ε) Αναφορική
 στ) Τελική
 ζ) Εναντιωματική

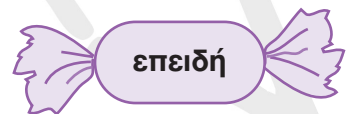
4. Τραγουδούσε. Ήταν χαρούμενος.

- α) Υποθετική
 β) Χρονική
 γ) Αιτιολογική
 δ) Αποτελεσματική

- ε) Αναφορική
 στ) Τελική
 ζ) Εναντιωματική

5. Ζητούσε φαγητό. Πεινούσε.

- α) Υποθετική
 β) Χρονική
 γ) Αιτιολογική
 δ) Αποτελεσματική

- ε) Αναφορική
 στ) Τελική
 ζ) Εναντιωματική

6. Ζητούσε φαγητό. Πεινούσε.

- α) Υποθετική
 β) Χρονική
 γ) Αιτιολογική
 δ) Αποτελεσματική

- ε) Αναφορική
 στ) Τελική
 ζ) Εναντιωματική

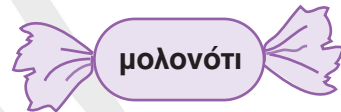
7. Ήταν τόσο χαρούμενος. Τραγουδούσε.

- α) Υποθετική
 β) Χρονική
 γ) Αιτιολογική
 δ) Αποτελεσματική

- ε) Αναφορική
 στ) Τελική
 ζ) Εναντιωματική

8. Ζητούσε φαγητό. Δεν πεινούσε.

- α) Υποθετική
 β) Χρονική
 γ) Αιτιολογική
 δ) Αποτελεσματική

- ε) Αναφορική
 στ) Τελική
 ζ) Εναντιωματική

9. Υπέφερε. Πονούσε.

- α) Υποθετική
 β) Χρονική
 γ) Αιτιολογική
 δ) Αποτελεσματική

- ε) Αναφορική
 στ) Τελική
 ζ) Εναντιωματική

10. Υπέφερε. Πονούσε.

☐ α) Υποθετική	☐ ε) Αναφορική
☐ β) Χρονική	☐ στ) Τελική
☐ γ) Αιτιολογική	☐ ζ) Εναντιωματική
☐ δ) Αποτελεσματική	

Άσκηση 12

Συμπλήρωσε τις προτάσεις με την αναφορική αντωνυμία *που* ή το αναφορικό επίρρημα *όπου*.

1. Το τραγούδι της ακουγόταν στον δρόμο. Ο δρόμος περνούσε κάτω από το παράθυρό της.

Το τραγούδι της ακουγόταν στον δρόμο περνούσε κάτω από το παράθυρό της.

2. Το τραγούδι της ακουγόταν στον δρόμο. Εκεί έπαιζαν τα παιδιά της.

Το τραγούδι της ακουγόταν στον δρόμο έπαιζαν τα παιδιά της.

3. Έβαλε το γάλα στην κούπα. Η κούπα έγραφε το όνομά της.

Έβαλε το γάλα στην κούπα έγραφε το όνομά της.

4. Ακούμπησε την κούπα στο τραπέζι. Εκεί υπήρχαν φρυγανιές, βούτυρο και μέλι.

Ακούμπησε την κούπα στο τραπέζι υπήρχαν φρυγανιές, βούτυρο και μέλι.

5. Πίσω από το γραφείο ήταν η βιβλιοθήκη. Εκεί υπήρχαν πολλά βιβλία και ένα όμορφο βάζο.

Πίσω από το γραφείο ήταν η βιβλιοθήκη υπήρχαν πολλά βιβλία και ένα όμορφο βάζο.

6. Στον τοίχο κρεμόταν μια εικόνα. Η εικόνα παρίστανε τον Χριστό να προσεύχεται.

Στον τοίχο κρεμόταν μια εικόνα παρίστανε τον Χριστό να προσεύχεται.

7. Πλάι στο μνημείο υπήρχε ένας ψηλός ιστός. Εκεί κυμάτιζε η ελληνική σημαία.

Πλάι στο μνημείο υπήρχε ένας ψηλός ιστός κυμάτιζε η ελληνική σημαία.

8. Η εταιρεία αυτή έχει έδρα την Πάτρα. Εκεί βρίσκονται οι περισσότεροι πελάτες της.

Η εταιρεία αυτή έχει έδρα την Πάτρα βρίσκονται οι περισσότεροι πελάτες της.

9. Η εταιρεία φέτος αύξησε τα κέρδη της. Τα κέρδη ξεπέρασαν τα περσινά κατά 30%.

Η εταιρεία φέτος αύξησε τα κέρδη της ξεπέρασαν τα περσινά κατά 30%.

Άσκηση 13

Υπογράμμισε τις δευτερεύουσες προτάσεις και δήλωσε το είδος τους.

1. Καταλαβαίνω ότι η δουλειά αυτή είναι δύσκολη για σένα.

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

2. Απαγορεύεται να καπνίζεις μέσα στο νοσοκομείο.

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

3. Μου αρέσουν όλα τα γλυκά που έχουν σοκολάτα.

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

4. Πρόσεχε μη χτυπήσεις!

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

5. Απορώ πώς αντέχεις τόση ζέστη.

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

6. Ποιος σου είπε ότι φεύγουμε;

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

7. Κινδυνεύουμε να αποκλειστούμε από τα χιόνια.

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

8. Όλα τα παιδιά που θα φιλοξενήσουμε, κατάγονται από την Ξάνθη.

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

9. Αμφιβάλλω αν θα τα καταφέρεις.

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

10. Φοβήθηκα μήπως χάσω το πλοίο.

☐ ειδική	☐ ενδοιαστική
☐ βουλευτική	☐ πλάγια ερωτηματική
☐ αναφορική	

ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ DVD-ROM ΝΕΑ ΛΟΓΟΜΑΘΕΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Απλή πρόταση 15

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα – Το αντικείμενο 21

Περιφραστικό κατηγορημα – Μονόπτωτα και Δίπτωτα ρήματα 25

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Απλή πρόταση με υποκείμενο – συνδεδετικό ρήμα – κατηγορούμενο . . 33

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Παθητική σύνταξη 146

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Επαυξημένη πρόταση: Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί 44

Επαυξημένη πρόταση: Επιθετικοί και κατηγορηματικοί
προσδιορισμοί 50

Επαυξημένη πρόταση: Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί ουσιαστικών . . . 57

Επαυξημένη πρόταση: Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί επιθέτων 63

Σύγκριση 163

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Επαυξημένη πρόταση: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί 66

Λειτουργίες – χρήσεις των πτώσεων 78

Λειτουργίες των μετοχών 82

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Παρατακτική σύνδεση προτάσεων85

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Υποτακτική σύνδεση προτάσεων95

Ειδικές προτάσεις97

Βουλευτικές προτάσεις101

Ενδοιαστικές προτάσεις108

Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις113

Αναφορικές ονοματικές προτάσεις118

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Χρονικές προτάσεις139

Αναφορικές προτάσεις143

Αιτιολογικές προτάσεις123

Τελικές προτάσεις126

Αποτελεσματικές προτάσεις128

Υποθετικές προτάσεις131

Εναντιωματικές προτάσεις135

Παραχωρητικές προτάσεις137

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Ευθύς και πλάγιος λόγος155

Πρόταση, περίοδος, παράγραφος172

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Holton D., Mackridge P., Φιλιππάκη-Warburton E., *Γραμματική της Ελληνικής γλώσσας*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1999.

Mackridge P., *Η Νεοελληνική Γλώσσα*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2000.

Γιαννακόπουλου Π., *Συντακτικό της Νεοελληνικής γλώσσας*, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1991.

Κλαίρης Χρ., Μπαμπινιώτης Γ., *Γραμματική της Νέας Ελληνικής, Δομολειτουργική - Επικοινωνιακή*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005.

Κριαράς Εμμ., *Νέο Ελληνικό Λεξικό*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1995.

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1998.

Λογομάθεια+, εκπαιδευτικό λογισμικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως μητρικής γλώσσας, Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου, Αθήνα 1998.

Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, 2η έκδοση, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 2006.

Νεοελληνική Γραμματική, Αναπροσαρμογή της μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Ο.Ε.Δ.Β., 1990.

Ρεπούσης Γ., *Οι βασικές δομές του συντακτικού της νέας ελληνικής γλώσσας*, Μεταίχμιο 2001.

Συντακτικό της Νέας Ελληνικής, Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1991.

Τζάρτζανος Α., *Νεοελληνική Σύνταξις* (τόμος Α΄ και Β΄), Εκδόσεις αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1996.

Τομπαΐδης Δ., *Θέματα σύνταξης της Νεοελληνικής γλώσσας*, Κώδικας, 1994.

Τριανταφυλλίδης Μ., *Νεοελληνική Γραμματική*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών – Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1991.

Τσολάκης Χ., *Νεοελληνική Γραμματική*, 4η έκδοση, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1988.

Το Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου (ΙΕΛ – Ε.Κ. «Αθηνά») είναι ερευνητικός και αναπτυξιακός οργανισμός εποπτευόμενος από την Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης. Δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη της Γλωσσικής Τεχνολογίας και την υποστήριξη της ελληνικής γλώσσας στον χώρο της επικοινωνίας ανθρώπου-μηχανής.

Το ΙΕΛ κινείται στους τομείς της επεξεργασίας φυσικής γλώσσας, επεξεργασίας, σύνθεσης και αναγνώρισης φωνής, καθώς και γλωσσικής διδασκαλίας με την βοήθεια Η/Υ, σε συνδυασμό με θέματα του ελληνικού πολιτισμού. Παράλληλα, εκδίδει σειρές βιβλίων/λευκωμάτων, συλλογών επιστημονικών άρθρων που συμπληρώνουν και τεκμηριώνουν τα τεχνολογικά προϊόντα.

Ειδικότερα, όσον αφορά στα θέματα της Γλωσσικής Εκπαίδευσης, το ΙΕΛ δραστηριοποιείται στους εξής άξονες:

- διδασκαλία της Ελληνικής ως μητρικής γλώσσας (λογομάθεια+, νέα λογομάθεια, Γλώσσα η Ελληνική: οι περιπέτειες των λέξεων, λογότοπος)
- διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (Λογονόσπη, Ένας Ιππότης στο Κάστρο των Γραμμάτων, Ένας Ιππότης στο Κάστρο των Λέξεων)
- διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας (φιλογλωσσία+)
- διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας (σειρά Θύμισις: Ηρόδοτος+, Ομηρικά Έπη, Ανθολόγιο)
- διδασκαλία της ελληνικής νοηματικής γλώσσας (σειρά ΝΟΗΜΑ: Λεξικό της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας, Παιδικό Λεξικό της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας)
- παράλληλη διδασκαλία μητρικής και δεύτερης γλώσσας (ΜΥΤΗ)

Για τα ανωτέρω θέματα έχει δημιουργήσει ειδικές πλατφόρμες λογισμικού.

ISBN 960-8191-40-8

9 789608 191402